

NP R01B138

உதாரணம்

கவிதைகள்

சுருதி

K. V. Subramanian

CI

శ్రీ

NPR04B38

ఒకానొక గాడిద ఆత్మకథ

(నవల)

రచన :

కిషన్ చందర్

తెనుగు :

పిచ్చేశ్వరరావు

కృష్ణాజిల్లా పేనుమలూరు గ్రామస్థులు
విగురుపాటి బుద్ధిరామయ్య గారు
డా॥ చంద్రశేఖర్ గారు
బహుకరించిన ఖస్సుకం

విశాలాంధ్ర ప్రచురణాలయం,
విజయవాడ-2.

4

ప్రచురణ నెం. 398

ప్రథమ ముద్రణ,

అక్టోబరు 1980.

8911 4343

కౌన్ - 2

8834

1.75

ముద్రణ :

స్వతంత్ర ఆర్టు ప్రింటర్లు.

విజయవాడ.

అయ్యలారా! అమ్మలారా!

నేను సన్యాసినీగాదు; సాధువునీకాదు; మహాత్ముణ్ణీకాదు; ధర్మాత్ముణ్ణీకాను; శ్రీ 108వ పీఠాచార్యగహమగహమానంద శిష్యుణ్ణీకాదు; ఆకూ యెరూ యిచ్చే సూఫీ గుర్ముఖ్ సింగ్-నీ కాదు; వైద్యుణ్ణీకాదు; డాక్టర్నీకాదు; సినీమా నటుణ్ణీకాదు; రాజకీయ నాయకుణ్ణీకాదు.

నే నొక మామూలు గాడిదని; కాకపోతే చిన్ననాటి చెడ్డపనుల మూలాన్న వార్తాపత్రికలు చదివే పాడురోగం పట్టుకుంద నాకు. అది గూడా యేదో మామూలురోగమైతే బ్రదికిపోయేదాన్నే నేను. ఆ రోగం ముదిరిముదిరి నా మామూలు పని — యిటుకలు మొయ్యడం గూడా మరిచిపోయి, పత్రికలు చదవడం ప్రారంభించాను.

ఆ రోజుల్లో నా యజమాని వొక తాపీ మేస్త్రీ, పేరు శంభూ. చూ దసలు అష్టవక్ర గ్రామం. (ఆ గ్రామం గాడిదలకు ప్రసిద్ధో, గాడిదల వల్ల ఆ గ్రామాని కా ప్రసిద్ధి వచ్చిందో, లేకుంటే ఆ గ్రామంలో గాడిదలే ప్రసిద్ధో యిప్పుడు సరిగ్గా చెప్పలేను). నేను సయ్యద్ కరామ తలీశా, బారెట్లాగారి యింటిదగ్గర యిటుకలు మోసేదాన్ని. సయ్యద్ కరామతలీ లఖనపూ (లక్నో)లో కల్లా పేరు మోపిన బారెట్లా. వారి సొంత పూరూ మా అష్టవక్ర గ్రామమే. అంచేత వారు మాపూరొచ్చి, తమ ప్రత్యక్ష యాజమాన్యం క్రింద ఒక నూతన గృహనిర్మాణం ప్రారంభించారు. సయ్యద్ గారికి చదువంటే మహాసరదా. తయారైన గదిని వెంటనే లైబ్రరీగా మార్చేశారు. అందులో పుస్తకాలూ అవీ పెర్చిపారేశారు. ప్రొద్దున్నే రాగానే, గదిముందు వరండాలో కుర్చీ వేసుకుని వార్తా పత్రికలు చదవడం ప్రారంభించేవారు. ఇటు మిగతా యిల్లు కట్టడం పరిశీలిస్తున్నట్టు వుండేది. అటు పత్రికలు చదివినట్టు

వుండేది. అప్పుడే నాకూ పత్రికలు చదివే వ్యసనం పట్టుకుంది. ఇటు లేచే గోడదగ్గర, నావీపుమీదున్న యిటుకలు గారేళి, అటులై బ్రగీవేపుకి పరుగెత్తేదాన్ని. సయ్యెద్ గారు పత్రికతో తనీనమై వుండేవారేమో, నేవెళ్ళి వెనక నిలబడ్డానన్న సంగతిగూడా తెలిసేదికాదు వారికి. నేను నా పత్రికాధ్యయనం ప్రారంభించేదాన్ని.

కొన్నిరోజుల కీ అలవాటు శృతిమించి రాగానపడింది : ఒక్కో నాడు నేను సయ్యెద్ సాహెబ్ కంటే ముందేవెళ్ళి పత్రికా పఠనం ప్రారంభించేసేదాన్ని. ఒక్కోసారి నేను మొదటి పేజీ చదువుతుంటే, సయ్యెద్ గారు సినిమా పేజీ అవలోకినూండేవారు. నేనొకవైపున 'ఓహూ! మాక్సిలన్, ఐసెన్ హౌజర్, కృశ్చేవ్!' అంటూంటే, వారింకోవైపున — 'అహూ!' యెంతచక్కని సినిమా, దిలీప్ కుమార్, వైజయంతిమాల!' అంటూండేవారు. 'అరేరే! యీ విమాన దుర్ఘటనలో యిరవైమంది చనిపోయారే' అని నేను విచారిస్తుంటే, 'అయ్యబాబో బంగారంధర మళ్ళీ పెరిగిపోయిందే' అని వారు విస్తుపోతూండేవారు. మా గొడసలో మేమిలావుంటే, మా యజమాని ఇటుకలన్నీ లెక్కపెట్టి అప్పగించొచ్చి, నే నక్క డీలా నిలబడివుండడం చూచి వీపుపెట్టుకు రెండు రుమురుకుని, నన్ను తోలుకెళ్ళిపోయేవాడు. ఏమాట కామాట చెప్పాలి; సయ్యెద్ సాహెబు మాత్రం పల్లెత్తి ఒక్కమాట గూడా అన్న పాపానపోలేదు నన్ను. తర్వాతమళ్ళీ నేనెళ్ళినప్పుడు పత్రిక మొదటి పేజీ తీసి నాముందు పడేశేవారాయన. అది చదవడం అయిపోతే, లోపలికెళ్లి లైబ్రరీ పుస్తకం పట్టుకొచ్చి కూర్చుని బిగ్గరగా చదవడం మొదలెట్టేవారు. మొత్తంమీద యిలా, సయ్యెద్ గారి చమత్కారం అనండి, చలవఅనండి, నాకు చదవడమూ, మాట్లాడమూ వచ్చేసింది. అసలు సయ్యెద్ గారి కొక అలవాటుంది: పత్రికలు చదువుతూ, వాటిమీద వ్యాఖ్యానాలు చెయ్యడం; పుస్తకాలు బిగ్గరగా చదివి తాత్పర్యం చెప్పడం యిత్యాది: మా అష్టవక్ర గ్రామంలో ఆ మాత్రం తీరుబడెవరికుంది? చదువుల బడికెళ్ళినవాళ్లే తక్కువ. ఉన్న నలుగురూ యెవరి పనులమీద వాళ్ళుండేవారు. ఇకపోతే, గాడిదని నేను దొరికాను సయ్యెద్ గారికి. ఎవరితోనో వొకరితో మాట్లాడాలి. మనసులో మాటలు చెప్పుకోవాలి.

సయ్యెద్గారికి నేనంటే తర్వాతర్వాత మంచి న్నేహంగూడాయర్పడింది. 'అయ్యో! నువ్వు గాడిదవైపోయావుగాని, నువ్వే మానవ సంతానాని వైతే, నేను నిన్ను నాబిడ్డగా దత్తత చేసుకునేవాణ్ణి సుమా' అని చాలా సార్లన్నాడుగూడాను నాతో. అన్నట్టు మీకు చెప్పటం మరచి పోయాను; ఆయనకు బిడ్డా పాపా లేరు.

సరే, యిప్పు డవంతా దేనికీలేండి! చివరికే మయిందంటే, సయ్యెద్గారి కట్టడం కట్టడం పూర్తయ్యింది. మా ఖామందు పని ఆయిపోయింది. పన్నెపోయిన నాటి రాత్రే, శంభూ బాగా కల్లు తా గొచ్చాడు. ఇంటికివచ్చి నన్ను చచ్చేట్టు కొట్టాడు. కొట్టి బయటి కెళ్ళగొట్టాడు. నా మొహాని కింత గడ్డికూడా నెయ్యలేదు. అదే మంటే యిటుకలు తక్కువమోకా వన్నాడు; పత్రికలు యెక్కువ చదివా వన్నాడు. 'నాకు యిటుకలుమోసే గాడిద కావాలిగాని, పత్రికలు సదివే గాడి దెందుకు?' అని కసిరికొట్టాడు.

రాత్రి తెల్లవార్లూ చలిలో గజగజా వణకిపోతూ, గుడిసె బయట అలాగే నిలబడున్నాను. తెల్లవారి, నెలుగొచ్చిం తర్వాత, సయ్యెద్గారి భవనాని కెళ్ళి, 'యిటుకలు మోసేపని లేకపోతే మానె, పుస్తకాలుమోసే పన్నెనా యిప్పించండి బాబూ!' అని సయ్యెద్గారిని ప్రాధేయపడదాం అని నిశ్చయించుకున్నాను. షేక్స్పియర్ దగ్గర్నుంచి - స్టాని గార్డెనర్ వరకూ అందరి పుస్తకాలూ చదివా న్నేను, పుస్తకాల్నిగురించి నాకు తెలిసినంత మరేగాడిదకీ తెలియదు. అంచేత సయ్యెద్గారు తప్పకుండా నా కుద్యోగం యిస్తారని ఆశపడ్డాను. కా నేం లాభం? దురదృష్టం! ఆ క్రిందటినాటి రాత్రే నిర్వాసితు లొచ్చి సయ్యెద్గారి యింటిమీద చాడిచేశారట. ఆయన ప్రాణాలు గుప్పెట్లో పెట్టుకుని, పాకిస్తాన్ కి పారిపోయాడు. ఆ నిర్వాసితుల్లో లాహూర్ నుం చొచ్చిన గండాసింగ్ గూడా వున్నాడు. ఆయన్ని లాహూర్లో పళ్ళవ్యాపార మట. అక్కడ మోడల్ టెన్ లో ఆయన కొక గొప్ప భవనం వుందట. ఆ టెన్కుని అంత పెద్దభవనం యిక్కడ గూడా ఆయనకి దఖలు చెయ్యలట. అందువల్ల దేవుడిధర్మమా అని సయ్యెద్గారి భవనం గండాసింగ్ గారి కిచ్చివేశారు.

నే నక్కడి కేళ్ళేప్పటికి గండాసింగ్ లైబ్రరీలో పుస్తకాలన్నీ తీసి బయట పారేస్తున్నాడు. ఖాళీఅయిన బీరువాలోకి పళ్ళు పట్టుకెళ్ళి పేరుస్తున్నాడు. షేక్ స్పియర్ గ్రంథాలన్నీ తీసిపారేసి సీతాఫలాల్సా, గాలిబ్ పుస్తకాలన్నీ విసరేసి కర్బూజాపళ్ళూ... యిట్లాగే... నేను చూస్తుండగానే, నా కళ్ళముందే పుస్తకాలన్నీ బయటపారేశాడు, పళ్ళన్నీ పేర్చిపెట్టాడు. ఆ పుస్తకాల ప్రారబ్ధాన్నిచూచి నాకళ్ళంట నీళ్లు గిరునతిరిగినై. ఇంతలో గండాసింగ్ తనపళ్ళ లైబ్రరీ లోపల్నుంచి బయటికొచ్చి నొకర్ని పిలిచి, “యిదుగో, యీ బొక్కులన్నీ యీగాడిద మీదేశికట్టి, లఖనపూ (లక్నో)లో అమ్ముకురా. ఎన్ని వీశేలవ్యవస్థయ్యో జాగ్రత్తగా చూడు” అని పురమాయించాడు. ఆ పుస్తకాలన్నీ ఒక్కసారి నేనెక్కడ మొయ్యగలను? పెద్ద లారీడు పుస్తకాలూ! అవన్నీ లారీదగ్గరకి చేరవేసేటప్పటికే సాయంకాలమైంది. ఆ పని పూర్తయి పోగానే గండాసింగ్ గారి నొకరు, కొరడా తీసి నా వీపుమీద నాలుగిచ్చి, లాగొక్కతన్ను తన్ని నన్ను గెంటిపారేశాడు.

“పుస్తకాలకీ, పండితులకీ గౌరవంలేని గ్రామంలో వుండడం తగదు” అని అనుకున్నా నేను. ఇంకా పూరించుచి ప్రస్థానంచేద్దామని సంకల్పించుకున్నా. ఊరివంక వొక్కసారి వెనక్కితిరిగిచూచి, నాలుగు గడ్డిపరకలు నోటితో కతికి ఢిల్లీకి బయల్దేరాను నేను. “ఢిల్లీనగరం స్వతంత్రభారతదేశానికి రాజధానిగదా. కళలకూ, విద్యకూ, రాజ్యానికి, రాజనీతికీ కేంద్రం గదా! ఎట్లాగోట్లా లక్కడ గడవక పోతుందటలే” నని దిలాసాచెప్పుకుని ధైర్యంగానే బయల్దేరా.

అష్టవక్ర గ్రామంనుండి ఢిల్లీ ప్రయాణం

[అష్టవక్ర గ్రామంనుండి మన గాడిద ప్రస్థానం. ఢిల్లీ ప్రయాణం. ఆ సుందరనగర వర్ణన]

‘ఢిల్లీ చెలో!’ ఆ రోజుల్లో పిన్నా పెద్దా యెవరినోట పిన్నా యిదే నినాదం. ఒక విధంగాచూస్తే, నేనూ ఆ నినాదాన్ని అమలు జరుపుదామనేగదా బయల్దేరింది. కాని, దారిలో ఏం జరుగుతుందో కానలేకపోయాను. కాస్తదూరం వెళ్ళిన తర్వాత, చూద్దునుగదా,

యేదో వొక చిన్నపల్లెలోంచి ఒక సాయెబు మూట చంకనబెట్టుకుని లగెత్తుకొస్తున్నాడు. చెప్పొద్దూ నాకు జాలేసింది. వీపుమీ దెక్కించుకుని, అంగలు సాచివెయ్యడం మొదలెట్టా; అతన్ని తరుముకొచ్చేవాళ్ళ కందకుండా వుందామని నామూలా న్నొక నిర్దోషికి ప్రాణాపాయం తప్పిందిగదా అని లోలోపల నన్ను నేనే అభినందించుకున్నాగూడా. ఇంతలో యిలా తల లేపి చూద్దనుగదా, యెదురుగుండా కర్రలు పట్టుకుని రోడ్డు టకాయించి కూర్చున్నారు కొందరు దుండగీళ్లు.

“చూశారా యీ సాయెబు విధవని; ఎవళ్ళదో హిందువుల గాడిదని దొంగిలించుకు పోతున్నాడు” అన్నాడు వాళ్ళలో వొకడు. పాపం, ఆ సాయెబు నెత్తి నోరూ కొట్టుకుని యెంత గోలపెట్టినా వినలేదు వాళ్ళు. ఆ సాయెబు ప్రాణాలు బలి తీసుకున్న తర్వాతగాని వాళ్ళు శాంతించలేదు. తర్వాత, నా మెదకొక పలుసేళి, సొంత వూరికి బయల్దేరా డా ముఠా మనిషి.

దారిలో ముసల్మానుల వూళ్లున్నై. వాళ్లు నన్ను చూచి “చూశారా, పాపం యిది యే సాయెబు గాడిదో అయివుంటుంది; హిందూరొడిలు పట్టుకుపోతున్నారు” అంటూ యితని మీద దాడి చేశారు. ఇతనూ నెత్తి నోరూ కొట్టుకున్నాడు; యెంతో గోలచేశాడు. వేడుకున్నాడు. ఐనా వినలేదు వాళ్ళు. అతని ప్రాణాలక్కడే ఖతమ్! తర్వాత నా పలుపొక మౌల్వీసాహెబ్ పట్టుకున్నాడు. నన్నుతోలుకొని, మళీదువైపు బయల్దేరా డా మౌల్వీ. దార్లో, నే నా మౌల్వీగారి కాళ్ళ వేళ్ళా పడినంత పనిచేశాను.

నేను : నన్నొదిలెయ్యండి బాబు !

మౌల్వీ : నిన్నెట్లా వదుల్తాను? నువ్వు మహదొడ్డవస్తువి !

నేను : అయ్యా! నే నేం దొడ్డవస్తువుని? మామూలు గాడిదని !

కాకపోతే యీ పాటికి నా ప్రాణాలూ హరీ మనేవి.

మౌల్వీ : సరే, ను వొక సంగతి చెప్పు. నువ్వు హిందూవో,

ముసల్మానువో చెబితే, తర్వాత యేం చేసేదీ నేను చెబుతా.

నేను : బాబయ్యా! నేను హిందువునీ కాదు; ముసల్మాన్నీ కాదు.

నే నొక గాడిదని. గాడిదలకు మతం వుండదుగా బాబయ్యా-
మౌల్వీ : నే నేసిన ప్రశ్నకి సూటిగా చెప్పు సమాధానం.

నేను : నే చెప్పింది నిజమేబాబూ ! ఒక్కో హిందువు గాడిద
కావచ్చు. ఒక్కో మహమ్మదీయుడూ గాడిద కావచ్చు. కాని...
గాడిద హిందువు కాలేదు; ముసల్మానూ కాలేదు.

మౌల్వీ : నువ్వు పెద్ద బద్మాష్ కి మల్లే వున్నావు. ఇంటికెళ్ళికాని నీ పని
చెప్పును.

అని సన్ను తీసుకెళ్ళి, మసీదు బయటకట్టేసి, ఆ మౌల్వీగారు
మసీదులోవలి కెళ్ళారు. నేను యిదే అదుననుకుని, ఆ తాడుకాస్తా
కొరికి, తెంచుకుని, కాళ్ళకి బుద్దిచెప్పాను. ఒకటే పరుగు; వెనక్కి
తిరిగిచూస్తే వొట్టు. ఇక ఈ సంకీర్ణహృదయుల తగాదాలో తల దూర్చ
గూడదు. హిందువులకి సాయం చెయ్యగూడదు; సాయెబులకి సాయం
చెయ్యగూడదు" అని నిర్ణయించుకున్నా. పగలలా యే చెట్టునీడనో పండు
కోవడం; యే పొలంలోనో, మైదానంలోనో పడి యింత తినడం;
చీకటి పడగానే రోడ్డునేపడి ప్రయాణం చెయ్యడం. యిలా నా నా
ఇబ్బందులూ పడి, ఢిల్లీ చేరుకునేటప్పటికి నాలుగైదు నెలలు పట్టింది.

ధి ల్లి న గ రం

ఉత్తరాన నిర్వాసితులు, దక్షిణాన నిర్వాసితులు, తూర్పున
నిర్వాసితులు, పడమట నిర్వాసితులు; మధ్య ఇండియా రాజధాని ఢిల్లీ.
ఢిల్లీలోకల్లా కళ్ళకు కొట్టొచ్చినట్టు కనిపించేది సినిమా ప్రకటనలూ,
వ్యాపార ప్రకటనలూ ! అందులోనూ నపుంసకత్వం, శక్తివర్ధక
భైషధం, ధాతుపుష్టి మాత్రలు... వీటికి సంబంధించిన ప్రకటనలు
కళ్ళు చెదిరేట్టు కనిపిస్తూవుంటే. ఒకనాడు నేను చాందినీచౌక్ లోంచి
వెళ్తున్నా. ఎదురుగా ఒక 'టాంగా' (గుర్రబృందీ)లో ఒక సుందర
యువతి వస్తోంది. ఆవిడ నెత్తిమీద చీరకొంగు సవరించుకుంటూ,
ముందున్న అద్దంలో చూచి, వంకెలుజాట్టు నొక్కుకుంటూ నేనే
అప్పరసనన్నట్టు మురుసుకుంటోంది. కాళ్ళనున్న కాళ్ళీర్ చెప్పల

జలతారు నగిషీని చూచుకుంటూ అగ్రనిమిలిత నేత్రాలతో అసంద
పరవశమైపోతోంది. చూద్దనుగదా ? ఆ కాలిచెప్పు ఆనిన దిమ్మమీద
“అసలు సినలై న ధాతుపుష్టి మాత్రలు ఇంద్రసింగు జిలేబీవాలా దగ్గర
యోరుకుతాయి” అని పెద్ద పెద్ద అక్షరాలతో ఓక చిన్న వ్యాపార ప్రక
టన ! నా కదిచూస్తే నవ్వాల్సింది. ఆపుకోలేక, చాందినీ చౌక్ నడి
బజారులో నిలబడి డొక్కలదిరేట్టు నవ్వడం మొదలెట్టా. దారేపోయే
నాళ్ళు నా గాడిదనవ్వు చూచి పనులు మరిచిపోయి పరకాయించి
చూడ్డం ప్రారంభించారు. వాళ్ళు నా గొంతు విని నవ్వుతూంటే; నేను
వాళ్ళ నాగరికతని చూచి నవ్వా. ఇంతలో ఒక ఫోలీసొచ్చి, చేతికర్రతో
నన్ను నాలుగు పుచ్చుకొని టౌన్ హాల్ వైపుకి తరిషాడు. అప్పుడప్పుడూ
గాడిదలుగూడా నవ్వుతాయనీ, మానవుల్ని చూచి గాడిదలూ నవ్వుచున్న
ననీ బహుశా వాళ్ళ కెవళ్ళకీ తెలిసుండదు.

అన్నట్టుకటి చెప్పడం మరిచిపోయాను. ఢిల్లీ వొచ్చేవా
ళ్ళందరూ ఒక సంగతి గుర్తుపట్టుకోవాలి. ఢిల్లీలో కెళ్ళడాని కనేక
దర్వాజా (గేట్) లున్నై ! ఢిల్లీ దర్వాజా, అజ్మీరీ దర్వాజా, తుర్క
మాన్ దర్వాజా యిత్యాది. కాని యీ దర్వాజాల్లోగుండా ఢిల్లీ
లోపలికి వెళ్దామనుకుంటే మళ్ళీ మీరు పప్పులో కాలేసినట్టే. ఎందు
కనంటే యీ దర్వాజాల దారికడ్డంగా గేదెలూ, ఆవులూ, ఎడ్లూ
పండుకునుంటై. ఇవి లేకుంటే మధ్యలో మంచాలేసుకుని పోలీసులు
గుర్రకలు కొడుతుంటారు. కాకపోతే యీ దర్వాజాల కటూ యిటూ
బోలెడన్ని పక్కదారు లుంటై. ఆ దారులంటబడి ఢిల్లీలో కెళ్ళొచ్చు.
ఇంగ్లీషువాళ్ళుగూడా యిక్క డొక గేట్ (దర్వాజా) కట్టించారు.
ఇండియా గేట్. అందులోంచి లోపలి కెళ్ళేందుకు వీలేదు. ఢిల్లీలో
యిళ్ళక్కూడా యిలాంటి దర్వాజాలే పెడితే, జనం కిటికీల్లోంచి
ప్రవేశ, నిష్క్రమణలు చేసినా చూచి అబ్బురపడవలసిన పనుండదు.

ఢిల్లీలో కొత్త ఢిల్లీవుంది. కొత్త ఢిల్లీలో కొన్నాట్ ప్లేస్ వుంది.
కొన్నాట్ ప్లేస్ చాలా చక్కని ప్రదేశం. సాయంకాలంపూట అక్కడ
జనం లోహ గార్థభాల మీదెక్కి పూరికే చెక్కర్లు కొడుతూండడం
గూడా చూశాన్నేను. ఈ లోహ గార్థభాలు మాకంటే వేగంగానే

పరుగెత్తగలవు కాని, మాలా అరవడం చేతగాదు వాటికి. ఇక్కడ చాలమంది గొర్రెచర్లం కప్పుకుంటారు. ఆడవాళ్ళు ముహానికి, గోళ్ళకి రంగువేసుకుంటారు; జుట్టు నెత్తిమీది కెగదువ్వి రిబ్బన్ను కడతారు. దూరానికచ్చంగా అవి గాడిదల చెవులల్లాగా కన్పిస్తాయి. గాడిదలు కావడం వాళ్ళ కెంత సరదాయో అది చూచింతర్వాతగాని తెలియలేదు నాకు.

నేనలా కొన్నాట్ ప్లేస్ లోంచి ఇండియా గేట్ వైపుకి బయల్ పడ్డాను. ఇండియా గేట్ దగ్గర యెటుచూచినా చక్కని పచ్చటిగడ్డి పరిచిన్నట్టుంది. కడుపులో పేగులు కిలకిలలాడేంతటి కమ్మనివాసన. రెండు మూడు రోజుల్నుంచి కడుపుకాశాలుతూండేమో వంచిన తలెత్తకుండా ఆ పచ్చిక బొక్కడం మొదలెట్టాను. ఉన్నట్టుండి నా వీపు విమానం మోతమోగింది. నేను అదరిపోయి వెనక్కి తిరిగిచూశాను. పోలీసు నిలబడున్నాడు. చేతికర్ర పైకెత్తి రెండోదెబ్బ వేశేందుకు సిద్ధంగా “ఈ పాడుగాడిద యిక్కడి కెట్టావొచ్చి చచ్చిందీ” అంటూ.

“యేం భాయీ ! కొత్త ఢిల్లీ లోకి గాడిదలు రాగూడదనేమైనా రూలుందా ?” అనడిగా న్నేను.

ఇకా పోలీసు పై ప్రాణాలు పైనే పోయాయంటే నమ్మండి. పాపం ఇదివర కెప్పుడూ మాటలు నేర్చిన గాడిదని చూచుండడు. కళ్ళింతచేసుకుని నావంక చూచాడు. తర్వాత కాస్సేపటికి తేరుకుని, నా మెడ కొక తాడేసి పోలీసు స్టేషన్ కి లాక్కెళ్లాడు. అక్కడ హెడ్ కాన్ స్టేబుల్ ముందు నిలబెట్టాడు నన్ను.

“దీన్నిక్కడి కెందుకు తీసుకొచ్చావు, రామ్ సింగ్ ? !” అనడిగాడు హెడ్ కాన్ స్టేబుల్, కాన్ స్టేబుల్ వంక ఆశ్చర్యంగా చూచి.

“ఇదొక గాడిదండీ !” అన్నాడు రామ్ సింగ్.

“గాడిదేలే నాకూ కనబడతానేవుంది. దీన్నిక్కడి కెందుకు తెచ్చావ్ అనడుగుతున్నా.”

“అది ఇండియా గేట్ దగ్గర గడ్డి తింటుందండీ !”

“అది గడ్డితింటే నీ కేమయ్యా! నీ బుద్ధి గడ్డితిందా? ఈ నోరు లేని జంతువు నిక్కడికెందుకూ తేవడం? ఆ బందులదొడ్లో పెట్టక!”

రామ్సింగ్ నావంక సగర్వంగా చూశాడు. చూచి “అయ్యా! ఇది నోరులేని జంతువుకాదు. మాట్లాడుతుంది!” అన్నాడు. హెడ్ కాన్స్టేబుల్ కి మరీ చరుమంది. “రామ్సింగ్! నీకు మతేమన్నా పోయిందా?”

“లేదండీ, ఆ కాన్స్టేబుల్ గా రనేది అక్షరాలా సజమే” అని మృదిగా తలూపుతూ అన్నా న్నేను.

దెయ్యాన్ని చూచినట్టు కుర్చీలో యెగిరిపడ్డాడు హెడ్ కాన్స్టేబుల్. న్యాయాని కతనంత ఆశ్చర్యపక్షంలో తప్పులేదు. ఎందుకనంటే - కొత్త ఢిల్లీలో గాడిదలా మాట్లాడే మనుష్యులు చాలామంది వుంటే వుండొచ్చుగాక; కానీ, నాలా గాడిదలావుండి, మనుషుల్లా మాట్లాడేవాళ్ళని ఆయన కనీ వినీ యెరిగుండడు. అంచేత పాపం అతని తలతిరిగిపోయింది. ఏం చెయ్యాలో తోచినట్టులేదు. కాస్సే సటూ, యిటూ చూచి, ఆలోచించి చివరి కొక రిజిస్టర్ తీసి—

“నీ పేరు?” అనడిగాడు హెడ్ కాన్స్టేబుల్.

“గాడిద.”

“తండ్రి పేరు?”

“గాడిద.”

“తాతపేరు.”

“గాడిద.”

“యేం వాగుడది, తలా తోకా లేకుండా?” అన్నాడు కోపంగా. “అందరి పేరూ పొకటేనా!” నమ్మొద్దూ, నన్ను చూడు; నాపేరు జ్యోతిసింగు. మా నాన్నపేరు ప్యారేలాల్. మా తాతపేరు జీవన్ దాస్ అట్లా నిజం చెప్పాలి. కాని యెందు కిట్లా ‘అబద్ధమాడతావ్?’ అని నావంక అనుమానంగా చూచాడు.

“అయ్యా! నే నబద్ధమాడడంలేదు. నేను చెప్పేదానికి తలా వున్నది. తోకా వున్నది; మీలాగా మా పేర్లు మారవు. తండ్రిపేరూ,

కొడుకుపేరూ, మనమడి పేరూ ఒకటిగానే వుంటుంది" అని విన్నవించు కున్నాను.

"అలా అందరి పేరూ ఒకటే ఐతే లాభంయేమిటి?" అనడిగాడు జ్యోతిసింగ్.

"లాభం వుంది. ఇందువల్ల వంశావళిని తేల్చుకోవడం చాలా తేలికౌతుంది. ఉదాహరణకి మీ ముత్తాతగారి ముత్తాత పేరేమిటో చెప్పగలరా మీరు?" అని వినయంగానే అడిగాన్నేను.

"లేదే!" అని విచారంగా నిట్టూర్చాడాయన.

"కాని, నేను చెప్పగలను! మీలో పది పదిహేను తరాల నాటి వంశ పురుషుడి పేరు చెప్పగలగడం చాలా గొప్ప. ఎంతో వున్నత వంశంవారు గాని అలా చెప్పలేరు. నేను చూడండి, పదహారు తరాలు కాదు పదహారు యుగాలకిందటి మా వంశ పురుషుడి పేరు గూడా చెప్పగలను : శ్రీ గాడిద! మరి మా గాడిదలు, మీకంటే వున్నత వంశాని వానో కాదో మీరేచెప్పండి."

జ్యోతిసింగ్ కనురెప్ప వాల్చుకుండా చూశాడు నన్ను. ఉన్న కొద్దీ అతని అనుమానం పెరిగింది. రామసింగ్ ని దగ్గరికి పిలిచాడు. ఇద్దరూ గుసగుసలాడుకున్నారు :

జ్యోతి. సిం : వీడు చాలా ప్రమాదమైన మనిషికిమల్లేవున్నాడు. మొత్తం మీద యే విదేశ గూఢచారో అయ్యుంటాడు. వేషం వేసుకుని ఢిల్లీ బజారులో తిరుగుతూ వుండుంటాడు.

రామ్ సింగ్ : ఔనండి. వీడిచగ్గం తీసిచూస్తే మంచిది. లోపలున్న మనిషి బయటపడతాడు. బయట పడగానే బేడీలేసి, జెయిల్లో పెట్టెయ్యొచ్చు!"

జ్యో సిం. : నిజమే. నువ్వనేది నిజమే. ఎందుకైనా మంచిది. ఈ సంగతి సబిన్ స్పెక్టర్ చానన్ రామ్ గారికి చెప్పి, వారి ఆర్డర్ తీసు కునిచేయడం మంచిది. పద ఆయనగారి దగ్గరికెళ్ళొద్దాం.

వాళ్ళు గుసగుసలాడుకుంటున్నాం అనుకున్నారుగాని, నేనంతా వింటూనేవున్నా. నేనుగూడా నెమ్మదిగా వాళ్ళ వెంటే సబిన్ స్పెక్టర్ గారి గదిలోకెళ్ళా.

చానన్ రామ్గారి మీసాలు తేలుకొండేల్లా పైకినిక్కిబొడుచు
కునున్నై. ఆయన మొహం పేలాలేగుతూన్నట్టుంది. ఆయన నింతవర
కెప్పుడూ నవ్విగాని, మందహాసంచేసిగాని యెరుగడు. అధవా
సారపాటు నెప్పుడైనా అలా నవ్వివున్నా చూసినవాళ్ళెవ్వళ్ళూ లేరు.
అందుకనే ఆయన చాలామంచి పోలీస్ అఫీసరని పేరుపడింది.

వాళ్ళు చెప్పిందంతా విన్నాడు సబిన్ స్పెక్టర్. నావంక మిస్ట్రీ
మిస్ట్రీ చూశాడు. “ఐతే, నువ్వు పాకిస్థాన్ గూఢచారి వన్నమాట?”
అన్నాడు.

నేను మాట్లాడలేదు.

ముందున్న బల్ల మీద గట్టిగా గుద్ది “తెలిసిందిలే, నువ్వు రష్యా
ఏజెంటువి” అన్నాడు.

ఐనా, నేను మాట్లాడలేదు.

పళ్ళు పటపటా నూరాడు సబిన్ స్పెక్టర్ : “బద్మాష్ ! పూల్ !
రా స్కల్ ! కమ్యూనిస్టు ! సున్నంలోకి ఎముక లేకుండా యింగ్గొడతా
నిన్ను. చెపుతావా, చెప్పవా ? ఎవరవ్ నువ్వు !” అంటూ కారాలూ,
ఎ రియాలూ నూరాడు.

నూరి వూరుకున్నాడో లేచి యిష్టంవొచ్చినట్టు అడ్డగోలుగా
తన్నడం మొదలెట్టాడు నన్ను. కొట్టికొట్టి చేతులు చచ్చబడిపోయినై
అతనికి. నేనూ ఆ బాధ భరించలేక ఆ ర్రనాదం చేశాను. నా గొంతు
విని, నాకేసి ఆశ్చర్యంగా చూశాడు. తర్వాత రామ్సింగ్ ని చూచి
“అరే, యిది వొట్టి గాడిదరా ! ఇదేదో విదేశీగూఢచారింటా
రేమిటి మీరు ! నాతోనటరా హాస్యం మీకు ? అగండి మిమ్మల్ని
డిస్మిస్ చేస్తేగాని...” అంటూ వాళ్ళమీద విరుచుకుపడ్డాడు.

రామ్సింగూ, జ్యోలిసింగూ యిద్దరూ గడగడ వణికిపోయారు.
చేతులు రెండు జోడించి, “అయ్యా ! యిప్పటిదాకా యిది మా
గదిలో మాట్లాడిందండీ, అచ్చంగా మనుషులికిమల్లనే మాట్లాడిందండీ”
అంటూ కాళ్ళా వేళ్ళా పడడం మొదలెట్టారు.

“ఏడిశారు. పని చేసిచేసి మీ మెదడు నిద్రపోయింటుంది. ఆ
నిద్రలో కలలు కనుంటారు. సంతోషింవాంగాని దీన్నిక్కణ్ణంచి

తోలుకుపోయి బందులదొడ్లో పెట్టండి. పొండి. మూణ్ణాలుగు రోజుల్లో దీని ఖామందొస్తే సరేసరి. లేకపోతే వేలాం వెయ్యండి.

బ్రతుకు జీవుడా అని బయట బడ్డాను. నేనేళిన యెత్తు పారింది. ఆ యెత్తు వెయ్యకుండా, నేను మాట్లాడడం మొదలెడితే వాళ్ళు నన్ను చచ్చినా వదిలేవాళ్ళుకాదు. లోప లెవదో గూఢచారున్నాడని నా చెర్మం వొలిచి మరీ చూచేవారు.

మూణ్ణాలుగు రోజులు కాదు; వారం రోజులు చూచారు నన్ను బందులదొడ్లోపెట్టి. ఖామందు వుంటేగా నొచ్చేందుకు. తర్వాత వేలం వేశారు నన్ను. ఆ వేలంలో ఒక చాకలిపేర కొట్టేశారు నన్ను. అతని పేరు రామూ. యమునానది కవతలివొడ్డునవున్న కృష్ణనగరంలో వుండే వాడతను.

రామూది కృష్ణనగరం అని చెప్పాను గదూ. అంటే మొదట్నుంచీ అతని దదేవూరని కాదు. ఏదో వూరునుంచి యీ వూరు వలసొచ్చాడు. ఆ పాత వూళ్లో వాళ్ళందరూ పాకిస్తాన్ వెళ్ళిపోయారట. మిగిలిన వాళ్ళెవళ్లయినా వుంటే వాళ్ళకి చాకలి అవసరమే లేకపోయింది. ఎవరిగుడ్డలు వాళ్లే వుతుక్కునేవాళ్ళు; అంత బీదలు. అందుకని అతని యమునానది వొడ్డునవున్న కృష్ణనగరాని కొచ్చాడు. మొత్తంమీద యిక్కడ నేను బాగా పళ్లొంచి పని చేయాల్సివచ్చింది. ప్రొద్దున్నే లేవగానే నా మీదిన్ని గుడ్డల మూటలేసి చాకిరేవుకి బయల్దేరేవాడు రామూ. రేవుకెళ్ళగానే, యమునానదిలోదిగి, 'వుష్టో — వుష్టో' అంటూ చాకిరం మొదలెట్టేవాడు. మధ్యాహ్నాని కతని భార్య అన్నంమూట పట్టుకునొచ్చేది. అప్పటి కుతికిన బట్టలు తీసుకుని నా మీదేళి యింటికి తోలుకెళ్ళేది యిస్త్రీ చెయ్యడానికి. మళ్ళీ చాకిరేవుకొచ్చి, రామూ పనయ్యేదాకా అక్కడే యమునానది గట్టున గడ్డిమేస్తూ వుండేదాన్ని. యమునానది పంతెన మీదుగా పోయే జనాన్ని చూస్తుండేదాన్ని. పనివూర్తి కాగానే మళ్ళీ నామీద మూట వేసి, తాసుగూడాయెక్కి యింటిముహం పట్టేవాడు రామూ. ఇంటికెళ్ళి తర్వాత నన్నొకకట్టుగొయ్యకి కట్టేసి, నా ముందింత గడ్డేశావాడు. కాళ్ళు రెండూ ఒక కుక్కిమంచంలో బారజావుకొని గురకలు కొట్టే

వాడు. తెల్లవారింతర్వాత మళ్ళీ యధాప్రకారం, రోజూ యింతే. చాకిరేవునుంచి యింటికి, యింటినుంచి చాకిరేవుకి. ఇక పుస్తకాలూ, పత్రికలూ యెట్లా దొరుకుతై? బయటి ప్రపంచంలో యేం జరుగు తూందో? విజ్ఞానం అంటే యేమిటో? సినిమా అని దేన్నంటారో?

సంస్కృతి, సంస్కారం, నృత్యం, సౌందర్యం... వీటికీ, నా బ్రతుక్కి సంబంధంలేకుండా పోయింది. నే నంటే ఫర్వాలేదు; గాడిద కాబట్టి. రామూ కుటుంబమూ, ఆ చుట్టుప్రక్కల యిళ్ళవాళ్ళూ గూడా అంతే. నాలాగానే నికృష్టజీవితం వెళ్ళబోస్తున్నారు. ఎంత నుంచి మంచి గుడ్డ లొచ్చేవని వాళ్ళ యింటికి! చక్కని జరీచీరెలు, మెత్తని పూలక్రెపులు, మబ్బుల్లా యెగిరిపోయే పంచెలు, సిల్కు చొక్కాలు, ఉన్ని కోట్లు. రామూ, రామూ భార్య, రామూ కూతురూ వేసుకొనే బట్టలకీ, వాటికీ హాస్తిమశకాంతరం. సాయంకాలం యమునానది దగ్గర్నుంచి యింటికొచ్చేప్పుడు, దార్లో పెద్ద పెద్ద సినిమా హాళ్ళు కన్పించేవి. ఆ హాళ్ళముందు జనం గుంపులు గుంపులుగా వుండేవారు. రామూ వాళ్ళందర్నీ చూచి నిట్టూర్చేవాడు. రంగు రంగుల బొమ్మలు గోడలమీదచూచి గుటకలు వేసేవాడు. రామూకీ, అతనితోటి చాకళ్ళకీ సినిమా చూడాలనేవుండేది, కాని యెట్లా? జేబులో డబ్బులుచూస్తే అటు సినిమా టికెట్టుకో, యిటు నూక లకో దేనికో వాకదానికే సరిపోయేటట్టుండేవి. సరేలేమ్మని సినిమా వదలుకుని నూకలు కొనుక్కునేవారు. ఎవడన్నా దారితప్పి, ఆ పూట నూక లొదులుకుని సినిమాటికెట్టు కొన్నాడో, ఆ వేళ రాత్రి యింట్లో నానా హంగామా ఆలగోల, బాలగోల. ఒక సారి రామూ గూడా అదేపనిచేశాడు. ఆవాళ కల్లు తాగెళ్ళి సినిమా టికెట్టు కొన్నాడు. నన్ను బయటెరిగున్న ఒక టాంగా (జట్కా) వాలా కప్పగించి లోపలికెళ్ళి హాల్లో కూర్చున్నాడు.

టాంగా గుర్రాల సకిలింపు సంభాషణ

హాలుబయట మూడు నాలుగున్నె అలాంటి టాంగాలు. ఆ టాంగాల గుర్రాలు సకిలిస్తూ సంభాషణ ప్రారంభించినై. అందులో

వొక గుర్రం బాగా దోరగావుంది. ముహూన తెల్లనిమచ్చ. ఎపరిదో సొంత టాంగాగుర్రం. అందుకనేమో దాని మాటల్లో గర్వం వుట్టిపడుతోంది. ముందది మాట్లాడం మొదలెట్టింది : “మా యజమానికి కొట్లాటల స్వంతు సినిమాలంటే యిష్టం. ఆ సినిమాలు చూచి బయటికి రాగానే కొరడా పుచ్చుకుని నాలుక్కాళ్ళ సవారీ వేయించుతాడు. ఒక పర్యాయం యేం చేశాడనుకున్నారు! సినిమా చూసొచ్చి, నడి బజారులో, సినిమాలో చూసినట్టు సవారీ వెయ్యమని నాలుగేశాడు నన్ను. చాలామందికి దెబ్బలు తగిలినై ఒక కుర్రాడు పాపం టాంగా కిందపడి చనిపోయాడు గూడాను. మా యజమాని పెద్ద పాపుకారులే. కేసాస్తే ఆ చచ్చిపోయినతను వళ్ళు తెలవకుండా తాగి తూలుతూ బండికింద పడ్డాడని రుజువుచేసి, శిక్ష తప్పించుకున్నాడు”.

ఇంతలో రెండో గుర్రం అందుకుంది : “నా టాంగాలో యిద్దరాడవాళ్ళొస్తారు. వాళ్ళు సినిమా చూడ్డానిక్కాదు వొచ్చేది. మధుబాల యే ఫేషన్ చూపిస్తుందో చూద్దామనొచ్చారు. అందులో ఒకావిడ పెద్ద వర్స్లో, కాగితాలూ, పెన్నిలూ గూడా తీసుకొచ్చింది. సినిమాహాల్లో కూర్చునే యెప్పటి కప్పుడు మర్చిపోకుండా గీసేస్తుందిట. ఆ రెండో ఆవిడతో చెబుతూంటే పిన్నా.”

మూడో గుర్రం మొదలెట్టింది. “మా యజమాని మంచి మర్యాదస్తుల్లే. వారాని కొకసారి తన ప్రేయసిని కలుసుకోడాని కొన్నాంటాడు యిక్కడికి. పాపం ఆ యమ్మాయి చాలా బీదదట. అందుకని సినిమా చూపిస్తాడు. కావాలంటే కొత్తడిలీకి తీసికెళ్లి యింతకంటే మంచి సినిమాహాల్లోనే కూర్చో బెట్టగలడు కాని, యెగిరిన వాళ్ళెవరైనా యెదురు బడితే? మర్యాద మట్టిపాలు కాదూ? అందుకని యిక్కడికే తీసుకొస్తాడు.”

నేనూ వుండబట్టలేకపోయాను. అవి ఉన్నతజాతి గుర్రాలని తెలిసి, సిగ్గుపడుతూనే “ఏమండీ, ఇదేం సినిమా?” అని అడిగేశాను.

నా ప్రశ్నవిని ఆ గుర్రాలు నావంక చూచాయి. ఆ చూపుల్లో యెంత అసహ్యంవుందని. “గాడిదనిపించావు మొత్తానికి!” అన్నట్టున్నై.

ఆ చూపులు. అలా చూచి, పగలబడి నవ్వి నై వూరికే సకిలించేస్తూ. నవ్వి, నా ప్రశ్నకి జవాబు చెప్పకుండానే, మళ్ళీ వాటి మాటలవి మొదలైపోయాయి. నాకు చిన్నతనంవేసి వూరుకున్నాను.

కాస్సేపున్న తర్వాత, హాల్లోవల గంటమోగింది. “ఇంటర్వ్యూ అయ్యిందనుకుంటూ” అంది దోరగుర్రం.

ఇంకా స్నేహితికి సినిమాగూడా ఐపోయింది. రామూవచ్చి నామీదెక్కాడు. చూసొచ్చిన సినిమాలో పాటలు దిక్కులు దద్దరిలేట్టు పాడడం మొదలెట్టాడు. ఇంతకుపూర్వం అతను తోలుకెళ్లేవాడు నన్ను ఇంటికి. ఇవాళ తను బాగా తాగివున్నాడు కదూ, ఇంటికి దారి నేనే చూపించవలసివచ్చింది. దారో మూణ్ణానాలుసార్లు దొరికింది పడబోయాడు; నేనే యెలాగో సర్దుకుని మొత్తాని కింటికి జేరేశాను. ఇంటి కెళ్ళి తర్వాత అతని భార్య వూరూ, వాడా యేకంచేసింది. వచ్చిన నాలుగురాళ్ళూ సినిమాకి పెట్టాడుగదూ రామూ. అందుకని ఆ పూస యింట్లో పొయ్యిలో పిల్లి లేవదులే. పిల్లలు అంగలార్చి అట్లాగే నిద్రపోయారు. భార్య భర్తలమధ్య రామరావణ యుద్ధం జరిగింది.

“నువ్వు కలెందుకు తాగినట్టు? సినిమా కెందు కెళ్ళినట్టు. ఇంట్లో అన్నీ నిండుకున్నయ్యని తెలుసుగదా నీకు? తెలిసిగూడా యీ పనెందుకు చేసినట్టు?” అని భార్య.

“తెలుసు, యేం జెయ్యను? బుర్రలో “హుష్టూ హుష్టూ!” అంటూ ఒకటే రొద. ఆ రొదతో బుర్ర పగిలిపోతందేమో అనిపిస్తోంది. ఆ రొద వినబడకుండా వుంటానని కలు తాగబుద్ధిస్తుంది. నేను మాత్రం రోజూ చూస్తున్నానా సినిమా? ఒట్టు. ఆర్నెలతర్వాత యివ్వాలెళ్ళాను. ఈ గలీజు బజారు గలీజంతా చూచి చూచి, ఈ కంపిక నిర్మించలేక కాస్సేపా సినిమాహాల్లో కూర్చుని ఆ మంచిమంచి బొమ్మలన్నీ చూద్దామనిపించింది. ఇది గూడా పాపమేనా? ఒక వక్కటి యిల్లు చూచాను. అందమైన డాన్స్ చూచాను. పాలబుగ్గల పసిపిల్లల్ని చూచాను. మన పేటంతా గాలించిచూచినా కనిపించని అందమైన ఆడాళ్ళని చూచాను” అని భర్త.

“ఛీ, యింటిల్లి పొడి కడుపులూ యెండగట్టి, నువ్వెళ్ళి సినిమాలు చూస్తావా ? సినిమాలు !” అంటూ రామూ చెంప ఛెళ్ళు మనిషించింది భార్య.

రామూ యెదురుతిరగలేదు. “నేను మాత్రం తిన్నానా ? నాకూ ఆకలిగానేవుంది. కడుపుకాలితే నిజమే, అంతకంటే కష్టం యింకొక టుండదు. కాని ఒక్కోసారి కడుపుఆకలికంటే మించిన ఆకలిగూడా కలుగుతుంది. నేను చాకలివైతే మాత్రమే ? నేనూ మనిషినే, నాకూ కలుగుతుంది, ఆ రెండో ఆకలి. మనసులో యేదో భట్టిపెట్టినట్టు రగులుకుంటూ వుంటుంది...” అంటూ యేమిటేమిటో అన్నాడు.

ఆవేళ రాత్రి సాముం దింత గడ్డివేళినవాళ్ళుగూడా లేరు. ఒక వైపున కడుపు కాలుతూనేవుంది. రెండోవైపున రామూ చెప్పింది నిజమేనని ఆలోచిస్తూ కూర్చున్నా. రామూ నాలా గాడిద కాదుగదా, వూరికే గుడ్డ లటూ యిటూమోళి, రోజుకు రెండుసార్లు కడుపులో యింత పడేళి, కూర్చోడానికి ? రామూ మనిషి. అతని కొక్క కడుపా కలేగాదు; యింకా చాలా రకాల ఆకలి వుంటుంది. మంచి మంచి గుడ్డల ఆకలి, సుందరాకృతుల్ని చూడాలన్న ఆకలి. సుందర దృశ్యల్ని చూడాలన్న ఆకలి. నాకు బాగా గుర్తు. ఒక్కోసారి యమునా నది దగ్గర యెంత చక్కని సూర్యాస్తమయ దృశ్యం కని పిస్తుందని. బంగారంతెచ్చి యమునా జలంలో కలిపి రంగరించేసినట్టుంటుంది. అది చూస్తూంటే గాడిదని నేనే తన్మయం ఐపోయేదాన్ని. కాని రామూకి యిదేదీ చూసేఅవకాశమే వుండేదికాదు.

మొలబంధిలోతులో. నిలబడి, మెడవంచి, ఒకటే చాకిరం. తన ప్రక్కనే యెంతమనోహర దృశ్యం ఆవిర్భవించిందో ఆగి చూచే ఆస్కారంగూడా లేదనితనికి. రామూ మనిషే ! కాని యేం లాభం. అతనికంటే నేనే మెరుగు. ఈ జీవితంలో, యీసంఘంలో, యీనాడు గూడా లక్షలాది జనం, కోట్లాదిజనం గాడిదలకంటే కనాకష్టంగా బ్రతుకు తున్నారంటే...

ఆవేళరాత్రంతా యివే ఆలోచనలు. ఇలాంటివే యింకెన్నో ఆలోచనలు. కంటిమీద కునుకులేదు. కడుపులో ఆకలిసంగతికూడా

మరచిపోయాను. కాని, రామూదగ్గర తర్వా తింకెంతోకాలం లేను. అంతే నాఅంతట నేను కావాలని అతన్ని వదలిపెట్టి పారి పోయానని కాదు.

నిజానికి నా కక్కడవుండడం చాలా కష్టంగానే వుండేది. చదువుకునేందుకు పత్రికలు దొరికేవికాదు; పుస్తకాల మాటెత్తడానికే వీలే దసలు. పుస్తకం రూపంచూచి యెన్ని రోజులైందో. యమునానది చుట్టుపట్ల వున్నవాళ్ళదగ్గర పుస్తకాలు కొనగల తాహతుమాత్రం యెక్కడిది? చాలామందికి చదువే రాదు. మెదిలే, కదిలే పోట్లాటలూ, కొట్లాటలూ, ఏదో వొక పోట్లాటరాపడం, ఆ కోపం అంతా యింటి గాడిదమీదో, పిల్లలమీదో చూపించడం. యీ తప్పంతా యెవరిది? మంచి మంచి మనుష్యుల్నికూడా పశువులుగా మార్చే ఆ పరిస్థితులదే కావచ్చు ఆ తప్పు. కాని ఆ పరిస్థితుల్ని కర్రతో చావ జాదలేరుగదా! వాళ్ళు. అందుకని యింటి గాడిదమీదికే దిగేది ఆ కోపం. అదేమీ చట్టపిరుద్దమైనపని కాదుగదా!

ఇన్ని యిబ్బందులు పడుతూన్నా, రామూని వొదిలెళ్ళాలంటే కాళ్ళాడేవిగాదు నాకు. రామూని జూస్తే నాకు విచారంవేసేది. జాలి కలిగేది. ఇంట్లోవాళ్ళని పోషించేందుకు ప్రొద్దుకూకులూ యేదో నొకపని చేస్తూనేవుండేవాడు. అలాంటి కష్టజీవి నెలా వదలగలను? కాని విధివైపరీత్యం...

ఒకనాడు ఎప్పటిలా యమునానదిలో దిగి చాకిరం చేస్తూనే వున్నాడు; ఒక మొసలొచ్చి రామూ కాలు పట్టుకుంది. రామూ వదిలించుకోవాలని యెంతో యాతనపడ్డాడు. మధ్యాహ్నం - అటు వంతెనమీద బోలెడుమంది నడిచెత్తున్నారు. ఒక రైలుబండిగూడా పరుగెత్తుతోంది. వంతెన కటూ యిటూ పోలీసులూ వున్నారు. రామూ గొంతెత్తి కేకలేశాడు. కాని ఆ మొసలి అతని మొరలు విననేలేదు. రామూని లాక్కుని లోతునీళ్ళలో కెళ్ళిపోయింది.

రామూ, చనిపోయాడని తెలిశి అతనికి గుడ్డలేశేవాళ్ళందరూ విచారించారు. వేసిన గుడ్డలు పోయాయే అని అంతకంటే యెక్కువగా విచారించారు. వాళ్ళే కొంతమంది వొచ్చి, రామూ భార్యతో

తగాదాకూడా పెట్టుకున్నారు. ఒక వైపున భర్తపోయాడని, ఆవిడ నెత్తి నోరూ కొట్టుకుని యేడుస్తూంటే వీళ్ళు రాపటం, మా. పిప్పాన్ చీరేమైంది; మేం మొన్నే బోలెడు డబ్బోసి కుట్టించుకున్నాం, ఆ జాకెట్టేమైంది, చూడు చూడు, ఆ మాసిన బట్టల మూటలో వున్నా యేమో చూడు, అంటూ వూపిరాడ నివ్వకపోవటం.

నాకిదంతా చూస్తే చీమలూ జెర్రులూ పాకినట్టయింది. మేం గాడిదలమే అయినా, మాలో యెవరైనా చనిపోతే, వెళ్ళి వాళ్ళ భార్యాబిడ్డల్నిలా వేదించుకు తినడం నేను చూచెరగను.

ఏది ఆగినా కాలం ఆగదుగదా. కొంతకాలానికి రామూ భార్యా బిడ్డల పరిస్థితి దుర్భరమైపోయింది. తినడానికి తిండిలేదు. పస్తులే పస్తులు. చాకలిపేట పెద్ద, రామూ భార్యమీద యెప్పట్నీంచో కన్నేశుంచాడు. అదును దొరగ్గానే, యింత పప్పు, పుప్పు పంపాడు. ఒకనాడు సాయంకాలాని కల్లా తానూ సిద్ధమయ్యాడు బాగా కలు తాగి. ఇక్కడెందుకు, మా యింటికొచ్చేయ్యంటూ రామూ భార్యని బలవంతం చెయ్యటం మొదలెట్టాడు.

రామూ భార్య బాగా మొహం వాచేట్టు చీవాట్లు పట్టింది వాడికి. నోటి కొచ్చిన తిట్లలాతిట్టి, యింట్లోంచి బయటికినెట్టి, నెత్తి పట్టుక్కుర్చుని యేడవడం మొదలెట్టింది. నేను దగ్గరకెళ్ళి, "అమ్మా, యేం ఫర్వాలేదు. గాభరాపడకండి. నేనున్నాగా" అని దిలాసా యిచ్చాను.

నా మాటలువిని, ముందు తన చెవుల్ని తానే నమ్మలేక పోయింది రామూ భార్య. నేను మళ్ళీ ఆ మాటలే అనేప్పటికి నావంక అలాగే చూస్తూ వుండిపోయింది. కొత్త ఢిల్లీనుంచి వచ్చింతరు వాత యింతవర కెవరితోనూ నేను మాట్లాడలేదు. ఇదే ప్రథమం. రామూతో మాట్లాడవలసిన అవసరమే కలగలేదు. నా మాటలు విని రామూభార్య గాభరాపడిపోయింది. మొత్తంమీ దెలాగై తేనేం నేను మాట్లాడంలో పెద్ద ఆశ్చర్యమేమీ లేదనీ, ఇందులో చమత్కారం అంతకంటేలేదనీ, ఇదంతా పరిస్థితుల ప్రభావమేననీ నచ్చజెప్పేప్పటికి నా తాతలు దిగొచ్చారు.

“అమ్మా, నిజమే! నేను గాడిదనె! కాని, యిన్నిరోజులుంచీ మీ యింటి వుప్పుతిన్నాను గదా. మీ రేమీ విచారించొద్దు, ఈ పిల్లల్ని పెట్టుకుని యింట్లోనే కూర్చోండి, నేను చేయగలిగినంతా చేసుకొస్తాను” అనన్నాను రామూ భార్యతో.

“నువ్వేం చేయగలవు? మాలాటి బీదా బిక్కిల కెపళ్ళూ సాయం చెయ్యరు” అన్నదావిడ.

“బీదవాళ్ళమైతే మాత్రం యేమమ్మా? యిప్పుడు రాజ్యం మనదే. జీవితం మనది. సంఘం మనది. ఇప్పుడు మనం స్వతంత్రులం. ఏది చెయ్యాలన్నా చెయ్యొచ్చు. మీకెందుకు, మీరు బాధపడ బోకండి. నే నివ్వాలే వెళ్ళి మీ తరపున మునిసిపల్ ఆఫీసులో అర్జీ పెట్టొస్తాను” అని చెప్పిబయల్దేరా నేను.

కృష్ణనగర్ మునిసిపాలిటీ గుమాస్తా, పెద్ద గుమాస్తా అందరూ కలిసి పెకాట ఆడుకుంటున్నారు. నే వెళ్ళేప్పటికి పేకముక్కలు చేత్తో పట్టుకుని కాదు; ముందు పెద్దపెద్ద రిజిస్టర్లు తెరచి, ఆ రిజిస్టర్లలో పేక ముక్కలు పేర్చుకుని ఆడుకుంటున్నారు. నేను నెమ్మదిగా వెళ్ళి ఆ గుమాస్తావెనక నిలబడి, “అయ్యా, చలేకష్టం వొచ్చిపడిందండీ” అన్నాను, చెవిలో చెప్పినట్లుగా.

ఎవరో స్నేహితుడొచ్చి, తన వెనక నిలబడి, పెకాటనుచూచి తానంటే జాలిపడుతున్నాడని అనుకున్నాడులావుంది ఆ గుమస్తా. వెనక్కి తిరిగిచూడకుండానే, “నిజమే భాయీ, యేమాడాలో తెలవడం లేదు. ఇదిగో, యీ ముక్కేశానా, కోశేస్తాడు. పోనీ యీ ముక్కేశానా అంటే పెద్ద ముక్క యింకా కిందపళ్ళేదు...” అంటూ చెప్పుకుపోతున్నాడు.

నేను మాట మధ్యలోనే తుంచి, “చాకలిరామూ చనిపోయాడు అనేశాను.

“చస్తే చచ్చాళ్ళేషయ్యా, ఈ ఆట పాలుపోక నేచస్తాంటే యెవడో చాకలాడు చచ్చాడని చెబుతావేంటి?” అంటూ విసుక్కున్నాడాయన. విసుక్కుంటూ వెనక్కి తిరిగిచూశాడు. నిలబడుంది

నేను. స్నేహితుడూకాదు, చట్టుబండలూకాదు. అగ్గిమీద గుగ్గిలమై పోయాడాయన. బంట్లోతుని పిలిచి, “గాడిదలుగూడా వస్తన్నై మనాఫీసులోకి? కొట్టు, బయటి కొట్టు?” అంటూ కేకలేశాడు.

బంట్లో తొక కర్ర పట్టుకొచ్చి బయటికొట్టాడు నన్ను. కాస్సేపాగి, మళ్ళీ లోపలి కెళ్ళా. నేను గుమాస్తాదగ్గర కెళ్ళి చెవులు రెండూ నిక్కించి, నమస్కారంచేసి “అయ్యా! ఆ చాకలి రామూ సంగతి...” అంటూ విన్నవించుకోబోయాను.

గుమాస్తా తలెత్తించాశాడు. కాని గాడిద మాట్లాడుతోం దేమిటా అన్న సందేహంకూడా కలగలే దా మహానుభావుడికి. జీవితం అంతా మాట్లాడే గాడిదలో, మాట్లాడడమే అలవాటైపోయిందో యెమో ఆయనకి. “సరే, చెప్పే దేమిటో తొందరగా చెప్పు” అన్నాడు.

“అయ్యా, నా దొక మనవి. ఈ భృత్యుడు చాకలి రామూ గాడిద. యమునానదిలో గుడ్డ లుతుకుతూంటే రామూని మొస లేసుకుపోయింది. మూడురోజు లొతుంది. పాపం, ఇంటిదగ్గ రతని పెళ్ళాం బిడ్డలు తిండిలేక మలమల మాడిపోతున్నారు.”

“ఐతే, న న్నెం చెయ్యమంటావు? నే నిక్కడేమన్నా అనా థాశ్రమం పెట్టా ననుకున్నావా?” అంటూ యెగిరిపడ్డాడు.

“అయ్యా, కోపగించకండి. చాకలి రేవుపన్ను వసూలు చేస్తారు గాదా మీరు. వంతెనమీదనుంచి బట్ట లే గాడిద మీదైనా వేసుకుని తీసుకెళ్తూంటే దానికి పన్ను తీసుకుంటారుగదా. ఇన్ని పన్నులొసూలు చేసినా, పస్తులుండే ఒక బీదచాకలి కుటుంబానికి సహాయం చెయ్య లేరా?” అనడిగాను దీనంగా.

“ఏం సాయం చెయ్యమంటావ్? మేం చంపామా వాణ్ణి? మొసలి చంపింది!” అని, దీనికి సమాధానం చెప్పినట్టు చూశాడు సగర్వంగా.

“భలేవారండీ మీరు! మీరు చాకలి రేవుపన్ను వసూలు చేసే దెందుకు? పన్ను వసూలు చేసినప్పుడు ఆ రేవులోకి మొసళ్ళూగిసళ్ళూ

రాకుండా చూసే బాధ్యత మీదికాకపోతే యింకెవరిది ?" అన్నాను నేను కాస్త కారంగానే.

గుమాస్తా సామాన్యుడు కాదు. జిత్తులమారి. "చాకళ్లు అనవసరంగా మొసళ్ళతో తగాదా పెట్టుకుంటే యింతేభేతుంది. రామూని చూచైనా వాటితో కాస్త స్నేహంగా మసులుకోనుని చెప్పు మిగతా వాళ్ళకి !" అన్నాడు.

"అయ్యా, మీ రట్లా మాట తప్పించొద్దు. మీరేం చెయ్యగలరో చెప్పండి" అని సూటిగా అడిగేశాను.

ఇంకెట్లాగూ తనను వదల్చుకున్నాడు గుమాస్తా. దాంతో కాస్త మెత్తబడ్డాడు. "అది కాదు నాయనా ! ఆ చాకిలిరేవు మాయిలాకాలోనిది కాదు; యమున రేవులన్నీ ఢిల్లీ మునిసిపల్ కమిటీ యిలాకాలోనివి; ఢిల్లీ టౌన్ హాల్ దగ్గరికెళ్ళు, యికిక్కణుంచెళ్ళు" అని మళ్ళీ పెకాటలో పడ్డాడు.

నేను వెనక్కి తిరిగాను. యమునానది వంతెనమీదుగా వెళ్తుంటే అక్కడ గస్తీపోలీసు (సెంట్రీ) "యేయ్, ఎక్కడి గాడిదన నువ్వు? వెళ్తున్నావ్" అంటూ గదమాయించాడు.

"టౌన్ హాల్ కి" అని ముహంమీద కొట్టినట్టు తక్కున చెప్పాను సమాధానం.

"నీ ఖామందేడి ?"

"నాకు ఖామందు లేదు. ఇవాళ్ళి నుంచే నేను సర్విస్వతంత్రుణ్ణి!"

"ఇదెక్కడి తంతు ! స్వతంత్రం అంటే యజమాని లేకుండా పోతాడా ? ఎవరో వొకరుండుండాలి. నువ్వెవళ్ళ చెప్పుచేతల్లో వుంటావో చెప్పు.

"సరే, ముందు నీ కథ చెప్పు. నువ్వెవళ్ళ చెప్పుచేతల్లో వుంటావ్ ?" అన్నా న్నేను.

ఈమాత్రం తెలియదా అన్నట్లు, "హెడ్ కాన్ స్టేబుల్ !" అన్నాడు సెంట్రీ.

"ఆయన ?"

“సబినస్పెక్టరు! సబినస్పెక్టరుపైన డీయెస్పీ, డీయెస్పీ పైన ఐజీ. ఇట్లాగే వజీరుగారిదాకా!” అన్నాడు విసుగ్గా.

“వజీరుపైన యెవరు?”

“వజీరుకి జీతం స్టేటుబ్యాంకిస్తుంది.”

“అఁ. వజీరుకంటే పైన స్టేటుబ్యాంకు!”

“స్టేట్ బ్యాంకు పైన?”

“స్టేటు బ్యాంకులో డబ్బుంటుంది. ఈమాత్రం తెలవయ్యా? స్టేటుబ్యాంకు కంటే పైన డబ్బు!” అంటూ కోపంతో మండిపడ్డాడు సెంట్రీ.

“సరే, డబ్బుకంటే గొప్పయెవరు?”

“డబ్బుకంటే గొప్ప?” అంటూ బుర్ర గోక్కున్నాడు సెంట్రీ, కాస్సేపు. తర్వాత నన్ను చూచి, “డబ్బుకంటే గొప్ప యెవరబ్బా! నాకు తెలవదే. నీకేమన్నా తెలుసా” అనడిగాడు.

నేనేమని చెప్పేది. “నాదేముందయ్యా. నేనొక మంమూలు గాడిదని. ఇంత కష్టమైన ప్రశ్నకి నేనెల్లా జవాబు చెప్పుతాను? అఁ, నన్ను టౌన్ హాల్ కెళ్ళనివ్వు, చాకలి రామూ కుటుంబానికి డబ్బు సాయంకొసం పేర్తున్నాను. అక్కడి కెళ్ళింతర్వాత డబ్బుకంటే గొప్ప యెవరో తెలిస్తే వొచ్చి నీకు చెబుతాను” అన్నాను.

“తప్పకుండా చెప్పుతావా?” అనడిగాడు.

“ఓ, తప్పకుండా నే చెప్పుతాగాని, యేమిటి నువ్వుంత వేగిర పడుతున్నావ్.”

“ఏమీలేదు. డబ్బుకంటే గొప్పవరో తెలిస్తే యీ పాడు ద్యోగం యెందుకు, అక్కడే నొకరీ చేసుకోవచ్చుగదా అని” అన్నాడు.

“ఊఁ, తెలివిగలవాడిలాగానే వున్నావే!” - అంటూ సెంట్రీని పుబ్బేసి అంగలేసుకుంటూ వంతెన దాటాను.

ఒక్క గాడిద, ఆరుగురు మనుషుల్తో సమానం!

ఎట్లాగెతేనేం టౌనుహాలు యెక్కడుందో కనుక్కున్నాను. ఇది వరకటిలాగా మంమూలు గుమాస్తాని కలుసుకుని లాభంలేదు; ఈసారి

సూటిగా ఛెయిర్మన్ గారి దగ్గరకే వెళ్ళడం మంచిదనిపించింది. మరి ఛెయిర్మన్ గారిని కలుసుకోవాలంటే ఇంగ్లీషులో మాట్లాడితేతప్ప పని జరగదు. సరాసరి ఎంక్వయిగీ ఆఫీసుకెళ్ళి అక్కడి గుమాస్తాని, “ఛెయిర్మన్ గారి ఆఫీసుక్కడ?” అని ఇంగ్లీషులోనే డబాయించడిగేశాను.

గాడిద ఇంగ్లీషు మాట్లాడడం చూచి, ఆ గుమాస్తా అదిరిపోయాడు. కుర్చీలోంచి లేచి నిలబడి, “పదిహేనో నంబరుగది నార్. అదిగో ఆ ‘లిఫ్ట్’లో ఎక్కితే వెళ్ళొచ్చు” అని చెప్పి, ఒక బంట్లోతుని పిలిచి నన్ను ఛైర్మన్ గారి దగ్గరికి తీసికెళ్ళమని పురమాయించాడు. బంట్లోతు ఆశ్చర్యంగా చూచాడు నా పంక. అంతే. పెదవి కదపలేదు. బంట్లోతు తీసుకెళ్ళి నన్ను ‘లిఫ్ట్ మాన్’కి అప్పగించాడు. అతను నాలా మర్యాదగా ‘లిఫ్ట్’ తలుపు తెరిచాడు. “లిఫ్ట్” లోపల “ఆరుగురు మాత్రమే” అని వ్రాసింది. కాని యెక్కింది నే నొక్కణ్ణే. మిగతా వాళ్ళందరూ బయటే వుండపోయారు. అప్పుడుగాని నా కర్థంకాలేదు. ‘ఒక్క గాడిద ఆరుగురు మనుషుల్లో సమానం’ అని. పైకెళ్ళింతర్వాత ఛైర్మన్ గారి గదిదగ్గరికెళ్ళి బయట కూర్చున్న బంట్లోతుతో “వెళ్ళి, అస్తవక్రగార్దభంగా రొచ్చారని చెప్పు” అని చెప్పాను తీవిగా.

లోపలి కెళ్ళిన బంట్లోతు బయటికొచ్చి, దణ్ణంపెట్టగానే నేను లోపలి కెళ్ళి, బిగ్గరిగా ‘గుడ్ మార్నింగ్’ అనేశాను గట్టిగా. హిందూ స్థానీలో మాట్లాడితే ఓ గాడిద సనుకుంటారేమోనని నా భయం. ఢిల్లీ ఆఫీసు లన్నిటిలోనూ యింతే. ఇంగ్లీషువాళ్ళ రాజ్యమైతే పోయింది గాని, ఇంగ్లీషుభాషా రాజ్యం యింకా అలాగేవుంది చెక్కు చెదరకుండా. ఉర్దూలోనో, హిందీలోనో మాట్లాడితే ఖాతరుచెయ్యని వాళ్ళంతా, ఇంగ్లీషు ముక్కలు నాలుగు గుక్క విడవకుండా విసరగానే వెనక్కితిరిగి చూస్తారు. బ్రహ్మరక్షం పడతారు. మనం పని మీద వెళ్ళినట్టే అనిపించదు. వాళ్ళే మనతో పనుండి నోరెళ్ళబెట్టి మనం చెప్పే మాటలన్నీ బీరుపోకుండా వింటున్నారా అనిపిస్తుంది.

ఛైర్మన్ గారు నల్లగా, పొట్టిగా వుంటారు. మొహం మహా గంభీరంగా వుంటుంది. నాలుగైదు ఎలక్షన్ లో ఢక్కా మొక్కిలు తిని ఆరితేరితేనేగాని రాని చాతుర్యమూ, తెలివితేటలూ, ‘దురదృష్టి

ఆయన కన్నుల్లో మిలమిలలాడుతూంటుంది. మనిషి మాంచి అనుభవస్తుడు. అందుకనే గాడిదన్నేను గదిలో కెళ్ళినా, ఏ వొక్కరెప్ప పాటు వులిక్కి పడ్డారో, అంతే; వెంటనే సర్దుకున్నారు. ఇక తర్వాత జీవితం అంతా యింగీ షు మాటాడే గాడిదల్లోనే గడిపినట్లు, మాట్లాడడం మొదలెట్టారు నాతో, యింగీ షులో.

“దయచెయ్యండి” అన్నారు నవ్వుతూ.

“నేను కూర్చుంటే యీ కుర్చీ విరిగిపోతుంది. ఎందుకులెండి, నే నిలబడే వుంటాలెండి!” అన్నాను నేను నవ్వుతూ.

చైర్మన్ గారు మళ్ళీ నవ్వారు; నే నన్నది నిజమేగదూ, అందుకని, ఒక్క క్షణంఆగి, “ఎందుకూ యింత పటాటోపంగా వచ్చారు. మామూలు దుస్తుల్లోనే రాకపోయారా!” అన్నారు.

“ఇది పటాటోపమూకాదు, పగటి వేషమూకాదు నిజమే!” అన్నా న్నేను.

“సరేలెండి, ఎవళ్ళ సరదా వారిది. ఆ మాటనటం నాదే తప్పు” అన్నారు చైర్మన్, చిరుకోపం అభినయిస్తూ. “అసలు యీ ఢిల్లీలో ఒక పెద్దమనిషి లాంతరూ, గంటా పట్టుకుని ఎన్నికల్లో పోటీచేసినప్పుడే అనుకున్నా యికనుంచెవర్ని గురించి యేమీ అనకూడదని, మీరు కూడా కావాలంటే యీ గాడిదవేషంతోనే ఎన్నికల్లో పోటీచేయండి. ఏ వేషమైతేనేం, కావలసింది ఓట్లు. అవి పడితే మహాబాగే.”

“అయ్యా, నేను దశావతారం లెత్తే మనిషిని కాదు. నిజంగానే గాడిదనే. నామాట నమ్మండి” అన్నాన్నేను.

ఐనా, చైర్మన్ గారికి నమ్మకం కలగలేదు. “ఊరుకోండి సార్. ఇప్పటికి ఆరుఎలక్షనల్లో పోటీచేశాను. ఓటమి అన్నమాట యెరుగను. నా కంతా తెలుసు సార్. సరేగాని, మీ రేవార్డునుంచొచ్చారు?”

“కృష్ణనగర్ రేవు నుంచండి.”

చైర్మన్ గారి నెత్తిమీది జుత్తొకసారి సవరించుకున్నారు. ఓ హేళా, ఐతే కృష్ణనగరం వార్డ్ లో నిలబడ్డారన్నమాట. ఐతే ఏపార్టీ నిలబెట్టింది మిమ్మల్ని? కాంగ్రెస్, జనసంఘమ, ప్రజాసోషలిస్టులా, కమ్యూనిస్టులా? అంటే మీ రేపార్టీ ప్రతినిధులూ అని?

“అయ్యా, నా దేవుందండి. మీ దయవుంటే చాలు” అన్నాను నేను.

చైర్మన్ గారు ముసిముసినవ్వులు నవ్వారు. ఎవడో దేవాంతకు డేనే! అనుకున్నట్లున్నారు. “చాలే, వూరుకోండి సార్. ఇంతకీ అసలు పనేమిటో చెప్పండి. నా వల్ల అయ్యే దేదైనావుంటే తప్పక చేస్తాను. కాని ఒక చిన్న షరతు. మీరు గెలిస్తే ఒక టీపార్టీ...”

“చూడండి!” అంటూ మాటలమధ్యలో యిరకబోయాను గాని, వా రా అవకాశమే యివ్వలేదు నాకు.

“మీ రే పార్టీ పేర గెలిస్తే నాకేం? చైర్మన్ పదవికి పోటీ వచ్చినప్పుడు మాత్రం మీ పోటు నా కెయ్యండి, సరేనా!” అంటూ చేయిచాచారు కరచాలనంకోసం. నేను నా చెవిని అందించాను. పట్టుకొని గట్టిగా పూపా రాయన. దాంతో ఇది నిజంగానే అసలు సిన తైన గాడిదచెవి అని గుర్తించివుంటారు. యిది పగటివేషమూ కాదు పాడూకాదు అని తెలిశుంటుంది. ఊరికే గాభరాపడిపోయారు. దాంతో నోట్లో చుట్టజారి, ముందున్న కాగితాల మీద పడింది. కాగితాలకి నిప్పంటుకుంది భగ్గుమన్నై.

“నా తప్పేమీలేదండీ. నేను మొదట్నుంచి చెబుతేవున్నా నే నొక గాడిదనని. మీరే ఎనలేదు.” అంటూ క్షమించమన్న ధోరణిలో చెప్పతున్నాను.

చైర్మన్ గారు కాగితాల కంటుకున్న నిప్పు ఆర్పాలని ప్రయత్నిస్తూ “నేను మీరు లాలా సంతరామ్ గారనుకున్నా. కృష్ణనగర్ కాంగ్రెసభ్యర్థి ఆయనే” అన్నారు.

“ఐతే నేను సంతరామ్ గారి లాగా కన్పించానా?”

“దాన్దేముందిలే. కొంతమంది బయటికి గాడిదలకి మల్లే వుంటారు. కొంతమందికి లోలోపల గాడిద ఒద్దుంటుంది. మీరు బయటా లోపలా గూడా గాడిదలే. ఐతే మరీ మంచిదిగదా, తప్ప కుండా ఓటు నాకే వేస్తారనుకున్నా నేను. కాని యిదంతా వూరికే వృధా కాలయాపన ఔతుందని నాకేం తెలుసు?”

“నేను చెప్తానే వున్నానండి. మీరు వినిపించుకోలేదు. నేను చాకలి రామూ భార్యా బిడ్డల”

“యిక మీరు నోరెత్తితే ఊరుకోను. ఊళ్ళోవున్న చాకలాళ్ళందరూ చనిపోయినాసరే. చూడ్డంలా, నిప్పెట్లా అంటుకుందో ...” అంటూ బల్లమీదున్న గంట రపీ రపీ మని కొట్టారు ఛైర్మన్ గారు.

నిప్పు నిజంగానే బాగా అంటుకుంది. ఛైర్మన్ గారు గంటకొట్టి అగ్నిమాపకదళానికి ఫోన్ చేయించారు. నేనూ గదిలోనుంచి బయటి కొచ్చి వరండాలో నుంచుని ఓండ్ర పెట్టానుగట్టిగా. కాస్సేపట్లో గంట కొట్టుకుంటూ రెండు అగ్నిమాపక యంత్రాలొచ్చిపడినై. అన్నిటి కంటే ముందు నన్ను నాలుగుతన్ని బయటికిగెంటి నిప్పు ఆర్పటం మొదలెట్టారు. ఇంకాస్సేపు యిక్కడ నిలబడితే, నువ్వే నిప్పెట్టావని జైల్లోకి తోసినా దిక్కుండదనుకుని, ఈసారి “లిప్టు” జోలికిపోకుండా గబాగబా మెట్లుదిగేశాను. క్రిందకొచ్చి, ఒక ముసలి గుమాస్తాతో రామూ కథంతా చెప్పాను. పాపమా ముసలి గుమాస్తా కళ్ళనీళ్ళు బెట్టుకున్నాడు. ఈ పాడుసంఘాన్నీ, యీ పనికిమాలిన రోజుల్నీ యీ ధనిక నియంతృత్వాన్నీ నాలుగు తిట్టాడు. తర్వాత నెమ్మదిగా నన్ను దగ్గరికి పిలిచి, “నువ్వొక రెండురూపాయలిచ్చావంటే నీ అర్జీరాసి పునరావాసశాఖకి పంపే యెర్పాటుచేస్తాను” అని చెప్పాడు మెల్లగా.

“నాదగ్గర రెండురూపాయ లెక్కడై? నేను చాకలి గాడిదని. రెండురూపాయలేవుంటే రెండుమళ్ళ పచ్చగడ్డి, ఒకశేరు వులవలూ ...”

“రెండురూపాయలు పెడితేనేగాని నాకు యింజెక్షన్ రాదు. యిదిగో, యీ దగ్గుతో హతమారిపోతున్నా. రోజు కొక యింజెక్షన్ తీసుకోకపోతే వూపిరిగూడా ఆడదు” అంటూ ఖళ్ళుఖళ్ళున దగ్గడం మొదలెట్టాడతను.

నే నేం చెయ్యను. ఏమీ పాలుపోక నెమ్మదిగా జారుకున్నాను.

పు న రా వా స శా ఖ

వాళ్ళనీ, వీళ్ళనీ అడుగుతూ పునరావాసశాఖ ఆఫీసుకు చేరు కున్నా. ఆఫీసులో అడుగుపెట్టానో, లేదో ఆ గది అందం చూచి

మూర్ఖపోతా ననిపించింది. గదికిమధ్య ఒక పెద్ద ముక్కాచిపీటమీద ఒక చక్కని పూలకుండిలో రకరకాల రమ్యమైన పూలు నయనానంద కరంగా ఆమర్చబడివున్నాయి. ఒక మూల టెలిఫోన్ ఎక్స్‌చేంజ్. అక్కడే, ఒక అందాలభరిణి చేతి గోళ్ళకు రంగేసుకుంటూ కూర్చుంది. టెలిఫోన్ ఎక్స్‌చేంజ్ బల్బునిండా లిప్స్టిక్ భరిణి, ఫేస్ క్రిమ్, పొడర్లు డబ్బాలు పడివున్నాయి. ఇదేమిటి నేను పునరావాస శాఖ ఆఫీసరుకుని, ఈ మాక్స్ ఫాక్టర్ అలంకరణల ప్రదర్శనశాల కొచ్చానని గాభరా పడిపోయి, వెనక్కి తిరుగుదామని అనుకున్నానో, లేదో యింతలో ఆ అందాలభరిణి విశాలనయనాలు తెరచి, “యెస్ ప్లీజ్!” అంది నావం కెంతో ప్రేమగా చూస్తూ.

“నేను... నే నొక చిన్నపని మీదొచ్చాను” అన్నాను బిడియం బిడియంగా.

ఆవిడొక స్విచ్‌నొక్కి “రామ్లు భాయీ! నీ కోసం యెవరో వచ్చారు” అంది టెలిఫోన్‌లో.

ఆ టెలిఫోన్ చెడిపోయిందో యేమో తెలియదు. లేకుంటే అదొక కొత్తరకం టెలిఫోన్ యేమో. టెలిఫోన్‌కి రెండు వైపులున్నవాళ్ళ మాటలూ చాల స్పష్టంగా వినిపించినై నాకు. ఆ యమ్మా యామాట చెప్పగానే, అవతలివైపునుంచి, ఇప్పుడు నేను లస్సీతాగు తున్నాను. ఫస్ట్ క్లర్క్ దగ్గరికి పంపించెయ్యతన్ని” అనొచ్చింది సమాధానం.

ఆ అందాల భరిణి, పెదవులకి రంగేసుకుని, ఫస్ట్ క్లర్క్ కి టెలిఫోన్ చేసింది.

“ఎవరు?” అని ప్రశ్న ఆ చిపరినుంచి.

“నేను నిర్మల్ని.”

“అహూ పెయసీ!” అంటూ గేదెలా నిట్టూర్చాడు ఫస్ట్ క్లర్క్.

“విను. పాపం యెవరో బీదతను...”

అవతలతను యీ నిర్మల మాటలు కొనసాగనివ్వలేదు. “ఇక్కడి కెప్పుడూ బీదవాళ్ళే వస్తారే. సరేగాని ఒక మాటడుగుతా చెబుతావ్

నిర్మలా? నీ గొంతింత తియ్యగా వుంటుందేం! యెంతసేపు విన్నా తనివే తీరదు! నిర్మలా! నిమ్మా!! యివ్వాలి మొదటాట సినిమాకి...

నిర్మల టెలిఫోన్ పెట్టేశింది. తర్వాత బుగ్గలకి రంగేసుకుంది. మళ్ళీ ఫోన్ తీసి, డిప్యూటీ సూపరింటెండెంట్ కి ఫోన్ చేసింది. ఆయన 'ఘొప్పడుకాదు నిర్మలా. నేను బీజీగా వున్నాను. తీరికలేదు. సర్దార్ దర్బార్ సింగ్ గారని మిలిటరీ కాంట్రాక్టర్ లే. వొచ్చారు. ఇప్పుడిక్కడే వున్నారు. పాపం ఆయనా శరణార్థే. వాళ్ళ ఆస్థంతా పోయిందట. ఒక లక్షకావాలని కూర్చున్నాడు. ముందీపని చూడాలి. నీ దగ్గరకొచ్చినతన్ని యింకెవరిదగ్గరకన్నా పంపు' అన్నాడు.

'అలాగేనండి' అని నిర్మల టెలిఫోన్ పెట్టే సెయ్యబోయింది కాని, యింతలో మళ్ళీ అవతలినుంచి పిలుపు.

'హలో, నిర్మలా!'

'సర్!'

'ఆ చీరెనచ్చిందా నీకు?' అనడగారు డిప్యూటీ సూపరింటెండెంట్.

'ఆ చీరకట్టుకునే వొచ్చానండీ ఆఫీసుకి!' అంటూ బడాయిగా చెప్పి ఫోన్ పెట్టేసింది నిర్మల. తర్వాత అద్దంతీసి, అందులో ముహం చూసుకుని, ఒక చిన్న చిరునవ్వు విసిరి, ముహానికి పొడరద్దుకుని, మళ్ళీ టెలిఫోన్ చేసింది.

'చూడండి!' అన్నది టెలిఫోన్ లో

'ఓహూ! యిక్కణ్ణుంచి నిన్ను చూచే దెట్లా! ఇది టెలివిజన్ టెలిఫోన్ కాదే! యిక్కడికి రారాదూ?' అని అవతలి గొంతు.

నిర్మల కిలకిలా నవ్వింది. 'ఒక బీదతను యేదో సాయం కోసం...'

'మాకూ కావాలే సాయం' అంటూ ఇంద్రసభలో కూర్చున్నట్టు అన్నారు సూపరింటెండెంట్.

నిర్మల చిరుకోపం అభినయిస్తూ 'ఇది ఆఫీసు టైమండోయ్ తెలుసా!...' అన్నది.

“అఁ, నిజమే. అన్నట్టు భలేగా గుర్తుకు తెచ్చావ్. ఇవ్వాళొక కొత్త ఆర్డర్ రొచ్చింది. ఆఫీసులో పనిజేసే ఆడవాళ్ళు పెళ్ళిచేసుకుంటే ఉద్యోగంలోంచి తీశెయ్యాలని. ఇప్పుడు చెప్ప, నువ్వే మంటావో?”

“నేను పెళ్ళి మానుకున్నాను.”

సూపరింటెండెంటుగారు సంతోషంగా నవ్వారు. “మరి ఆ ఫలిప్స్ రేడియో సెట్ ...”

“ధన్యవాదాలండీ. చాలా బావుంది... మీ రీ పేదవాడితో రెండు నిమిషాలు మాట్లాడండి పాపం.”

“ఎవరతను?”

“ఒక గాడిద.”

“సూపరింటెండెంట్ పగలబడి నవ్వారు. నువ్వు బాగా హాస్యంగానే మాట్లాడావే! సరే, రమ్మను గాడిదకాకపోయినా చెవులు రెండూ పిండి గాడిదనుచేసి పంపుతాను” అన్నారు.

నిర్మల చిటికెనవేలు నోటిచివర పెట్టుకుని, నావంక అదోరకంగా వంకరచూపులు చూస్తూ “వెళ్ళండి” అంది. నేను గాడిదనైపోయాను గాని, లేకుంటే, నేను మనిషి నైతే ఆ చూపులగాలానికి నా మనసూ చిక్కుకునేదే.

సూపరింటెండెంట్ నన్ను చూచి అదేపనిగా నవ్వారు. మళ్ళీ టెలిఫోన్ తీసి, యీ ప్రత్యక్షహాస్యానికి నిర్మలని అభినందించారు. తర్వాత రెండడుగులు ముందుకేళి నా చెవులు పట్టుకుని, “చూడండి, మిస్టర్ గార్డభరావుగారూ! మిమ్మల్నిప్పుడు లాగొక తను తన్ని బయటిగైంటితే యెట్లా వుంటుందో చెప్పండి!” అన్నారు.

“మీరు నన్నలా తన్ని పంపటానికి వీలేదు. నేను మీ దగ్గరి కొక అర్జీ దాఖలా చేసుకుందామనొచ్చాను” అని చెప్పా నేను.

సూపరింటెండెంట్ కి ఆశ్చర్యంతో మూర్ఛబొయ్యేంత పనయ్యింది. అతికష్టమీద నిభాయించుకుని, “అఁ, అఁ, మళ్ళీ అనండి. యేమిటీ మళ్ళీ చెప్పండి!” అంటూ నత్తులు కొటాడు.

మళ్ళీ చెప్పాను.

మాటాడేది స్వయంగా నేనేనన్న సంగతి అప్పటిగాని అర్థం కాలే దాయనకి. 'మీ వుచ్చారణ నాకంటే చాలా బావుందే!' అన్నాడు నోరెళ్ల బెట్టి.

'నేను లఖనవూ (లక్నో) పరిసర ప్రాంతాల్నుంచొచ్చాను. బహుశా మీరు పంజాబీ వారయ్యుంటారు.'

'ఔనాను. నిజమే మాది పంజాబీ' అని రెండు నిమిషాలాగి, 'ఆ, యేం పని మీదొచ్చామన్నారు?' అనడిగారు.

'ఒక చిన్నసాయం...'

'మీరు శరణార్థులా.'

'కాదు.'

'ఐతే యిక్కడికెందుకొచ్చినట్టు?' అన్నారు కాస్త కోపంగా.

'సాయంకోసం.'

'పాకిస్తాన్ లో అంతా పోగొట్టుకు నొచ్చిన శరణార్థులకే సాయం చేస్తారెక్కడ.'

'ఐతే మరి హిందూస్తాన్ లో అంతా పోగొట్టుకున్నవాళ్ళ కెక్కడ చేస్తారు సహాయం?'

నూపరింటెండెంట్ కింకాస్త కోపం యెక్కింది. 'అది నాకు తెలవదు. ఈ శాఖమాత్రం అందుక్కాదు. తమ రింకెక్కడికైనా దయ చెయ్యండి' అంటూ బల్లమీద గంటకొట్టారు.

బంట్లోతొచ్చి, నన్ను బయటికొట్టాడు.

మళ్ళీ ఆ అందాల భరిణే కనిపించింది. నా వాలకం చూచి, 'ఏం, పనికాలేదా?' అనడిగింది.

జరిగిం దంతా చెప్పాను.

'నూపరింటెండెంటుగారు చెప్పింది నిజమే. మీరు పాకిస్తాన్ వాళ్ళయితే, గాడిద అనిగూడా సందేహించకుండా యేదో వొక సాయం చేశేవారే. ఇక మీరు కార్మికపరిశ్రమల శాఖకి వెళ్ళడం మంచిది' అని సలహా చెప్పింది నిర్మల.

“అ దెక్కడ?”

ఆ అందాల పాలవెలికి నా మీద జాలికలిగినట్టుంది. పూర్తి ఎడ్రెస్ సవివరంగా చెప్పింది. పునరావాసశాల నుంచి కార్మికశాఖకి బయల్దేరా నేను.

పి. క్యూ. రంగాచారిగారిది తమిళనాడు. ఐనా సంస్కృతం కాశీ పండితులాగానూ, ఇంగ్లీషు ఆక్స్ ఫర్డ్ ప్రొఫెసర్ లాగానూ, హిందీ సాహిత్యసమ్మేళనం వక్తలాగానూ, ఉర్దూ అబ్దుల్ కలామజాద్ లాగానూ మాట్లాడగలడు.. ఆయన కిదివరకే పదిభాష లొచ్చును; యింకో పదిభాష లిప్పుడు నేర్చుకుంటున్నాడు. ఆయన మొట్టమొదటొక మామూలు గుమాస్తా. ఇప్పుడాయన కార్మిక, పరిశ్రమల శాఖలో ఉపకార్యదర్శి పదవి అలంకరించి కూర్చున్నాడు. ప్రతి విషయాన్నీ స్తనశల్యపరీక్షచేసి చూచిగాని వదలడు. అందుకని యాయన హయాం వచ్చినదగ్గరనుంచి యే ఫైరైనా సరే కనీసం పదిసార్లయినా ప్రదక్షిణం చెయ్యాలి. అప్పటికైనా పని పూర్తయితే గొప్పే. ఆ గొప్పమూలానే ఆయన ఉపకార్యదర్శి పదవి సాధిష్టించాడు. సంయుక్త కార్యదర్శి కావాలని కలలు కంటున్నాడు. ఆ కలలుకూడా తప్పక ఫలించి తీర్తాయి. పి. క్యూ. రంగాచారిగారిలాంటి వ్యక్తుల కడ్డంటూ వుండదు. ఆయన ఆఫీసులో ఫైళ్ళు ఆగుతాయే తప్ప, ఆయనలాంటివాడి ప్రమోషన్లు ఆగడమంటూ వుండదు.

పి. క్యూ. రంగాచారిగారు నే నిచ్చిన అర్జీని చాలా జాగ్రత్తగా చదివారు. మధ్య మధ్య పెన్సిల్తో గుర్తులు పెట్టుకున్నారు. నేను చెప్పిందంతా అతి శ్రద్ధగా విన్నాడు. తర్వాత జాయింటు సెక్రటరీని పిలిచాడు. ఆ సెక్రటరీ పేరు వై. జెడ్. సుబ్రహ్మణ్యం. ఆయననే తమిళనాడే. సుబ్రహ్మణ్యంగారికి యిరవయైదు భాషలూ, పదిమంది సెట్టుబడిదార్లూ, యిద్దరు మంత్రులూ చాలా బాగా తెలుసు.

“చూడండి, వై జెడ్ గారూ! పెద్ద చిక్కొచ్చిపరంగి” అన్నాడు రంగాచారి.

“ఏమిటి?” అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం నన్ను యెగాదిగాచూస్తూ.

“ఒక చాకలి చనిపోయాడు. అతని గాడి దొచ్చి పింఛను అడుగు తోంది.”

“ఊఁ ?”

“చట్టరీత్యా ఒక గాడిదొచ్చి అర్జీ దాఖలు చెయ్యడానికి వీలేదు. ఒకవేళ చేసినా మనం ఆ అర్జీని పరిశీలించగూడదు. ఎందుకనంటే, గాడిద మనిషికాదు. న్యాయస్థానం మనుష్యుల మాటలే వింటుంది తప్ప, జంతువులమాటలు వినదు.”

అయ్యా ! ఇది నా గడ్డివిషయం కాదు. మీ బుద్ధికి సంబంధించిన సంగతి. పాపం రామూ పెళ్ళాం ఆ బిడ్డలు పస్తులు పడుకుంటున్నారు. ప్రభుత్వం ఆ చాకలిరేవు లన్నిటినీ కట్టుదిట్టంచేసి, జాగ్రత్తగా చూస్తే యీనా డీ కప్పం కలగకపోను; రామూ చనిపోయి యుండక పోను” అన్నా న్నేను.

“నిజమే, యీ విషయమూ ఆలోచించవలసిందే” పి. క్యూ అన్నాడు. వై. జెడ్. “పోనీ ఆ దరఖాస్తుమీద రామూ భార్యతో వేలి ముద్ర వేయించుదాం. తర్వాత ?”

చాకలి కార్మికుడేనా ? కాదా ?

“సరే, వేయించుతాం. ఆ కుటుంబాని కీ గాడిద బాధ్యత వహించడంగూడా అంగీకరించొచ్చును. గొప్ప గొప్ప కుటుంబాల కింతకంటే పనికిరాని గాడిదలే బాధ్యత వహిస్తున్నై. కాబట్టి యిందుకు మన మేమీ అభ్యంతరం చెప్పవలసిన అవసరం లేదు. అందులోనూ యిది చదువుకున్న గాడిదలా వుంది. కాని అసలు సమస్య అలాగేవుందే ! ‘చాకలి కార్మికుడా ?’ అన్న ప్రశ్న అలాగే వుందే” అన్నాడు పి. క్యూ. రంగాచారి.

“చాకలి కార్మికు డెలా డౌతాడు ?” అన్నాడు వై. జెడ్. సుబ్రహ్మణ్యం తలడ్డంగా వూపుతూ.

“అదేమిటండీ, చాకలి కార్మికుడు కాకపోతే యింకా యెవ డౌతాడు. కార్మికుడు పనిచేసే దెనిమిది గంటలే. పాపం చాకలి

రోజుకు పనెండుగంటలు రెక్కలు ముక్కలుచేసుకున్నా రెండు పూటలూ కడుపునిండా తిండి దొరకడం కష్టమే. చాకలి కార్మికుడు చాకపోవటం యేమిటి?" అన్నా న్నేను, మధ్యలో సందు చూచుకుని.

"కార్మిక చట్టం యాభయ్యెకటి ప్రకారం ఫ్యాక్టరీలో పనిచేసే వాడే కార్మికుడు. మరి చాకలిరేవు ఫ్యాక్టరీకింద కొస్తుందంటారా" వై. జెడ్. గారూ? అసడిగాడు కంగారి.

"వీల్లేదలా రావడానికి వీల్లేదు" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం. "చాకలి కార్మికుడు కాదు. అంచే తతనికి పింఛనూ వుండదు, ప్రావిడెంట్ సందూ వుండదు. పోనీ యెభాతాలో నుంచైనా అతనికోసం డబ్బు తీసి సాయం చేద్దామా అంటే అందుకూ వీల్లేదు. ఎవరైనా కేసు పెట్టినా చెల్లదు. ఆ సాయమేమీ లేదు."

"ఐతే మరి!" అంటూ పి. క్యూ., వై. జెడ్. మొహమూ, వై. జెడ్., పి. క్యూ. మొహమూ చూస్తూ వూరుకున్నారు. "నేను వాళ్ళిద్దరి మొహాలవంకా చూస్తూ నుంచున్నా. ఉన్నట్టుం డొక్కసారి యెగిరిపడ్డారు వాళ్ళిద్దరూ, కొత్తభావం యేదో తట్టినట్టు. ఆదిచూచి నేనూ యెగిరిపడ్డా ఆనందంతో" చాకలి రామూ సంగతేమిటో తేలి సాయం దొరుకుతుందేమోనని.

"ఇంకో సంగతిగూడా ఆలోచించాలి" అన్నాడు రంగాచారి. "చాకలి కార్మికుడు కాదు, సరే. అతని హూదా యేమిటో తేలాలి. చట్టప్రకారం అత నేమిటో స్పష్టంకావాలి. లేకుంటే రేవులో ప్రతి రోజూ ఒక చాకలి చస్తుంటాడు, అలా చాకలి చచ్చినప్పుడల్లా మన నెత్తిమీద కీ బెడద వొచ్చిపడుతుంటుంది."

"ఈగాడిద అర్జీని ఒక ఫైలోపెట్టి అలాంటి కేసుల కాఫైలు కేటాయిస్తే సరిపోతుందనుకుంటా" అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం.

రంగాచారి నా అర్జీ తీసుకున్నాడు. నేను నా చెవుల్లో వాళ్ళిద్దరికీ కరచాలనం చేసి, "ధన్యవాదాలు రంగాచారిగారూ! లక్ష ధన్యవాదాలు, కోటి ధన్యవాదాలు! ఒక బీద చాకలి కుటుంబాన్ని సం

రక్షించిన ఘనత మీకే దక్కింది. ఆ విన్నపం ఫలితం వినడానికి నన్నెప్పుడు రమ్మంటారు?" అనడిగా.

రంగాచారి, సుబ్రహ్మణ్యమూ ఒకరి మొహాలోకరు చూసు కున్నారు. చివరికా రంగాచారే నోరు తెరిచి మాట్లాడడం మొదలెట్టాడు.

"ఫైల్ దేముంది? ఫైలివ్యాళ్ పెట్టేస్తాం. కాని, అది మూడో తరగతి క్లర్కునుంచి, మొదటి తరగతి క్లర్కు దగ్గరకి రావాలి. తర్వాతిక ప్రతి టేబుల్ దగ్గరా ఆగాలి. ప్రతిమనిషి దానిమీద రిమార్కులు రాయాలి. తర్వాత డిప్యూటీ సూపరింటెండెంటు, అక్కణ్ణుంచి సూపరింటెండెంటు, తర్వాత నాదగ్గర కొస్తుంది. నేను డిప్యూటీ సెక్రటరీని, నాదగ్గరుంచి జాయింట్ సెక్రటరీకి, ఆ సంయుక్త కార్యదర్శిగారి దగ్గరినుంచి, ప్రధానకార్యదర్శిగారి దగ్గరికి, అక్కణ్ణుంచి ఉపమంత్రిగారి వద్దకి, సమస్య చూస్తే చాలా క్లిష్టమైనది. రామూ మరణం కాదు; ఇప్పుడు చాకలి కార్మికుడౌనా కాదా అన్నదే ప్రధానమైన సమస్య."

అంచేత అవసరమైతే వ్యాపార మంత్రిత్వశాఖకిగూడా పంపించి ఫలసి రావచ్చు. చాకలే కార్మికుడైతే మరి కుమ్మరి, కంచరీ, మాదిగా వీళ్ళంతా కార్మికులు కారా? అనేది మళ్ళీ ఓ కొత్తసమస్య. ఇవాళీ రామూకి పెన్నునీస్తే, రేపు లక్షలాది, కోట్లాది జనాని కివ్వొద్దా? వీళ్ళందరికి స్టేట్ బ్యాంకెక్కణ్ణుంచి తెచ్చిస్తుందీ డబ్బు? అంచేత ఆర్థికశాఖగూడా యీ సమస్యను పరిశీలించక తప్పదు. ఆర్థిక శాఖగూడా యిదమిత్థమని నిర్ణయించలేకపోతే, ప్రధానమంత్రి ముందుంచుతారు. ఆయనీ సమస్యను పార్లమెంటుముం దుంచొచ్చును. మరప్పుడు మన రాజ్యాంగాన్ని మార్చవలసివచ్చినా మనం ఆశ్చర్యపడ గూడదు" అంటూ వేళ్ళమీద లెక్కలెసి, మొత్తంమీ దెంతలేదన్నా, ఈ విషయం తేలేప్పటికి కనీసం వొక పది సంవత్సరాలైనా పట్టొచ్చును" అని చెప్పాడు.

"అప్పటిదాకా రామూ పెళ్ళాంబిడ్డల గతేంకాను?" అనడిగా నేను.

“మే మేం చెయ్యగలం చెప్పరింటే. మీ పూర్తి నానుభూతే వుంది. కాని మరి చట్టాన్ని మార్చలేంగదా?” అన్నాడు రంగాచారి.

తెలివి ఎవడబ్బ సొమ్ము ?

“రంగాచారీ, అసలు విషయం చాకల కార్మికుడొనా, కాదు అనికూడా కాదు. అసలు రామూని పంటం దెవరూ అన్నది ప్రధాన నమస్యేమో అనుకుంటాను” అని నావంక చూచాడు సుబ్రహ్మణ్యం. నాక్కోపం వచ్చింది. “మొసలి! యింకెవరు!” అన్నాను.

“మొసలా!” అన్నాడు సుబ్రహ్మణ్యం ఆనందింగా. “ఐతే అసలు యిది మాచాకు సంబంధించిన విషయం కానేకాదు. మొసలి మత్స్యజాతికి చెందిన జలచరం. కాబట్టి యిది ‘డిపార్ట్మెంట్ ఆఫ్ ఫిషరీస్’ అంటే మత్స్య పరిశ్రమ శాఖకి సంబంధించిన సంగతి. దయ చేసి మీరక్కడి కెక్కడం మంచిది.”

రంగాచారి సుబ్రహ్మణ్యం చేయిపట్టుకుని పూచిపెరేశాడుగూడ జారిపోయేట్టు. “ఆహాహా! సలేసంగతి కనిపెట్టారు! అందుకనే మీరు సంయుక్త కార్యదర్శియ్యారు. నే నింకా వుపకార్యదర్శిగానే వున్నాను. తెలి ఎవడబ్బసొమ్ము?” అంటూ యీర్ష్యాసూయల్లో కలగావులగమైపోయిన అవినందన పరంపరలు కురిపించాడు.

నేను కిమ్మనకుండా నా అర్జీ తీసుకుని ఒయటికి నడిచాను.

మత్స్యపరిశ్రమ శాఖకెళ్తే, అపింతా చేపల బజారులా కోలాహలంగా వుంది. ఆ గందరగోళంలో ఎవరేమనేది సరిగ్గా వినిపించనే వినిపించడంలేదు. ఇప్పుడు నాకు ఆఫీసులోకి వెళ్లడమంటే కొట్టిన పిండైపోయింది. కాబట్టి ముందు యెదురుగావున్న మొదటి కిటికీ దగ్గరకే వెళ్ళాను.

“నేను చేపల గుడ్డు ఫైలు చూస్తుంటాను. మీరింకా ముందు కెళ్ళండి” అన్నాడు ఆ గుమాస్తా.

“నాదగ్గరుండే ఫైల్లో యిజాతి చేప లెక్కడున్నాయన్న సంగతి అంటుంది. అదిగూడా మూడురకాల చేపల్ని గురించి మాత్రమే,

బెత్తెలు, పరిగలు, జెల్లలు. మీరన్న పేరేమిటి ?" అనడిగాడు రెండో గుమాస్తా.

“రామూ” అన్నా నేను నెమ్మదిగా.

“ఆ పేరు చేపల ఫైలు నా దగ్గరలేదు. ముందుకెళ్ళండి !”

“కాని...”

“కానీ లేదు, అర్థజాతీదు. ముందవతలికి నడు.”

మూడో గుమాస్తా దగ్గరకెళ్ళి, “ఒక మొసలి...” అని నేను ప్రారంభించానో లేదో, “చేపల నూనెను గురించేతేనే, నా దగ్గర మాట్లాడండి. లేకుంటే యింకాస్త ముందుకెళ్ళి కనుక్కోండి” అన్నా డతను నామాట పూర్తిగా వినకుండానే.

ముసలిగుమాస్తాతో ముప్పతిప్పలు

నాలుగో గుమాస్తా దగ్గర కెళ్ళిప్పటికి నా ఓపిక ఫెళ్ళుమంది. ఆ గుమాస్తా బాగా ముసలాడు. ముక్కుచివర కళ్ళజోడు పెట్టుకుని, ఒక పెద్ద రిజిస్టరు ముందేసుకుని, ఆ రిజిస్టరులో మొహంపెట్టి గురకలు కొడుతున్నాడు.

“ఇదుగోబాబు, ఈసారి నే చెప్పేదంతా పూర్తిగా వినాలి; వినక పోతే వూరుకోను. ఒక మొసలి ఒక చాకలిని తినేసింది” అన్నాను.

ముసలిగుమాస్తా చెవిదగ్గర చెయ్యిపెట్టి “యేమిటి ?” అంటూ రాగం తీశాడు.

నే నింకాస్త బిగ్గరగా, “ఒక చాకలిని మొసలి తినేసింది” అని చెప్పా.

ముసలిగుమాస్తా మొహంమీద ముసిముసి నవ్వులు తొణికిసలాడినై. “ఒక చాకలి ఒక చేపని తిన్నాడా ? మంచిదే, చేపలు తినే చాకళ్ళు బోలెడుమం దున్నారు, ఎవరూ చేపలు తినకపోతే, యిక మా డిపార్టుమెంట్ తుందుకూ ?”

“తిన్నది చాకలికాదు; చాకలినే మొసలి తినేసింది.”

“ఓహో, తిన్నది చాకలి కదూ ! మొసలి తిన్నదా చేపల్ని ; సరే, సరే. అందుకు మన మేం చేస్తాం ! మొసళ్ళు చేపలుతింటాయ్ ! తినకపోతే పాపం అవెట్లా బ్రతుకుతాయ్ !”

“అదికాదు. సరిగ్గా చినంద్ !” అంటూ బిగ్గరగా కేకేశాను.
“ఒక మొసలి...”

“ఆఁ ! ఒక మొసలి !”.

“ఒక చాకలి. ఒక మొసలి, ఒక చాకలి తెలిసిందా ?”

“ఆ, ఆ, తెలిసింది. ఒక చాకలి, ఒక మొసలి. ఆఁ తర్వాత?”

“చాకలి చాకలిరేవులో గుడ్డలుతుకుతున్నాడు, గుడ్డలు.”

“ఆఁ, గుడ్డలుతుకుతున్నాడు. బాగానే వుతుకుతున్నాడా ?”

“బాగా వుతుకుతాడో, లేదో, అది నీ కెందుకులే.”

“మా చాకలి సరిగ్గా వుతకడులే. కావాలంటే నా గుడ్డలు
మీ చాకలికే...”

“ముందు నే చెప్పేదంతా పూర్తిగా వింటావా, లేదా?”
అంటూ గద్దించా నేను.

“సరే చెప్పు. ఒక చాకలి; ఒక మొసలి; చాకలి గుడ్డలుతుకు
తున్నాడు, ఆఁ, తర్వాత ?”

“ఇంతలో చాకలి మొసలిచ్చి, ఆ చాకలి కాలు పట్టుకుంది.”

“ఏం పట్టుకుంది. బిగ్గరగా చెప్పవయ్యా కాస్త. నా కసలే
చెముడు.”

“కాలు ! కాలు !” అంటూ మళ్ళీ బిగ్గరగా అరిచి మరీ చెప్పాను.

“ఏమిటి ? కోడికాలే !!” అంటూ కుర్చీలో లేచి కూర్చు
న్నాడు మొసలి గుమాస్తా.

“కోడికాలుకాదు; చాకలికాలు.”

“చాకలి కాలా ? చాకలి కాలు నే నెప్పుడూ తినలేదే, యెట్లా
వుంటుందేమిటి ?”

ఇక నాకు నిసుగు వుట్టుకొచ్చింది. “అదికాదయ్యా బాబు !
చాకలి గుడ్డలుతుకుతుంటే, మొసలిచ్చి అతని కాలుపట్టుకు నీడ్చుకు
పోయింది. తెలిసిందా యిప్పుడు ?”

“ఓ ! మహా బాగా తెలిసింది. చాకలి గుడ్డలుతుక్కొంటూంటే
మొసలిచ్చి గుడ్డలు మింగేసింది !”

మరి లాభం లేదనుకుని, అతన్ని మింగబోయినట్టు చూచి, తర్వాత కిటికీ దగ్గరి కెళ్ళా.

మొసళ్ళ వేటలోవున్న మజా

అక్కడొక బట్టతల ఆంగ్లో ఇండియన్ కూర్చున్నాడు. దగ్గర కెళ్ళిగానే సారాకంపు గుప్పన కొట్టింది. నన్ను చూచి, యెంతో మర్యాదగా “అయ్యా, చెప్పండి. నేను మీకేం చెయ్యగలను?” అనడిగాడు.

మళ్ళీ ఆ మొసలి గుమాస్తాలాగా ఇతనితోగూడా పేచీపడవలసి వస్తుందేమోనని, అతి నెమ్మదిగా, యెంతో తాపిగా, “చూడండి, ఒక మొసలుంది” అన్నాను.

ఆంగ్లో ఇండియన్ కళ్ళు మిలమిలా మెరిసిపోయినై. “ఆ, ఎక్కడ ఉంది?” అన్నాడు.

“యమునా నది రేవుదగ్గర.”

“యమునానది రేవులు చాలా వున్నయ్యే. అందులో ఎక్కడ?”

నేను చెప్పిందంతా అలి జాగ్రత్తగా కాగితంమీద వ్రాసుకుంటున్నా డాయన. ఫర్వాలేదు గట్టెక్కాం తెమ్మని నన్ను నే నభి సందించుకుని పూర్తి వివరాలు చెప్పా. “కృష్ణనగర్ దగ్గర, రైలువంతెన కింద.”

చెప్పింది వ్రాసుకుని, “హాడు గెంత? వెడల్పుంత?” అనడిగాడు.

“ఏమిటీ? రేవు పొడుగా?”

“కాదు, కాదు. ఆ మొసలి.”

“నే నైతే చూళ్ళేదుగాని, చూచినవాళ్ళంతా ముప్పై అడుగులకి తక్కువవుండ దంటున్నారు.

“నిజం?” అన్నాడు ఆంగ్లో ఇండియన్. మళ్ళీ అతని కళ్ళు మిలమిలా మెరిసివై; ఆ కళ్ళతోపా టీసారి అతని బుగ్గలుగూడా నిగుడేరినై. “ముప్పై అడుగుతే? ! ఛలే, ఛలే!! నన్నక్కడికి తీసుకెళ్ళగలరా?” అనడిగాడు.

“ఓ.”

“మనం ఒక రైఫిల్ గూడా పట్టుకెళ్దా.”

“ఎందుకూ? రైఫి లెందుకూ!”

“మొసళ్ళ వేటకి! మీ రొచ్చిం దందుక్కాదూ? మొసళ్ళవేట నేగా మీ రొచ్చింది!” అన్నాడు న న్నాశ్చరంగా చూస్తూ.

“అది కాదండీ, అసలు విషయం యేమిటంటే, ఆ మొకలి ఒక వాకల్ని పొట్టబెట్టుకుంది. పాపం అతని పెళ్ళాం, బిడ్డలు నిరాధారంగా వున్నారు. వాళ్ళకీ సహాయం...”

“ఓహో!” అంటూ ఒక్కసారి ఏల్లబడిపోయా డాయన. అతని కళ్ళల్లో ముసుల మాయమైపోయింది. మామూలు అధికార స్వరంతో, “నేను మొసళ్ళు వేటాడేవాణ్ణి కాని, రామూ కుటుంబానికి సాయం చేసేవాణ్ణికాదు, సారీ. మా కాఫీ, చాకలికీ యేమీ సంబంధంలేదు” అన్నాడు.

నాకు విసుగు పుట్టింది. “మరిక నన్నక్కడికి వెళ్ళమంటారు? మీ కాఫీ, చాకలికీ సంబంధంలేదు. మిగతా కాఫీలకీ, మొసళ్ళకీ సంబంధంలేదు. నా గోడు వినేవాళ్ళి కెవరూలేరా?” అనడిగాను.

ఆంగ్లో యిండియన్ యెంతో సానుభూతి చూపుతూ “ఆ చని పోయినతను మీ సంబంధీతుడా?” అనడిగాడు.

“కాదు; నే నతని గాడిదను.”

“ఐనా, ఇంత సానుభూతి చూపుతున్నావన్నమాట! సరే! నే నొక సలహా యిస్తాను, వింటావ్? యీ రోజుల్లో యింత సానుభూతి చూపటం మంచిదికాదు!”

“మీ సలహాలూ, బొలహాలూ నా కనపసరం. నాగోడు యెవరితో మొరబెట్టుకుంటే వింటారో, మీకు తెలిస్తే చెప్పండి; గెలుంటే లేదు.”

ఆంగ్లోయిండియన్ అసాధారణమైన తెలివితేటలు

ఆంగ్లోయిండియన్ పెన్సిల్ పళ్ళతో కోరుకుతూ ఆలోచించడం మొదలెట్టాడు: “ఇది మొసళ్ళ వ్యవహారం. మొసళ్ళతో కోర్టుల కేం సంబంధంలేదు. లేకపోతే యీ హత్యాభియోగాన్ని కోర్టుకెక్కిస్తే

పోయేది. మొసళ్ళకీ, జంతు ప్రదర్శనశాలకీ, సంబంధమైతే వుంది మరి; కావాలంటే నువ్వక్కడి కెళ్ళొచ్చు. కాని, వాళ్లుమాత్ర మేంజేస్తారు?" వాళ్ళ దగ్గరి కిదివరకే వాళ్ళకి సరిపడా మొసళ్ళుండి వుంటు. ఐనా జంతుప్రదర్శనశాలకీ, చాకలికీ సంబంధం యేంవుంటుంది? వుండదు! యెందుకనంటే అందులోవుండే జంతువులు గుడ్డలేసుకోవు!" అంటూ ఆలోచించాలోచించి, ఒక్కసారి, "ఆఁ!" అంటూ యెగిరి గంతేశాడు. అప్పు డతని మొహంచూస్తే పి. క్యూ, వై. జెడ్ల మొహాలు గుర్తు కొచ్చినై నాకు.

"ఆఁ, ఒకపాపం తోచింది" అన్నాడు ఆంగ్లోయిండియన్.

"యేమిటది?"

"విను. చాకలికి సబ్బులు కావాలి. సబ్బులు యెగుమతి, దిగు మతులు చూసేది వాణిజ్యశాఖ. చాకలికీ, గుడ్డలకీ సంబంధం వుంది. ఆ గుడ్డలకీ, మళ్ళీ యీ వాణిజ్యశాఖకీ సంబంధం వుంది. చూశావ్! నువ్వు నేరుగా వాణిజ్య శాఖామాత్యుడి దగ్గర కెళ్ళిపో. చాకలిరామూ సంగతంతా ఆయనకు నివేదించు! పని జరగొచ్చు."

అయ్యా! ఆ భవన సౌందర్యం యేమని వర్ణించగలను; వేయి శిరసుల అదిశేషుడుగూడా వర్ణించలేడు. గాడిదను నే నేమి వర్ణించ గలను? ఆ భవనాని కన్నివైపులా అందమైన తోటలు, ఆ తోటల నిండా చెట్లు. రకరకాల ఫలాలతో వంగి పూగిసలాడే కొమ్మలు, దారి కిరువైపులా రంగురంగుల పూలు, సువాసనలు విరజిమ్మే పూలు. పచ్చని మెత్తలా పరచున్న పచ్చిక, ఎంత పచ్చగడ్డని! నాలాంటి గాడిద లొకపంద పడి, రోజులతరబడి మేశినా తరగని గడ్డి. మంత్రి గారి యింటిముందు యింత గడ్డి వుండవలసిన అవసరం యేమిటో! అర్థంకాలేదు నాకు. మంత్రిగారికా అవసరంలేదు. పోనీ గాడిద లేమైనా వున్నాయేమోనని చుట్టుప్రక్కల అంతా కలయజూచాను. ఒక్కటి కనిపించలేదు. ఇంత గడ్డి అవసరంగా మానవుల కాళ్ళకిందపడి నలిగి నాశనమైపోతూందే అని విచారమేసింది. ఈలోకంలో యిప్పు డున్నది మోటారుకార్ల వాళ్ళ రాజ్యమేకాని, గాడిదలు కలవాళ్ళ రాజ్యం కాదనేదాని కిదొక తిరుగులేని నిదర్శనమేనేమో ననిపించింది. కుమ్మరి,

కమ్మరి, చాకలి, తాపీవాళ్ల రాజ్యం కాదుగదా మరి. వాళ్ల దే రాజ్యమైతే ఈ గడ్డి ఇలా వృధాఅయ్యేది కాదుగదా! పోనివ్వండి, మిమ్మల్ని గాడిదల గడ్డినిగురించి విసిగించడం దేనికి! అసలు విషయానికొద్దాం. నేను మంత్రిగారి భవన ప్రాకారంలోకి అడుగు పెట్టేటప్పటికి, మంత్రిగారు అక్కడే పరండాలో పచార్లు చిత్తగిస్తున్నారు. వారి పిల్లలు సమీపంలోనే కూర్చుని సమోసాలు తింటున్నారు. ఎవరో యిద్దరు స్త్రీలు ఫూలచీరలు ఆరగడుతున్నారు. ఎంత చక్కని దృశ్యం! నేను రెండు చెవులూ జోడించి మంత్రిగారికి నమస్కారం చేశాను, ఎంతో ఎనయంగా. మంత్రిగారు గోచి సరిదిద్దుకుంటూ “సోఁఁఁ!” అన్నారు.

“అయ్యా, నాకు జలుబు చేయలేదండీ” అన్నా నేను.

“అరే, నేను మీరు మా ప్రాంతంవారే, అహ్మదాబాదునుంచే వచ్చారేమో ననుకున్నానే” అన్నారు మంత్రిగారు.

“కాదండీ, మాది ఉత్తరప్రదేశ్.”

“ఓహో, అదా! బీహార్ తర్వాతుంటుంది?”

“ఔనండీ. అటునుంచొస్తే తర్వాతుంటుంది; యిటునుంచి ఎత్తే ముందుంటుంది.”

మంత్రిగారు సవ్వారు. “మీరు చూడ్డానికి గాడిదలా వున్నారు గాని, కాదండీ అన్నయ్యగారూ!”

“వారబడ్డారండీ మీరు, నేను నిజంగానే గాడిదని అన్నయ్యగారూ, కాదంటే నా చెవులు పిండి చూడండి.”

మంత్రిగారు నా చెవులు మెలేసి చూచారు. నేనన్నది నిజమేనని అప్పటిగాని వారికి నమ్మకం కుదరలేదు. “సరే, యేం పనిమీదొచ్చారు?” అనడిగారు.

“మంత్రిగారూ నాకొక గడ్డిపరక్కూడా అవసరం లేదు. నేను చాకలి రామూ విషయం మాట్లాడదా మనోచ్ఛాను” అని కథంతా పూసగుచ్చినట్టు చెప్పాను.

ఏమాట కామాటే చెప్పకోవాలి. మంత్రిగారు నాతో చాల మర్యాదగా మాట్లాడారు. గాడిదతో మాట్లాడుతున్నారన్న భావమే గలగలేదు నాకు.

“సోదరా !” అనే సంబోధించారు నన్ను. “సోదరా ! సబ్బులు చాలా ప్రియమై పోయినై, అంచేత చాకళ్ళు సబ్బులు కొనలేక యిబ్బంది పడుతున్నారు అంటే, ఏదైనా చెయ్యగలను నేను. లేదూ, చాకళ్ళకి కావలసిన పొడర్ సరిగ్గా దొరకడంలేదంటే పన్ను యింకా స్త తగ్గించి, వ్యాపారస్తుల్లో చెప్పి, అందరికీ అందేటట్టు చూడగలను. మిల్లుల్నుచొచ్చే గుడ్డ మరీ నాసిరకంగా వుంటోంది. చాకలి బండి మీద నాలుగు దెబ్బలెయ్యగనే వదావదలూ, బదాబదలూ ఐపోతూంద నంటే నేను మిల్లు యజమానుల్లో చెప్పి యింకా స్త గట్టి ముతకగుడ్డలు తయారుచెయ్యమని చెప్పగలను; లేకుంటే చాకళ్ళకింకా స్త మెత్తని రాతిబండలు సప్లయచెయ్యడానికి ప్రయత్నించగలను. కాని, మీరు చెప్పేసంగతి అసాధారణమైనది. ఒక చాకలి చనిపోయాడంటున్నారు. అతని పెళ్ళాం, బిడ్డలు పస్తులు పండుకుంటున్నారంటున్నారు. వాళ్ళకిక ‘మా’ అన్న దిక్కు లేదంటున్నారు. నా కేం పాలుపోవడంలేదు. ఎంత పెద్ద మంత్రయినా ఈ విషయంలో యేమీ చెయ్య లేదనే నా వుద్దేశం” అన్నారు.

“ఏ ? యెందుకనండీ ?” అడిగా న్నేను, నిరుత్సాహ పడి పోయి.

మంత్రిగారు, దిక్కులు చూచి, నెమ్మదిగా “యిదసలు కేంద్ర ప్రభుత్వానికి సంబంధించిన మూల సమస్య. ప్రధానితప్ప యీ సమస్య నింకెవ్వరూ పరిష్కరించలేరు” అన్నారు.

“ఐతే మీ వుద్దేశం... నే నెళ్ళి...” అంటూ నసిగా నేను.

“ఔను. మీరు పండిట్ జవహర్ లాల్ నెహ్రూగారిని కలుసుకో వలసిందే. గత్యంతరం లేదు” అన్నారు మంత్రిగారు.

ప్రధానమంత్రిని కలుసుకోవాలంటే, ఉదయం ఏడున్నరా యెని మిదీ లోపలై తేనే మంచిదనీ, లేకపోతే తర్వాత పచ్చే పొయ్యేవాళ్ళు ఫర్లాంగులకొద్దీ బారులుతీరి నిలబడినట్లుంటారనీ, అప్పుడు మాటాడేం దుకు ఒక నిమిషం దొరికినా ఘనమేననీ వాళ్ళూ వీళ్ళూ అనుకోవటం విన్నా నేను. రేపు ప్రాద్దున ప్రధానిని కలుసుకోవా లనగా, యి కా క్రిందటి రాత్రంతా కంటమీద కునుకులేదు. ఉదయం ఆరింటికల్లా

ప్రధాని భవనం దగ్గర కెళ్ళిపోయా. కాపలావాళ్ళు నన్ను చూశారు కాని, యేమంత పట్టించుకున్నట్టు కనిపించలేదు. నెమ్మదిగా గోడ పక్క పక్కనే, పచ్చిక మేస్తూన్నట్టు నటిస్తూ, సింహద్వారం దాకా వెళ్ళాను. అక్కడి కెళ్ళేటప్పటికి కాపలావాళ్ళు చెయ్యెత్తి బెదిరించాలని చూశారు. మొదట్నుంచీ పథకం సిద్ధంచేసుకునే వుంచుకున్నానేను. అందుకని బెదిరినట్టు, జడిసినట్టు నటిస్తూనే గేటులోపలికి పరుగెత్తా. వాళ్ళు నా వెంటపడ్డారు. కాస్త దూరంపచ్చి మామూలు గాడిదకోసం యింత యాతనపడ్డం యెందుకులే అనుకున్నట్టున్నారు. తోటమాలిని కేకేసి చెప్పారు. ఒక్కాడిద తప్పించుకొచ్చింది, కాస్త బయటకొట్టెయ్యమని చెప్పి, వాళ్ళ గేటుదగ్గరకి వాళ్ళెళ్ళిపోయారు.

తోటమాలి నా వంక మిరి నిమిరి చూశాడు. అప్పటివరకూ గులాబీ చెట్లదగ్గర పార వుచ్చుకుని పచ్చిక డోకుతున్నవా డల్లా అక్కడ పడేసి, తోటలోవున్న తన యింట్లోకి వెళ్ళాడు. ఒక పెద్దకర్ర వుచ్చుకుని బయటి కొచ్చాడు. నీ పని చెబుతాచూడు అంటున్నట్టు.

ఇటు చూద్దనుగదా, ప్రధాని తోటలో షికారు చేస్తున్నారు. అటు గులాబీమొక్కల వేపుకి వెళ్తున్నారు, ఇదే అదననుకొని లేడిలా ఒక్కెగురెగిరి ప్రధాని వెనక్కెళ్ళా నేను. వెళ్ళి, నెమ్మదిగా “పండిట్ జీ!” అన్నాను.

ఆశ్చర్యంగా, వెనక్కి తిరిగి చూచారు ప్రధాని. అక్కడ మనుషు లెవ్వరూ లేకపోవడం చూచి, మళ్ళీ ముందుకడుగు వేశారు.

“మళ్ళీ, నేను పండిట్ జీ!” అన్నాను.

ఈసారి పరిశీలించిచూచినట్టు చూచారు ప్రధాని. “నాకు దయ్యాలంటే నమ్మకం లేదు” అన్నారు.

“నేను దయ్యాన్ని కాదండి. ఒక మామూలు గాడిదని నమ్మండి!” అన్నా నేను.

నేను మాట్లాడడం చూచిన తర్వాత, ప్రధాని ఆశ్చర్యమంతా హర్షంగా మారింది.

“ఇటలీలో ఆట్టబ్రా బిక్కలన్నీ యిట్టే చేసెయ్యగల గుర్రం వున్నదని చదివా నెక్కడో కాని, మాట్లాడే గాడిదని చూచేందుకిదే

మొదలు. మానవ విజ్ఞానం సాధించలేని కార్యమంటూ లేదు. సరే, యేం కావాలో చెప్పు. మళ్ళీ నా కవతల పనుంది అన్నారు."

"మితో ఒక్క పదిహేను నిమిషాలు మాట్లాడదామనొచ్చాను. నేను గాడిదనని మీరు తిరస్కరించరుగదా."

పండిట్ జీ నవ్వారు. "నాతో మాట్లాడేందుకు ఒకళ్ళని మించిన గాడిద లింకొకళ్ళు పన్నానేవుంటారు. ఇంకోగాడిద వొచ్చిందనుకుంటాను; యేం ఫర్వాలేదు. ఏమిటో చెప్పు."

ఏమిటో చెప్పుదామని గొంతు సవరించుకొబోయానో లేదో, యింతలో తోటమాలి వొచ్చిపడ్డాడు, చేత్తోకర్ర పట్టుకుని. నే నటు మాలివంకా, యిటు ప్రధానివంకా చూచాను. ప్రధానికంతా అర్థమైంది. చేత్తో తోటమాలిని వారించి, మల్లి షికారుచెయ్యడం మొదలెట్టారు. నేనూ వారివెంటే నడుస్తూ, చాకలి రామూ విచారగాఢనంతా సంక్షిప్తంగా చెప్పేశాను. ప్రధాని చాలా నిచారపడ్డట్టు కన్పించారు. "ఈ విషయంలో ప్రభుత్వం చెయ్యగలిగిం దేమీలేదు. నేను నా జేబులోని ఒక వందరూపాయ లిస్తాను; తీసుకెళ్ళు" అంటూ వందరూపాయల నో టొకటి జేబులోంచి తీసి నా చెవిలో యిరికించారు.

"పండిట్ జీ! కీ ర్తిశేషులైన కిద్వాయిగారు గూడా యిలాగే సాయం చేశేవారు. దీనివల్ల కొంతమందికి తాత్కాలికంగా మేలు జరుగుతుందే అనుకోండి. కాని యెంత యేదైనా యిది దానమే గదా!" అన్నా నేను.

"నిజమే, దానమే మరి."

"దానాల్ని ఆపివెయ్యాలి. ఏ భారతీయుడైనాసరే, చనిపోతే ఆతని పెళ్ళాం, బిడ్డల భవిష్యత్తుకి భారతప్రభుత్వమే బాధ్యత వహించాలి. మన స్వాతంత్ర్యసిద్ధాంతాలలో యిది ప్రాథమిక సిద్ధాంతంగా వుండాలి."

"సిద్ధాంతం మంచిదే" అన్నారు ప్రధాని. "కాని, యిలాంటి సిద్ధాంతాల నమలుపరచాలంటే జనం రాత్రింబవళ్ళు చెమటోడ్చి

శ్రమించాలి. మర లా శ్రమించేవాళ్లు చాలా తక్కువమంది కన్పిస్తున్నారు. నీలాగానే, విప్లవాన్ని గురించి, సంస్కరణల్ని గురించి మాట్లాడేవాళ్లు చాలామంది ఉన్నారు. కాని చాకలి రామాలాంటి వాళ్ళ భార్య బిడ్డలకి నాయం చెయ్యాలంటే, యిప్పుడు ప్రభుత్వ బొక్కసంలో వున్న డబ్బు చాలదు. ఆ డబ్బు తక్కువ చెయ్యాలనే దృష్టితోనే మేం పంచవర్ష ప్రణాళికలు ఏర్పాటు చేశాం. దేశంలో చెయ్యవలసిన పని చాలా వుంది. కాని ఎగుమంచి నే నాశించిన ఉత్సాహం మాత్రం కన్పించటం లేదు.

తమరంటే ప్రజల కంటే ప్రేమ వుంది; ఆదరం వుంది. తమరు వేసే ప్రణాళికలంటే యిష్టమూవుంది. తమ ప్రతి ఆదేశాన్నీ, దేశప్రజలంతా ఔదలదాలుస్తున్నారు. తమరు ప్రపంచ శాంతికోసం చేసే ప్రయత్నాలు చూచి, ఒక్క దేశపు ప్రజలేకాదు, విశ్వప్రజానీకమంతా తమరికి జేజేలు పలుకుతున్నారు."

పండిట్ జీ మందహాసం చేశారు. "గాడిదవైనా, చక్కగా మాట్లాడగలవు నువ్వు" అన్నారు.

నేను నా సంచాపణ అపదలుచుకోలేదు. "నా కివాళి ఒక మహారాజకీయవేత్తతో మాట్లాడే సదవకాశం లభించింది. మళ్ళీ యిలాంటి అవకాశం కలుగుతుందో, లేదో చెప్పడం కష్టం. అంచేత నా మనసులోని మాటలన్నీ మర్మంలేకుండా మీకు చెప్పే సెయ్యాలనిపిస్తోంది పండిట్ జీ, మీ విదేశాంగవిధానం సరియైనదని అందరూ అంగీకరిస్తారు. మీ దేశభక్తి, ప్రజలంటే మీకున్న ప్రేమా, దేశంకోసం మీరు చేస్తున్న సేవా చూచి సంతోషించనివారంటూ లేరు. దేశానికి స్వాతంత్ర్యం వచ్చింతర్వాత, యింత కొద్ది కాలంలోనే, మన మాతృదేశాన్ని మీరు అంతర్జాతీయ రాజకీయాల్లో శిఖరాగ్రమీద నిలబెట్టారన్న సంగతినీ యెవ్వరూ కాదనలేరు. కాని పండిట్ జీ! ఇంతేనా మీరు చేయగలిగింది? మన యీ దేశం, యింత పెద్దదేశం, యింత గొప్పదేశం ఒక్క వ్యక్తిమీద ఆధారపడి యెంత కాలం మనగలదు? అశోకచక్రవర్తి, అక్బరూ వెళ్ళిపోయింతర్వాత మన దేశం గతి యేమైందో మీకు తెలియిందికాదు."

“అశోకుడూ, అక్కరూ అంటే వాళ్లు చక్రవర్తులు. మన దిప్పుడు ప్రజాస్వామ్యం!” అంటూ జ్ఞాపకం చేశారు ప్రధాని.

“ఓటు వున్నంతమాత్రాన ప్రజాస్వామ్యం వున్నట్టేనా, పండిట్ జీ! ఇదీ ప్రజాస్వామ్యంకాదు పండిట్ జీ; నెహ్రూ రాజ్యం. ఒకేఒక వ్యక్తి మీద ఆధారపడిన రాజ్యం యిది... ఆ వ్యక్తి లేనినాడు యేమౌతుందో? ఆ మాట తలచుకుంటేనే భయమేస్తోంది నాకు.”

“ఆ ప్రశ్నకి సమాధానం ఇదివరకే చెప్పాన్నేను” అన్నారు ప్రధాని. “నా తర్వాతింకో పుత్రమనాయకుణ్ణి సృష్టించుకోలేనంతటి నీరసమైన జాతికాదు యీ భారతజాతి. నా భారత ప్రజానీకం మీద నా కా మాత్రం నమ్మకంవుంది.”

“మీ నమ్మకం వమ్మోతుందని నేనూ అనడంలేదు. కానీ ఆ నమ్మకం సఫలం కావాలంటే మన ప్రజల్లోని నిద్రాణశక్తుల్ని జాగృతం చెయ్యడాని కిప్పట్నుంచీ ప్రయత్నించాలిగదా అని మాత్రమే నే నంటూన్నది. ప్రజల్లోవున్న నిద్రాణశక్తిని అభివృద్ధిచేయాలిగదా అనే నే ననేది. పండిట్ జీ! నా మాటల్ని మీరు పొరపాటుగా అర్థం చేసుకోవద్దు. కానీ ఒక్కమాట, యిప్పుడు మీ అధికారులంతా కారులున్నవాళ్ళు. పాటకజనానికి ప్రాతినిధ్యం వహించే వాళ్ళొక్కళ్ళయినా వున్నారేమో. మీరే చెప్పండి.. మన దేశ ఆర్థిక సౌష్టవం పెంపొందాలంటే, మన ప్రణాళికలు విజయవంతం కావాలంటే, మన దేశ పురోభివృద్ధి మూడు పూవులూ, ఆరుకాయలూ కావాలంటే మన రాజ్యాంగం మారాలి; పైనుంచి క్రిందివరకూ పరివర్తనం రావాలి, పైనుంచి క్రిందివరకూ అన్ని అంతస్తుల్లోనూ, అన్ని అంచెల్లోనూ ప్రజలకు నిజమైన ప్రాతినిధ్యం వుండాలి. పెట్టుబడిదారులూ, కాంగ్రెసువాళ్ళూ, కార్మికులూ అంతా సమైక్యంగా కృషి చెయ్యాలి. అలా జరిగిననాడే దేశంలో యీ మూలనుం చా మూల వరకూ కార్యోత్సాహం పెలుబుకుతుంది. ఈనా డెంతో ఆర్థిక నష్టంతో, నైతికహానితో పదిపదిహేనేళ్ళకుగాని పూర్తిగాని పని, ఆనాడు యెంతో ఆర్థికపుష్టి చేకూర్చి పెడుతుంది. నైతికొన్నత్యానికి దోహదం చేస్తుంది. అతి తక్కువకాలంలో పూర్తి అవుతుంది.”

నా పట్టి మళ్ళీ మండిపోసంచేశారు: “నువ్వు నాతో ఇంటర్వ్యూ కోసం వచ్చా వనుకున్నాను. తీరా చూస్తే నువ్వే నాకు ఇంటర్వ్యూ ఇచ్చేందుకు వచ్చినట్టుంది!” అన్నారు.

నేను గాబరా పడిపోయి, వూరుకున్నాను. వా రన్నది నిజమే.

నేను మెదలకుండా వూరుకోవడం చూచి, “కాదు కాదు, చెప్పు. నేనిప్పటికీ విద్యార్థినే. గాడిదలనగ్గర నేర్చుకోవలసింది చాలా వుంటుందనే నా వుద్దేశం” అన్నారు ప్రధాని.

“అయ్యా; నాదగ్గర మీరు నేర్చుకునేదేంవుంటుంది? సూర్యుడి ముందు దివిటీని నేను. నేనొక బీదచాకలి సంటిపెట్టుకుని బ్రతికిన దౌర్భాగ్యుని గాడిదని. నాకు బీదవాళ్ళ బాధలు తెలుసు. మీకూ తెలు సొ బాధలు. అంచేతనే మీమాటల్లో ఆ కష్టనిష్ఠురాలు ప్రతి బింబం చూచుకుంటాయి. కాని మీ మామధ్య ఓ పెద్ద అఖాతం ఏర్పడింది. అఖాతం అభ్యుదయ నిరోధకం; తాజేలు నడక; మీ ఆకయాల్ని ఆచరింపకుండా అవహేళనచేసే ప్రభుత్వయంత్రం, ఆ యంత్రంలో మా క్రేయస్సుకి నిన్నమైన, వ్యతిరేకమైన శక్తులు పని చేస్తున్నై. మరిగే కొద్దిపాటిపనీ, మీరంటేవున్న నయంవల్ల జరుగు తుందేతప్ప న క్తివల్లకాదు. ఇప్పటినుంచే తగిన కట్టుదిట్టాలు జరక్క పోతే, మీరులేనినా డీ ధయంగానూ మాయమైపోతుంది. ఎవరికి వారు స్వేచ్ఛివిహారించెస్తారు.”

“అంటే, నా సహచరులనా నీ వుద్దేశ్యం?”

“నాళ్ళదేముంది, వాళ్లు నయనులో మీ కంటే వృద్ధులు. నేననేది సంఘటిత జాతియ ప్రభుత్వాన్ని గురించి వచ్చే పది పది హేనేళ్ళలోనూ, దేశంలోని వివిధ వర్గాలకీ, విభిన్న రాజకీయ సిద్ధాంతాలకీ అందులో ప్రాతినిధ్యం ఉండాలని. అప్పుడే దేశం సర్వతో ముఖంగా అభివృద్ధి పొందగలదని.”

“ప్రభుత్వ యంత్రాంగం నాతో సహకరించ వలసిందే అంటే నమ్మను. ముమ్మైనా సోదాహరణంగా చెప్పు చూస్తాను” అన్నారు ప్రధాని.

“ఉదాహరణ కేం? కోకొల్లలు! మీ ప్రజాశక్తి ప్రకారం ప్రైవేట్ రంగంకంటే పబ్లిక్ రంగాని కువ ప్రాముఖ్యం వుండాలి. కాని

ఆచరణలో ప్రైవేట్ రంగమే పెక్కున్నది. టీ, బ్యాంకు మొదలైన వాటిని మినహాయించినా, రెండు నూనె శుద్ధి కర్మాగారాలు షుమారొక సాతిక కోట్ల పెట్టుబడితో ప్రారంభమైనై.”

“వాటిమీద మా కంట్రోలుంటుంది.”

“ఆంగ్లో-యిరానియన్ కంపెనీలాగానే ఈ కంపెనీలూ తయారైతే వీటిని కంట్రోలు చేస్తూ చేస్తూ మా ప్రధానిగూడా డాక్టర్ ముసాదిక్ లా క్షీణించిపోతే.”

“నువ్వు నిజంగానే శుద్ధ గాడిదవి” అన్నారు ప్రధాని కోపంగా. “ఎప్పుడో రాసిన వుస్తకాలు చదివి మతి పోగొట్టుకుంటున్నారు మీరంతా. భారతదేశంలోవున్న ప్రత్యేక పరిస్థితుల్ని గమనించకుండా, వూరికే విప్లవం విప్లవం అని నినాదాలిచ్చి లాభంలేదు. మన ప్రజానీకం మనోవృత్తిని అధ్యయనం చేయాలి. మన ప్రజలు శాంతిప్రియులు; అహింసాధర్మం అంటే వారికున్న అపార ఆదరాన్ని గుర్తించాలి. మన భారతదేశంలో అన్నీ అతి నెమ్మదిగా జరుగుతాయి. నెమ్మది నెమ్మదిగా మన సంఘమూ మారుతుంది; జాతీయ కర్తవ్యాల రూపమూ మారుతుంది. సాంఘిక చైతన్యం నెమ్మది నెమ్మదిగా కలుగుతుంది. నెమ్మది నెమ్మదిగా ఒక నూతనసమాజం ఆవిర్భవిస్తుంది. ఇదంతా ఒక్కనాడు జరగాలంటే జరగదు. నెమ్మది నెమ్మదిగా జరుగుతుంది. నేను చెబుతున్నానుగదా, నమ్ము. గాడిదా!”

“ఐతే, యీలోగా చాకలి రామూ పెళ్లాంబిడ్డలు యేంకాను? వుద్యోగం దొరక్క, కూలి దొరక్క నికృష్ట పరిస్థితు లనుభవించే వాళ్ళందరి గతి యేంకాను? నానాటికీ పాపంలాగ పెరిగిపోతున్న యీ నిరుద్యోగం యేంకాను?”

“నే నేం మాయలఫకీరునా, మంత్రగాడినా? కళ్ళుమూసుకో, తెరచెప్పటి కిక్కడ నీకొక స్వర్గం సృష్టించిస్తానని చెప్పేందుకు? ఒక సారి ప్రపంచచరిత్ర తిప్పిచూడు.”

“ఏ దేశమూ, నువ్వన్నంత తొందరగా మారిపోలేదు. కష్ట పడి వొళ్ళువంచి పనిచెయ్యాలి. దేశ అర్థిక సంపత్తిని సముత్పన్నం చెయ్యాలి” అని అంటూ ప్రధాని నా వీపుమీద చెయ్యివేళి నిమిరారు.

“చూశావా, నువ్వొచ్చి పదిహేన్నిసిపాలు పై నెంది. నాకు పనుంది; వెళ్ళాలి” అన్నారు.

పండిట్ జీ ! నా దొక చిన్న మనవి. తమరు బహుశా యింగ్లండులో యెప్పుడైనా గాడిదలెక్కారేమో తెలియదు కాని భారత, దేశంలో మాత్రం యెక్కి నట్టెప్పుడూ వినలేదు. నా ప్రార్థన మన్నించి ఒక్కసారి... .. అని విన్నవించుకోబోయాను. నా మాట పూర్తికాక ముందే ఒక్కెగురెగిరి నా వీపుమీద కూర్చున్నారు ప్రధాని.

కూర్చుని తోటంతా సవారీచేశారు. ఊరికే పరుగెత్తించారు. నా కపరిమితమైన సాలొచ్చింది. “పండిట్ జీ ! ఇక సవారీ చాలు, దిగండి” అని పదే పదే మొత్తుకున్నాను.

“ఇప్పుడు చెప్పు. నమ్మది కావాలనే దెవ్వరో!” అంటూ నవ్వుతూ, క్రిందికి దూకారు.

చూద్దనుగదా, దరిదాపుల్లో యిద్దరు ఫోటోగ్రాఫర్లు నిలబడి మా ఫోటోలు తీసుకుంటున్నారు. బహుశా ప్రధాని నామీద సవారీ చేసే ఫోటోకూడా తీసుకునేవుంటారు. ఒక రిద్దరు కార్యదర్శులు ప్రధాని యెప్పు డిసతలికి వస్తారా అన్నట్టు చంక్రమణం చేస్తున్నారు. నెహ్రూగారు నా వీపుతట్టి, “చాకలి కా వందరూపాయలనో టివ్వడం మర్చిపోబోకు” అని చెప్పి, కార్యదర్శులున్నవేపుకి కదిలారు.

నేను సగర్వంగా తోకూపుకుంటూ ప్రధాని భవనంనుండి బయటికి బయల్దేరాను. ఎంతచెడ్డా భారత ప్రధాని సందర్శనంచేసిన గాడిదనిగదా మరి. బయటి కడుగుపెట్టానో లేదో, ఫోటోగ్రాఫర్లూ, పత్రికావిలేఖరులూ అంతా నన్ను చుట్టుముట్టారు.

ప్రధాని భవనం బయటి కడుగు పెట్టానోలేదో, ఇంక ఈ ప్రపంచంలో నాయంతటి ప్రసిద్ధమైన గాడిదలేదేమో ననిపించింది. ఆ క్రిందటిక్షణంవరకూ పూరూపేరూలేని ఒక అనామకమైన గాడిదని; కాళ్ళరిగేట్టు యెక్కేగడపా, దిగేగడపా అని లేకుండా, నా దరఖాస్తు పట్టుకు తిరిగిన గాడిదని - ప్రధాని సందర్శన భాగ్యంతో నా అదృష్టం పండింది. గేటు బయటికి అడుగుపెట్టగానే, పత్రికా

విలేకరులూ, ఫోటో గ్రాఫర్లూ నన్ను చుట్టుముట్టారు. ఫోటోమీద ఫోటో తీసిపారేశారు. చివరకంతా కలిసి నన్ను పట్టుకుని క్లాన్ స్ట్రీ ట్యూపన్ క్లబ్బులోకి లాక్కుపోయారు.

ఇకక్కడ నామీద ప్రశ్నలవర్షం కురిపించారు.

“ప్రధానమంత్రి, మీరూ యేమేమి మాట్లాడారు?” అనడిగా డొక విలేకరి.

“ఏదో కొంత గడ్డిని గురించి, మరికొంత గులాబీలని గురించి మాట్లాడుకున్నాం” అని చెప్పా నేను.

“ఎందుకండీ, మమ్మల్నిలా యేడిపిస్తారు? నిజం చెప్పండి వున్నదున్నట్టు!” అన్నాడు మరో విలేకరి.

నే నేనా అంత తెలివితక్కువదాన్ని! “యేదో చాకళ్ళనీగురించి, చాకళ్ళ గాడిదల్ని గురించి, యిప్పుడు మన దేశంలో తయారయ్యే కొత్త కొత్త గాడిదల్నిగురించి కాస్సేపు మాట్లాడు కున్నాం” అని కోశా.

“విదేశాల గాడిదల్ని గురించి యేమైనా మాట్లాడుకున్నారా?” అనడిగాడు మూడో విలేకరి.

“ఆ, ఆ, మాట్లాడాం. పండిట్ జీ విదేశాల్లో వున్నప్పుడు గాడిద స్వారి చేశేవారట. హార్డ్ ఫర్డ్ షేర్ గాడిదలంటే వారికి బాగా యిష్టం.”

పత్రికా విలేకరులంతా తెల్ల కాగితాలు నలుపు చేస్తూనేవున్నారు. కాగితాలకు కాగితాలు బరికేస్తూనే వున్నారు. కాని, వాళ్ళక్కావలసిన విషయం దొరికినట్టులేదు. వాళ్ళ దాహం తీరినట్టులేదు. వాళ్ళని చూస్తుంటే నాకు జాలేసింది. చివరికొక ప్రకటన చేసేశాను :

“మహాజనులారా! సోదరీ, సోదరులారా!! (విలేకరుల్లో కొందరు స్త్రీలు గూడా వున్నారు.) పండిట్ జీని వీవుమీ దెక్కించుకుని స్వారి చేయించుకున్నానన్న ఘనత, సాభాగ్యం దక్కిన ఏకైక గాడిదని నేనే యీ విశాల భారతదేశంలో.”

ఈ మాటలు విని కొందరు పలేఖరులు యెగిరి గంతేశారు; వాళ్ళకి తమ తమ పత్రికల్లో పతాకశీర్షికలకు కావలసిన సమాచారం

చిక్కింది. పతాకశీర్షికల్లో యీదుతున్నట్టు నన్నునే నూహించుకుని సంతృప్తిగా ఒకసారి అర్చనమీలితనేత్రాలతో ఆలోచించుకోబోయాను. ఇంతలో ఎవరో నా చెవిబట్టుకుని సాగదీశారు. ఉలిక్కిపడి చూద్దాను గదా, అతను “లైఫ్” (అమెరికన్ పత్రిక) విలేకరి.

“ఓవిష్టర్ ! నువ్వు మా “ఫ్రాన్సిస్”ని గూడా తలదన్నావే !” అన్నాడతను.

“ఫ్రాన్సిస్” యెవరు ?

“మాటలునేర్చిన కంచరగాడిద. మెట్రోగోల్డ్విన్ మేయర్ సినిమాల్లో పనిచేస్తుంది. కాని, ఆ గాడిదకూడా ఒక మహావ్యక్తిని సందర్శించే అదృష్టం పట్టలేదు.”

ఇంతలో ‘న్యూయార్క్ టైమ్స్’ పత్రిక విలేకరి, ఆ ‘లైఫ్’ విలేకరి భుజం పట్టుకుని వూపేస్తూ, “మన ఫ్రాన్సిస్ నీ, యీ భారత దేశం గాడిదనీ ఒకేసారి టెలివిజన్ లో చూపిస్తేనా...” అన్నాడు లోట్టలు వేస్తూ.

“నిజవే, యిప్పుడే అమెరికాకి కేబుల్ పంపిస్తాను: ఫ్రాన్సిస్ ని ఒక ప్రత్యేక విమానంలో యిక్కడికి పంపించమని. నువ్వన్నట్టు, దేవుడి తోడు. బ్రహ్మాండంగా వుంటుందిలే” అన్నాడు ‘లైఫ్’.

రాజకీయ అభిప్రాయాలు

“కాని అస లీ గాడిద రాజకీయాభిప్రాయా లేమిటో తెలుసు కోవడం మంచిదికాదూ ?” అన్నాడు ‘మాంచెస్టర్ గార్డియన్’ విలేకరి యింతలో.

“ఇదుగో, విస్టర్ గార్డభరావ ! వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యాన్ని గురించి మీ వృద్ధేశ్య మేమిటి?” అనడిగాడు “లండన్ టైమ్స్” విలేకరి, రాయల్ కమిషన్ సభ్యుడి పోజుపెట్టి.

“ప్రతి గాడిదకీ గడ్డిమేళే హక్కువుండాలి” అన్నా నేను.

“సహజీవనాన్ని గురించి !”

“ప్రతి గాడిదా తాను బ్రతకాలి; యితరుల్ని బ్రతకవివ్వాలి ! మా గాడిదలన్నీ యీ కనీస నియమాన్ని పాటిస్తూనేవున్నై, మనుషుల సంగతి మాకు తెలియదు !”

“జాతి, వర్ణ విభేదాల్ని గురించి మీ అభిప్రాయం?”

“మా గాడిదల్లో ఆ భేదభావాలేమీలేవు. నల్లగాడిదైనా, దాని తలమీద తెల్లచుక్కవున్నా, నల్లచుక్కున్నా... మా కన్ని గాడిదలూ ఒక్కటే; గాడిదలన్నీ సమానమే!” అన్నా నేను.

“చూశారా, నేను చెప్పలా. ముందీ గాడిద రాజకీయాభిప్రాయాలేమిటో తెలుసుకోవాలని !” అన్నట్టు సగర్వంగా ‘లైఫ్’, ‘న్యూయార్కు టైమ్స్’ విలేఖరులపంక చూశాడు ‘మాంచెస్టర్ గార్డియన్’ విలేఖరి.

“ప్రాన్సిస్ ని పిలిపించడం అనవసరమే ననుకుంటా” అన్నాడు ‘లైఫ్’, ‘న్యూయార్కు టైమ్స్’ని చూచి.

“మహాశయా, ప్రస్తుతం ప్రాకృత్తిమ దేశాలమధ్య యేర్పడ్డ యీ ప్రచ్ఛన్నయుద్ధ వాతావరణాన్ని గురించి మీ అమూల్యాభిప్రాయ మేమిటో తెలియజేస్తారా?” అనడిగాడు, మాంచెస్టర్ గార్డియన్.

అయ్యా! మా గాడిదలకి ప్రచ్ఛన్నయుద్ధమంటే యేమిటో, ప్రత్యక్షయుద్ధమంటే యేమిటో తెలియదు. నిజం చెప్పాలంటే మాకు ‘యుద్ధం’ అంటేనే అసహ్యం. పచ్చిక మైదానాల్లో మీరు చూసే వుంటారు. ఒకే మైదానంలో డజన్లకొద్దీ గాడిదలు మేతమేస్తూ వుంటాయి. ఐనా అవి తన్నుకోవు; కుమ్ములాడుకోవు. మానవులుకూడ అలా యెందు కుండగూడదో, యెందుకనుండరో మాకు తెలియదు. అదీగాక, మీరు చూచేవుంటారు. రంగు రంగుల గాడిదలన్నీ కలిసి యిటుకలు మోసి ఒక కొత్తయిల్లు కట్టడానికి సమిష్టిగా సాయం చేస్తాయి. విభిన్న పర్ణాల, జాతుల మనుష్యులుగూడా అలాగే కలిసి కట్టుగా ఒక కొత్త యంత్రాంగాన్నీ, నూతన సమాజాన్నీ, నవ్య ప్రపంచాన్నీ, నిర్మించేందుకు యెందుకని యేకం కాలేకపోతున్నారో మా కరం కావటంలేదు!”

అదంతా సరే, 'పంచశీల'ని గురించేమంటారు మీరు?' యీ ప్రశ్న అడిగింది 'మాంచెస్టర్ గార్డియన్' విలేకరి.

ఈప్రశ్నవిని 'లండన్ టైమ్స్' విలేకరి ముహంముడుచుకున్నాడు. "ఎందుకివన్నీ అడగడం? శుద్ధదండగ! ఈ గాడిద బాండుంగ్ సమావేశాని కెళ్ళలేదుగాని, వెళ్తే పెద్ద గొడవే జరిగేది" అంటూ విసుక్కున్నాడు.

దాంతో, ఆ ముగ్గురు విలేకరులూ నన్నొదిలపెట్టి అవతలికెళ్ళిపోయారు.

ఆ తర్వాత కొంతా పత్రికా విలేకరులు యెన్నో విషయాలనుగురించి యెన్నెన్నో ప్రశ్నలు వేశారు. నాచేతనైనంతవరకూ వాటి కన్నిటికీ సమాధానాలు చెప్పాను. ఇలా ఒక గంటన్నర జరిగింది. తర్వాత విలేకరులంతా ఎవరి ఆఫీసులకి వాళ్ళెళ్ళిపోయారు. నేను చాలా అలసిపోయాను. చాకలి రామూ ఇంటికి వెళ్ళేముందు యమునానది కెళ్ళి స్నానం చేస్తేనేతప్ప ఆ అలసటంతా తగ్గేట్టు కనుపించలేదు. నెమ్మదిగా కాన్స్టిట్యూషన్ క్లబ్ బయటికొచ్చాను. ఇంతలో ఒక పెద్దమనిషి - బాగా లావుగా, పొట్టిగావుంటాడు - యెదురుపడ్డాడు. మాంచి ఖరీదైనబట్టలే వేసుకున్నాడు; నెత్తిమీదొక తెల్లటి గాంధీ టోపీవుంది. నన్నుచూచి -

"క్షమించండి మీరేనా మాట్లాడే గాడిదని అంటున్నారండ్రూ! మీరేగదూ, ప్రధానమంత్రిగారితో మాట్లాడొచ్చింది?"

"ఔనండి."

ఆ పొట్టి పెద్దమనిషి, ఒకసారి నన్ను సఖిఖ పర్యంతం పరీక్ష చేశి చూచి, "మీ రన్యధా భావించక యీ పూట భోజనం మాయింట్లోనే చేయండి. మా యిల్లుగూడా యిక్కడికి చాలా దగ్గరే; బడ్జెటియూ భవనం."

"నేను చాలా అలసిపోయాను సుమండీ" అన్నా నేను.

"నామ బ్యూక్ కా రొకటుండనుకోండి. కాని అది మీకు సరిపోతుందో లేదోనని చెవర్ లెట్ లారీ ఏర్పాటుచేశాను."

చెవర్ లెట్ లారీలో ప్రయాణం చెయ్యడం నా జీవితాని కిదే ప్రథమం. ఆ లోహ గార్ధభం మహా గొప్పగా వుంది!

సేర్ బర్జుటియా భవనంలో....

నిజంగానే బర్జుటియా భవనం రాజభవనంలా వుంది. నేను కూర్చున్న సోఫామీద కాళ్ళు బారచాచుకుని రెండు గాడిదలు తేలికగా పండుకోవచ్చు.

నన్ను సోఫామీద ఆసీనింప జేసినంతర్వాత, “తమ రేం తాగు తారు? లెమనా, స్క్వెషా, శర్బతా?” అనడిగారు బర్జుటియా గారు.

“ఏమో అవసరంలేదు; ఇంత పచ్చగడ్డెయితేచాలు” అన్నానేను.

బర్జుటియాగారు నదురూ, బెదురూ లేకుండా, బల్లమీదున్న చిన్నగంట నొక్కారు. ఆయన్నిచూస్తే వొచ్చేపోయే అతిథులందరికీ గడ్డిపెట్టడమే ఆయన దైనందిన కార్యక్రమమేమో ననిపించింది. ఒక నొకరొచ్చాడు. ఆ నొకరు కేదో చెప్పి పంపించేశాడాయన.

కాస్సేపైందో లేదో, ఆ నొక రొక పెద్ద వెండిపళ్ళెం పట్టుకొచ్చాడు. ఆ పళ్ళెంనిండా అప్పుడే కడిగిపెట్టిన పచ్చని పచ్చిక! ఆ పచ్చిక వాసన తగలగానే నా నోరూరింది. నోట్లో పెట్టుకుంటే చంతాల కతిమెత్తగా తగిలింది. అది తినడం పూర్తయిందో లేదో, యింకో నొకరొక పెద్ద వెండి బొక్కెనతో నీళ్ళట్టుకొచ్చాడు. మంచి నీళ్ళు రెఫ్రిజేటర్లో పెట్టిన చల్లని మంచినీరు. మంచినీళ్ళు త్రాగానో లేదో, మూడో నొకరొచ్చి, ఒక చక్కని తెల్లనిగుడ్డతో నా మూతంతా శుభ్రంగా తుడిచాడు.

ఇంతలో నాలుగో నొకరొచ్చి, “అయ్యా, ఏ తాంబూలం తీసుకురమ్మంటారు? సాదాదా? జరదాదా?” అనడిగాడు.

“జరదాదే బావుంటుంది కాని, లఖనపూ (లక్నో జరదా, అయితే యింకా బావుంటుంది” అని చెప్పి, బర్జుటియా సేర్ గారి వైపుకు తిరిగి “అయ్యా, తమ రింతగా యీ మర్యా దెందుకు చేస్తున్నారో అర్థం కావడంలేదు” అన్నా.

సేత్ బర్జాటియా, కుర్చీ కాస్త ముందుకు జరుపుకుని, నా పంకొక నిమిషం తదేకదృష్టితో చూచి, “అయ్యా, నిజం చెప్పియ్య నుంటారా?” అనడిగాడు.

“తప్పకుండాను!” అన్నా నేను బలపంతపెడుతూన్నట్టు.

“అసలు సంగతి యేమిటంటే” అంటూ సేత్ బర్జాటియా కుర్చీ యింకాస్త దగ్గరికి జరిపాడు. “ఆ పత్రికావిలేకరుల గొప్పిలో నేనూ వున్నాను. పండిట్ జీతో మీరు మాట్లాడిన అసలు రహస్యంమంత్రం చెప్పకుండానే దాటేశారు మీరు. నా కప్పుడే సందేహం వేళింది.”

“ఓహో!”

“ఆ మాట్లాడిన అసలు రహస్యం యేమిటో యిప్పుడు నాతో చెప్పియ్యండి.”

“మాట్లాడినవన్నీ రహస్యాలే. జాతీయ పక్షయాలు, అంతర్జాతీయ వ్యవహారాలు, పంచవర్ష ప్రణాళిక.”

“పరిశ్రమల్ని గురించేమైనా మాట్లాడారా?”

పండిట్ జీతో నూనె శుద్ధి కర్మాగారాన్ని గురించి మాట్లాడిన సంగతి జ్ఞప్తికొచ్చింది నాకు. “అఱ, అవీ మాట్లాడా” అన్నా నేను.

“ఏమాత్రం వుంటుంది? పదిపదిహేను లక్షలుంటుందా?”

“అంతకంటే యెక్కువే.”

“ఒక కోటి ఉంటుందా?” అంటూ కుర్చీ మరింతముందుకు జరిపాడు సేత్ బర్జాటియా,

“ఇంకా యెక్కువ.”

“ఐదుకోట్లా?”

“లేదు, లేదు. మరీ యెక్కువ!”

“పదికోట్లా?” అంటూ కుర్చీ యింకా ముందుకు జరిపి నా ముహూంలో ముహూంపెట్టి మాట్లాడం ప్రారంభించాడు. అతని శరీరంతో పాటు గొంతుకుకూడా కంపించిపోవడం ప్రారంభించింది.

“ఇరవైకోట్లకంటే గూడా యెక్కువ!” అన్నాన్నేను.

“అగం డాగండి!” అంటూ నా నో రతని చేత్తో మూశాడు. “గోడలకి చెవులుంటాయ్!”

“చెప్పేది వినండి!”

“ఓ!” అంటూ యీసారి తన పెదవులమీద వేలానించాడు. “నా కంఠా తెలిసింది. చాలు, మీరు చెప్పింది చాలు. ఇరవయ్యయిదు కోట్లు! భలే, భలే! వినండి గార్ధభరావుగారూ! యివాళ్ళి నుంచి మీరూ, నేనూ పార్ట్ నర్లం? భాగస్థులం!?”

“భాగమా? ... భాగం యేమిటి?” అన్నానేను విస్తుపోయి.

“అదే, పండిట్ జీతో మీరు మాట్లాడిన పరిశ్రమలో.”

“కాని ...” అని అన్నానేకాని, తర్వాతిక నన్ను మాట్లాడనివ్వలే దాయన.

“కానీ గీనీ అనబోకండి. మీరు తెలివితేటలుగలవారు. మీ దగ్గర డబ్బులేదు; నాదగ్గర వుంది; కావలసినంతంది. డబ్బంతా నేనే పెడతాను. లాభాల్లో మీకు మూడోవంతు!”

నేను తలడ్డంగా వూపుతూ, “కానీ, చూడండి మరి...” అన్నానో లేదో మళ్ళీ నా మాటమధ్యలోనే తుంచి ఆయనే మాట్లాడం ప్రారంభించాడు.

“సరే, సరే, మీకు సంతృప్తిగా లేదన్నమాట. పోనీ, చెరి సగం చేసుకుందాం. ఫిఫ్టీ, ఫిఫ్టీ! యిక మాట్లాడొద్దు. ఇదుగో, ఈ కాగితంమీద సంతకం చేసెయ్యండి. నేను తెలిఫోన్ చేసి, సాలిసి టర్తో మాట్లాడి, అంతా ముందే తయారుచేయించుతాను. చూశారా, నే ననుకున్నది నిజమే అయ్యింది.”

“మీరు పొరబడుతున్నారండి! నేను సంతకం చెయ్యను.”

నావంక మిరిమిరి చూచాడు బర్జుటియా; “యింకా మీరు గాడిద లనుకున్నాను. మీరు నా తలదన్నేట్టున్నారు. సరే, కానివ్వండి, నాకున్న వ్యాపారాలన్నింటిలోనూ సంగంవాటామీది. ఇక కాదని కండి. నిజం చెబుతున్నా, యింతకంటేమించి యింకెవ్వరూ యెక్కు వివ్వరు. నా వ్యాపారాల్లో భాగస్థులు కావడంఅంటే అదేవొక పెద్ద గౌరవం.”

“చూడండి! నే నొక మామూలు గాడిదని...”

“ఐతే యేం? వ్యాపారంలో భాగస్తులు గాడిదలైతేనేమంచిది. లేకుంటే అసలు వాళ్ళ కింతింత లాభా లెక్కణ్ణుంచొస్తాయి? ఇందులో మీకు తెలియందేముంది?” అంటూ గది అదిరిపోయేట్టు నవ్వాడు సేర్ బర్జుటీయా. చిన్నప్పట్నుంచీ నాతో కలిశి గడ్డిమేస్తూ తిరిగిన గాడిదలా ఎంతో స్వతంత్రంగా వీవుమీద చెయ్యివేళి నిమరడం మొదలెట్టాడు.

నావంకచూచి, కన్నుగిలిపి, “మీకు నేనొక గది ప్రత్యేకం చేస్తాను. ఫస్టుక్లాసుగా వుంటుంది. ఎయిర్ కండిషన్డ్ గది! పెద్ద పెద్ద గుర్రప్పందాల్లో తిరిగే మహారాజుల గుర్రాలుగూడా కనీవినీ యెరుగని గది. రాత్రికి మున్నాబాయి ఆటా, పాటా యేర్పాటుచేస్తాను...”

“లేదండీ, నేనొక బీదచాకలి గాడిదని. పాపం, వాళ్లు నా కోసం యింటిదగ్గర యెదురు చూస్తూంటారు. ప్రధానమంత్రి వాళ్ళ కిమ్మని నా చేతికి డబ్బిచ్చారు. ఆ డబ్బు వాళ్ళ కిచ్చేయ్యాలి.”

“ఎక్కడి కెళ్ళాలని?”

“యమునానది కవతలి వొడ్డున, కృష్ణనగరం.”

“అక్కడికి మీ రెళ్ళటందేనికి? నా బ్యూక్ కారుపంపి వాళ్ళనే యిక్కడికి తీసుకొస్తాను. వాళ్లొచ్చి యిక్కడే వుంటారు, యిదిగో మన ఆవరణలోనే బయటొక యిల్లుంది. మాకు చాకలీ లేదు. మొన్నే వాడొరి దొంగని వెళ్ళగొట్టేశాం. మా యింటి చాకిరం చేసుకుంటూ బ్రతుకుతారు. ఏం ఫర్వాలేదు. అంతా నేను సరిచేస్తాగా మీరు నిశ్చింతగా వుండండి. కాగితంమీద సంతకం యిప్పుడే చెయ్యనవసరం లేదు. కాస్సేపింకా కావాలంటే ఆలోచించుకో. నా బలవంతం ఏమీ లేదు. కాని నామాట తీసెయ్యక, మా అతిథిగా యింకొన్ని రోజులుండా లని నా మనవి.”

ఆ కాగితం తీసి జేబులో పెట్టుకుని, నావంక దిగాలుగా చూచాడు నాకూజాలేసింది. “పోనీ, యింకొక నాలుగురోజు లిక్కడే వుంటే పోయిందేముంది. రామూ భార్యబిడ్డల కిక్కడింత నీడ దొరుకుతుంది, మంచిదే” అనుకున్నా.

వి శ్వ వి ఖ్యా తి

మర్నాడు—

‘మాంచి గాఢనిద్రలో వుండగా చక్కని సంగీతం వినిపించింది. ఆ సంగీత మాధుర్యానికి నా గాడిదనిద్ర (మనుషులు దీన్ని కుంభకర్ణుడి నిద్ర అనంటారేమో) దూరంగా పారిపోయింది. దోమతెర తీసి చూద్దునుగదా నౌకర్లు ఫలహారం తీసుకుని నిలబడున్నారు. ఉడకేసిన ఆ సన్న జొన్నలు చూస్తే నా వోరూరింది. అవసరంవస్తే వసుదేవు డంతటివాడు గాడిద కాళ్లు పట్టుకున్నాడట. ఈ రోజుల్లోనూ, లాభం వుందనుకుంటే ‘గాడిదే నా తండ్రి’ అని సాగిలబడి మొక్కివాళ్ళు కొందరున్నారని విన్నానుగాని” యింతవరకు చూడ నోచుకోలేదు. ఈనాటితో ఆ కొరత తీరింది. ఇంకా నేను ఫలహారం చెయ్యడం పూర్తిగానేలేదు, సేర్ బరూజీయా గంపెడు పత్రికలు చంకనబెట్టుకు నొచ్చాడు. వచ్చిరావడంతోనే, నే నతనికి ‘స్వయంగా’ తమ్ముళ్ళో, తండ్రినో అయినట్టు వాటేసుకుని కౌగలించుచున్నాడు. “చూశారా, మీ పేరు ప్రపంచంలోవున్న పత్రికల కన్నింటిలోకీ యెక్కింది. ప్రతి పత్రిక లోనూ మొదటి పుట వారై మీది! తెవాన్ సమస్య, చర్చిల్ ఉపన్యాసం అన్నీ లోపలి పేజీల్లోకి నెట్టి, మీ వార్తకే ప్రధాన ప్రాధాన్యం యిచ్చారు” అన్నాడు.

‘డ్యూలీ మిర్రర్’ పత్రిక ఏడుకాలాల పతాకశీర్షిక యిచ్చింది. ‘భారత ప్రధానితో మాట్లాడే గాడిద భేటీ!’, ‘ప్రపంచంలోని అష్టమ వింత!!’ అంటూ.

‘న్యూయార్క్ టైమ్స్’ పత్రికలో నా బొమ్మా, ఫ్రాన్సిస్ (హాలీవుడ్ ‘గాడిద’ తార) బొమ్మా ప్రక్కప్రక్కనే వేశారు. ఆ పత్రిక ఒక సంపాదకీయం గూడా వ్రాసింది.

ఆ సంపాదకీయంలో సారాంశం యిది : భారత ప్రధాని ఆ మాట్లాడే గాడిదతో మాట్లాడగాలేనిది, మన మెట్రో గోల్డ్విన్ మేయర్ (హాలీవుడ్ పిసీ, సంస్థ)కి చెందిన యీ ఫ్రాన్సిస్ తో యెందుకు మాట్లాడగూడదు ? అనతికాలంలో ఫ్రాన్సిస్ తో భారత ప్రధాని భేటీ

జరిగితే సరేసరి; లేకుంటే మొత్తం ఆసియాలోనే మన పేరు ప్రతిష్ఠలు దెబ్బతినిపోతై.

ప్రపంచంలోవున్న గాడిదలుకూడా యుద్ధానికి వ్యతిరేకంగా మాట్లాటం ప్రారంభించినై; పశ్చిమదేశాల కిదొక కొత్తవిపత్తు !”

ఫ్రాన్స్ లోని మితవాద పక్షపత్రిక ‘లామాండే’ శీర్షికలో కొంత వ్యంగ్యం తొంగిచూచింది.

‘నెహ్రూగారి గాడిద—పంచశీలపక్షం !’

‘లామాండే’ అంతకంటే గొప్పగా రాస్తుందని నేనూ అనుకో లేదు. మనదేశంలో పత్రికలు దాదాపన్నీ పెద్దపెద్ద అక్షరాలతోనే ప్రకటించినై నావార్త. కొన్ని పత్రికలు సంపాదకీయాలు వ్రాసినై. పండిట్ జీ ఒక మామూలు గాడిదతో మాట్లాడవలసిన ఖర్చేవచ్చిందని. కొన్ని పత్రికలు వ్యూహాలూ, విమర్శలూ, మరికొన్ని పత్రికలు తర్జన భర్జనలూ చేసినై.

ఒక్కమాట మట్టుకు నిజం. ఇరవై నాలుగంటల్లో నా ఖ్యాతి ప్రపంచమంతటా పర్యటించింది; ఎక్కడ చూచినా నన్నుగురించే చర్చ.

తెలిగ్రాములు కుప్పతెప్పలు

‘ఆ పత్రికల దేవుందండీ, యిదుగో, యీ తెలిగ్రాములు చూడండి’ అంటూ నాముందు తెలిగ్రాముల గుట్టలు పేర్పాడు సేత్ బరూటీయా. అందులో చాలావరకు నాకు ధన్యవాదా లర్పించినవే. కాకపోతే, ‘సొంతలాభం’ కోసం వచ్చినవీ కొన్నివున్నై.

‘ఇది చూడండి, యిది కాంచన గంగ పర్వత శిఖరారోహణకి సన్నద్ధం అవుతున్న జర్మన్ దళానిది. మీరు మొదటి వేయి అడుగులూ వారితోపాటు వేస్తే వారు చాలా ఆనందిస్తారట. మీ మీదేమీ బరువులు వెయ్యం అని హామీ యిస్తున్నారు.’

‘ఇదిగో, యీ తెలిగ్రాం చూడండి, ప్రసిద్ధ హిందీ చిత్ర దర్శకులు అహ్మదబ్బాస్, రమేష్, సైగల్ లు యిచ్చారు. నెలకు పదివేలు జీతం యిస్తారట. రానూ పోనూ ఏమానం, హోటాలు ఖర్చులు

ఠారివే. మీ ప్రక్కన నటించేందుకు నళినీజయంత్, నర్సీన్లతో సంభాషణలు నడుపుతున్నారట. మీకు వీళ్ళిద్దరిలో యెవరు యిష్టమో వెంటనే తెలియజేయవలసిం దంటున్నారు.

ఈ వైర్ చూశారా! హిందీ హాస్యనటులు జానీవాకర్, భగవాన్లు మీతో కలిశి, ఒక హాస్యచిత్రం తయారుచేయా లనుకుంటున్నారు. మీ పేరే పెద్దక్షరాల్తో వాళ్ళిద్దరిపేర్లపైనా వేస్తారట. ఇష్టమేనా మీకు?

‘ఇది ‘ది గ్రేట్ రాయల్ ఇండియన్ సర్క్యస్’ వాళ్ళిచ్చారు. మిమ్మల్ని తీసుకుని ఐరోపా పర్యటన చెయ్యాలనుందట వారికి.’

అవన్నీ వింటూంటే నా కోపంవచ్చింది. చిరాకేసింది. ఆ బులిగ్రాముల కాగితాలన్నీ తీసి, దూరంగా విసరికొట్టేశా. సేర్ బర్జుటియా ముహం ముడుచుకుని, ‘జనంఅంతా యిలాంటి పేరు ప్రతిష్టలు రావాలని తహతహలాడిపోతుంటే, మీ రిలా చిరాకు పడతారేమిటి? అయ్యా, యింతపేరు నాకు వొచ్చేట్టే వుండాలిగాని, గాడిదనైనా ఫర్వాలేదు, బురదగుంటలో పొర్లే పందినైనా ఫర్వాలేదు’ అన్నాడు.

నేను కోపంపట్టలేక పళ్లు నూరానంతే. పల్లెత్తు మాట్లాడలేదు.

‘మిమ్మల్ని చూడాలని జనం తండోపతండాలుగా వస్తున్నారు. బయటి వరండాఅంతా నిండిపోయింది’ అన్నాడు సేర్.

‘నేనిప్పు డెవర్ని కలుసుకోను’ అంటూ తోక గట్టిగా వూపా కోపంతో.

‘కనీసం ఢిల్లీ మునిసిపల్ కమిటీ ఛైర్మన్ గారికన్నా అవకాశం యివ్వండి!’

‘ఆ! వారూ వచ్చారా?’

‘ఊ, యేవిటనుకొన్నారు మరి!’ అంటూ, యిదంతా తానే చేశానన్నట్టు, నన్నుచూచి కన్నుకొట్టాడు బర్జుటియా. ‘ఢిల్లీ మునిసిపల్ కమిటీవారు మీ కొక సన్మానవత్రంగూడా సమర్పించదలుచుకున్నారు.’

“నాకా?!” అంటూ ఆశ్చర్యం పట్టలేక అరచేశా. “ఒక మామూలు గాడిదకా?!” ఈ ఢిల్లీ మునిసిపాలిటీకి పిచ్చెత్తలేదుగదా!”

“మీ రిప్పుడు మామూలు గాడిదలటండీ!” అన్నాడు బర్జు టియా సంతోషంతో మొహం చేటంత చేసుకుని. “ఇప్పుడు మీరు సంపూర్ణ భారతదేశంలో, విశ్వవిఖ్యాత గార్డభంగారు!”

“ఇంత ఖ్యాతి యెందుకొచ్చినట్టు? పొరపాటునో, గ్రహపాటునో నేను ప్రధానిగారింటికి వెళ్లి తే, ఆయన ప్రేమగా నా వీపునిమిరి, నా మీదెక్కి సవారి చేసినందుకేగా?!” ఎవరండీ గాడిదలు, నేనా? మీరా!”

“మీరు ‘ఊఁ’ అంటే, వెళ్లి పిలుచుకొస్తాను.”

“వొద్దొద్దు అయ్యా! నాకా అర్హతలేదు. ఢిల్లీ మునిసిపల్ కమిటీ యేమిటి! నాకు సన్మానం చెయ్యడం యేమిటి?”

“అదేమిటండీ అలా మాట్లాడతారు? ఇప్పుడు కాదనంటే మనిద్దరిపరువూ పోతుంది. మీ తరపున నేను వూఁ అనే సొచ్చాను. అస లీపాటికి వా ఢేర్పాట్లన్నీ పూర్తిచేసుకునుంటారు. వీధులన్నిటో పోస్ట్ రేశారు. పట్టణ ప్రముఖు లందరికీ ఆహ్వానాలు పంపారు. మీ రిప్పుడు సన్మానం వొద్దంటే యెట్లా? అంతా నిరుత్సాహపడిపోతారు. చూడండి, అదీగాక యింకోటుంది” అంటూ సేరి బర్జుటియా నా దగ్గరకు జరిగి, నాకోసమన్నా, నన్ను చూచైనా ఒప్పుకోండి! మన పార్ట్ నర్షిషిక్కిది చాలా మంచిదీ, లాభప్రదమూనూ” అని, అతి, నెమ్మదిగా చెప్పాడు.

“పార్ట్ నర్షి షేమిటి?” అంటూ విసుక్కున్నా నేను.

“అరేరే, పొరపాటైపోయింది. ఆమా టెత్తవలసింది కాదు. నాదే తప్పు” అంటూ పక్కకిలిచాడు. “సరే, అయితే మరి నే వెళ్లి మీ కిష్టమేనని చెప్పేసాస్తా” అంటూ లేచాడు.

“అది కాదు, యిటు చూడండి...”

ఇటు చూడనూలేదు; నే చెప్పేది విననూలేదు. గదిలోనుంచి వెళ్ళిపోయాడు.

రూపవతి సందర్శనం

రెండు నిమిషాలైనా గడిచాయో, లేదో; ఇంతలో ఆడపిల్లల గుంపొకటి వచ్చిపడింది గదిలోకి. అందరూ కాలేజీలో చదువుకునే ఆడపిల్లలే అనిపించారు. నవ్వుతూ, కేరింతలుకొడుతూ నా చుట్టూ మూగారు. ప్రతి ఆడపిల్ల చేతిలోనూ ఒక 'ఆటోగ్రాఫ్' పుస్తకం వుంది. ఆ పుస్తకాల్లో పీలారమణి, దేవానంద్, రాజకపూర్, దిలీప్ కుమార్, సినిమాతారల సంతకాలున్నై. వాళ్ళందరూవచ్చి నా సంతకం గూడా ఆ పుస్తకాల్లో కెక్కించుకోవాలని శహతహాలాడుతున్నారు. దిలీప్ కుమార్ నీ, గాడిదనీ ఒకేగాటకట్టేసే ఘనమతులు వీళ్ళు! ఈ కృత్రిమఖ్యాతిమూలాన్న అంతచక్కని కళ్ళకింత చిక్కని గంతలా!

సరేనని సంతకాలు చేయడం ప్రారంభించా. సేర్ బర్మాటియా, ఒకమ్మాయిని వెంటపెట్టుకుని పూరికే నా చుట్టూ కాలుకాలిన పిల్లిలా తిరుగుతున్నాడు. కాస్సేపున్న తర్వాత, 'మా అమ్మాయి - రూపవతి. అమ్మాయి పుస్తకంలో సంతకంతోపా టింకేమైనా 'వాయండి' అన్నాడు సేర్.

రూపవతి నిజంగానే రూపవతి. సన్నగా, పొడుగ్గా, సుకుమారంగావుంది. ఆచూపుల్లో అదోరకమైన గర్వం, గడుసుదనం, గొంతులో దర్పం, మర్యాదలో కృత్రిమం, రంగూ, రూపమూచూస్తే గిరునతిరిగే బొమ్మలా వుంటుంది...

'యేం రాయను?' అనడిగా రూపవతిని.

'నాకేం తెలుసు? రాయాలనుకుంటే రాయండి. లేకుంటే మానేయ్యండి' అని విసురుకుంటూ పుస్తకం మూసేసింది.

'అమ్మా!' అని ఆప్యాయంగా సంబోధిస్తూనే, కూతుర్ని ముదల కించాడు సేర్ బర్మాటియా. అమ్మాయి చల్లబడింది. అంతవరకూ ఆ కనుల్లో వుట్టిపడిన గడుసుదనం మాయమైంది. లేడికన్నుల్లా కదుళ్ళాడినై.

రూపవతి ; కోమలహస్తం. నా భుజాన్ని తాకింది. 'మియిష్టమండీ' అంది. ఒక దీర్ఘ నిశ్వాసం విడిచింది. మలయమారుతంవీచింది.

నా చుట్టూ పచ్చని పచ్చికవరచి ఒత్తుగా పేర్చినట్లయింది. నవనవ లాడే పైరు చేయెత్తిపిలిచి ఆహ్వానిస్తోందనిపిస్తుంది. చెట్ల గుబురు లోంచి లేతయెండ చదరంగం ఆడింది. ఆకాశంలో తెల్లని మబ్బులు నకలు దూదిపింజల్లా తేలియాడినై.

నేనిక ఆ ఆనందాన్ని అణచుకోలేక పోయాను. ఒక్కసారి ఓండ్రపెట్టేశాను, జీరలేని గొంతుతో, మనస్ఫూర్తిగా, నిర్విచారంగా వున్న గాడిద, ఆత్మసంతృప్తితో నలుదిశలూ ప్రతిధ్వనించేట్టు ఓండ్ర పెడుతుందే, అలా! ఆ ఉత్తమ సంగీతం!!

ఆ ధ్వనివిని ఆడపిల్లలంతా గదిలోంచి పరుగెత్తుకు పోయారు. చాలామంది పుస్తకాలక్కడే వదిలిపోయారు. నేనొక్కదాన్నే, ఏకాకిగా నిలబడిపోయా ఆ గదిలో.

నిజంగానే, యీ మనుషులు చాలా వింతైన మనుషులు. వాళ్ళ సంతోషమే వాళ్ళ కానందం; ఆ ఆనందంలోనే సంగీతం వినగలుగుతారు వాళ్ళు; యితరుల ఆనంద సంగీతాన్ని విని ఛరించలేరు; పారి పోతారు!

స న్మా న ఏ ర్పా ట్లు

చాందినీచౌక్ నుంచి మన గాడిద ఊరేగింపు ప్రారంభం. మేడలమీదనుండి, మిద్దెలమీదనుండి వుప్పవర్షం. ఢిల్లీ మునిసిపల్ కమిటీ సమర్పించిన సన్మానపత్రం. దానికి మన గాడిద సమాధానం.

పాఠక మహాశయులారా! ఢిల్లీ మునిసిపల్ కమిటీ నా కెంత గొప్ప సన్మానంచేసిందో యెలా చెప్పను! ఎంత పెద్ద పూరేగింపు లేవదీశారని! లక్షలాదిమం వీధుల కిరువైపులా 'బారులుతీరి నిలబడ్డారు. ఇక శ్రీల సంగతి చెప్పనవసరమేలేదు. మూఢనమ్మకాలకు మూలవిరాట్టులనే ప్రఖ్యాతి వారికుండనేవుంది. అందులో నేను మాటలు నేర్చిన గాడిదని. ఇదంతా యెదో దైవమహిమని చెప్పారట కొందరు. వారికి ఇంకేముంది. చాందినీచౌక్ గుండా నా పూరేగింపు బయలుదేరిందో లేదో, మహిళామణులంతా కిటికీలనిండా కిటకిటలాడి పోయారు; వుప్పవర్షం కురిపించారు నామీద.

ఆ ఊరేగింపులో మాటిమాటికీ 'గాడిదకీ జెయ్' అని చెవులు గింగురుమనేట్టుక తే నినాదాలు. దారిలో మధ్యమధ్య ఊరేగింపు నాపడం, దర్శనాభిలాషులందరికీ నా దర్శనం చేయించడం, నేను మామూలు గాడిదని కాదని నిరూపించేందుకు నన్ను మాట్లాడమని కోరడం. నేను మాట్లాడగానే కొంతమంది ముహూలు విపరీతమైపోయినై; మరికొంతమంది మూర్ఛపోయారు. ఇంకొందరు అక్కడే మోకరించి సాష్టాంగ దండప్రణామంచేసి, నా నామసంకీర్తన దండకం ప్రారంభించారు. మొత్తంమీద పట్టణం అంతటా అదోరకమైన మత ప్రాబల్యం, ధార్మిక ప్రభావం వ్యాపించినట్లునిపించింది. ఇదంతా సేత్ బర్జూటియా గాఢి చలవేనని తర్వాతగాని తెలియలేదు నాకు.

ఊరేగింపుకి వెళ్ళేముందు నాకు చక్కగా నలుగుపెట్టి, వాసన సబ్బుతో స్నానం చేయించారు. నా జీవితంలో అంతకుముందెప్పుడూ అంజు శుభ్రంగా వుండెరగను. వీపుమీద రంగురంగుల పట్టుజీను వరచారు. నా నుదుటిమీద వేళ్ళాడేటట్లు ఒక ముత్యాలకుచ్చు కట్టారు. మెడనిండా యింతెత్తున పూలమాలలు, నా కటూ యిటూ యిద్దరు సేవకులు. వారిద్దరి చేతుల్లోనూ రెండు బ్రష్సులు. జన సమ్మర్దంకదూ; అందుకని వీధుల్లో దుమ్మురేగింది. ఆ ధూళి నా మీద వాలివాలకముందే వాళ్ళా బ్రష్సుల్లో దాన్నికాస్తా దులిపవతల పారేశే వారు. ఇంకో యిద్దరు సేవకులు రెండురెళ్ళు నాలుగు చేతుల్లోనూ నాలుగు అత్తరుబుడ్లు, నాలుగు పన్నీరుపాత్రలూ పట్టుకుని నిత్యం నామీద జల్లుతూ నిలబడ్డారు. అసలు సంగతి చెప్పటం మరచిపోయాను. ఉదయం కళ్ళు తెరిచితెరవకముందే సేత్ బర్జూటియా ఒక మంగలిని పిలిపించి నా తోకకి చక్కగా కత్తెరేయించాడు; కాలి గోళ్ళు తీయించాడు. నిజంగానే యీనాడు యూవత్ప్రపంచంలోనూ సుందరాతి సుందరమైన గాడిదని నేనే! అందులో అణుమాత్రంకూడా సందేహం లేదు.

స న్మా నం

ఇలా అలంకరించి నన్ను పురమందిరానికి (టౌన్ హాలుకి) తీసుకెళ్ళారు. నేను పురమందిరంలోకి అడుగుపెట్టగానే అంతవరకూ

అక్కడ నా కోసం వేచి కూర్చున్న మహామహులూ, మహాశయులూ అంతా గౌరవ పురస్కరంగా లేచి, చేతులు జోడించి మళ్ళీ తమతమ స్థానాల్లో వుపవిస్తులయ్యారు. నన్ను వేదికమీదికి తీసుకెళ్ళి ఉన్న తాసనం అలంకరింపజేశారు. తర్వాత అనేక సంఘాల తరఫున ప్రతి నిధులొచ్చి పూలమాలలు వేశారు. బహుశక్తు లందజేశారు. మునిసిపల్ కమిటీ అధ్యక్షుడు లేచి సన్మానపత్రం చదవడం ప్రారంభించారు.

తమరు ప్రప్రథమంగా మా మునిసిపల్ కమిటీ భవనంలో కిడుగిడినప్పుడు తమ రెజర్ మాకు తెలిసిందికాదు. తమ రతి మామూలైన గాడిదే ననుకొని తన్న బయటికికొట్టాం. ప్రపంచ ప్రసిద్ధిగాంచిన తమరిని ఆనా డలా అవమానించినందుకు మేం పశ్చాత్తాపులమైనాం. నాడు తమకు మేము చేస్తున్న యీ సన్మానం ఆనాటి అవమానాన్ని తొలగించజాలదు కాని యీ నిండుసభలో మేము తమరి నర్దించే ప్రమాదము తమ హృదయం తప్పక స్వీకరిస్తుందని విశ్వసిస్తున్నాం. శ్రీమాన్ గార్థభంగారూ ! మమ్మల్ని క్షమించండి, ఇదే మా వేడుకొలు.

తమరు తప్పక మమ్ము క్షమిస్తారనే మా ఆశ. తమ హృదయం అంత విశాలమైనది. తమరంత గొప్పగాడిదలు మాకు తెలుసు. మహాశయా ! చనిపోయిన చాకలి రామూ కుటుంబాన్ని చూచి తమరు జాలవడి, ఆ కుటుంబానికి సహాయం చేసే నిమిత్తం, పాదయాత్రతో ఆఫీసులన్నీ గాలించిన ఓషయం ఒక్క తేచాలు. పెదలపట్ల మీకున్న సనుభూతినీ, ఆదరాభిమానాల్నీ చాటి చెప్పేందుకు తమరు గాడిదయి సప్పటికీ, మానవజాతిపట్ల నిక్కుటమైన ప్రేమాదరాలతో తమ హృదయాన్ని పరిపుత్రం చేసుకున్నారు. ప్రతి మానవుడూ తమరిలా గాడిదైతే యెంత బావుండును !

తమ నిస్వార్థ సేవనీ, శాంతి ప్రయత్నాన్నీ, సహానుభూతినీ, మానవ ప్రేమనీచూచి, తమరుచూపే ఉజ్వలాదర్శాన్నీ చూచి పులకించి యీ ఢిల్లీ మునిసిపల్ కమిటీ చంద్రునికో నూలుపోగన్నట్టు తమరి కి పుర పౌరహక్కుల నిస్తున్నది. కొత్తఢిల్లీలో గాడిదలు ప్రవేశించ గూడదనే నిషేధం వుండిపోయింది. లేకుంటే ఆ పురభాగ పౌర హక్కులుగూడా ఇచ్చి వుండేవాళ్ళమే.

“అస్తు, తమరిపట్ల మాకున్న గౌరవాన్ని యీ విధంగా స్వయం చేసుకుంటున్నాం, స్వీకరించండి ! మమ్మల్ని గమ్యుల్నిచేయండి.”

సభంతా పదినిమిషాలపాటు కరతాళధ్వనులతో ప్రతిధ్వనించి పోయింది.

తర్వాత, మూగఊరకారుణ్య సంఘంవారూ, జట్కా గుర్రాల సానుభూతి సంఘంవారూ, మరికొందరూ తమ తమ సన్మానపత్రాలు చదివారు. ఆ సన్మానపత్రాలన్నిటిలోనూ నా సేవాతత్పరతని ప్రస్తుతించారు. ఒక్కొక్కటే విన్నకొద్దీ నాతోపున్న లజ్జ తాళ్ళు తెంపుకుని పారిపోవడం ప్రారంభించింది. అవి పూర్తయ్యేప్పటికి వాటిలో ఉల్లేఖించిన విషయాలన్నీ వాస్తవాలే ననిపించింది.. అందులో అంతిమ సన్మానపత్రంలో, అంతిమవాక్యం నా కిప్పటికీ గుర్తుంది.

“తమరొక్క యీ ఢిల్లీ గాడిదలకే కాక, భారతీయ గార్థభాల కన్నిటికీ యెనలేని యశస్సు సమకూర్చిపెట్టారు. ఈ దెబ్బతో భారతీయ గార్థభాల కీ ప్రపంచంలో అనన్యసామాన్యమైన స్థానం లభించి తీరుతుంది. తమరుచేసిన సేవల నీ భారతజాతి యెన్నటికీ విస్మరించదు. తమ రిలాగే కలకాలం యీ దేశానికి సేవచేస్తూవుండేట్టూ, తమ సానుభూతి చిత్రచ్ఛాయలో మేమంతా నిర్విచారంగా మనగలిగేట్టూ భగవంతు డనుగ్రహించుగాత !

మరి ఆ సన్మానపత్రాల కన్నిటికీ సమాధానం యివ్వాలనేను. అందుకని లేచి, నిలబడి ముందున్న మైక్రోఫోన్ ని తీసి ప్రక్క నెట్టబోయాను. ఇంతలో అగ్రాసనాధిపతి లేచి, “అయ్యా, అది మైక్రోఫోను !” అన్నారు.

“ఇది మైక్రోఫోనని నాకూ తెలుసునండి. నేను గాడిదని. నా గొంతు చాలా పెద్దది. నాకీ మైక్రోఫోన్ అవసరంవుండదు” అని చెప్పానేను.

అగ్రాసనాధిపతికి నామాట లర్థమైనై, వెంటనే ఒక బంటోతుని పిలిచి ఆ మైక్రోఫోన్నుక్కడనుంచి తొలగించారు. నేను నా వుపన్యాసం మొదలెట్టాను.

“మహాశయులారా! మహాశయిణులారా ఇది ఢిల్లీ నగరం. అనేకసార్లు భివృద్ధయి పడే పడే పాడైపోయిన నగరం. పాడైనది మళ్ళీ బాగైనది. ఇక్కడి కనేకమంది పాదుషాలోచ్చారు; తమ తమ ప్రతాప విలాసాలుచూసి కాలగర్భంలో కలిసిపోయారు. అనేకగాడిద లొచ్చినై తాము చెప్పదలచుకున్నది చెప్పి వెళ్ళిపోయినై. ఈ నాడు తమ ముందొక గాడిద నిలబడి వుంది. గాడిద ఐనప్పటికీ మనుషుల్లా మాట్లాడగలడన్న దొక్కటే యీ గాడిదలో వున్న విశేషం. కానీ, నాదొక్క మనసి. ఇందులో విచిత్రమంటూ యేమిలేదు. మానవ సంతానం తోడేళ్ళ గుంపులో పెరిగి ప్రవర్ధమానమైతే, ఆ సంతానానికి తోడేళ్ళ గుణాలే సంక్రమిస్తున్నై. అంచేత మనుషులమధ్య మెలిగే గాడిద మనుషుల్లా మాట్లాడంలో అబ్బురం ఏమిలేదు. నేను గాడిద నైనప్పటికీ మనుషుల్లా మాట్లాడగలుగుతున్నానని ఈ నాడు మీరు నాకే సన్మానంచేశారు. కానీ మనుషులయ్యుండీ గాడిదలా మాట్లాడేవాళ్ళకి మీరు సన్మానం ఎందుకు చెయ్య నుంకించడం లేదో నాకర్థం కావడం లేదు.

“మీరిన్నమాట నిజమే. మానవుడు మానవుడే. అతనిలో తెలివ్, వుంది, బుద్ధివుంది, జ్ఞానంవుంది. ఈ గుణాలన్నీ వుండడంపల్లనే అతను పశువులకంటే మిన్న అని అందరూ అంగీకరిస్తున్నారు.

“కాని మానవుడు తన సంప్రదాయాన్ని మరిచిపోయాడు. తన జాతని విస్మరించాడు. తన చరిత్ర నేర్చిన గుణపాఠాన్ని ఉపేక్షించాడు. భయంకర మృత్యుగృహాల్లోకి కళ్ళుమూసుకుని ప్రయాణిస్తున్నాడు. ఈ నా డతని గవేషణ జీవితంకోసం కాదు; మృత్యువుకోసం. సురుచిరిమైన జీవన మంచహాసం కోసం నీ చేతులవంక చూస్తోంది! ఉత్తమ జీవితంకోసం కాదు; నికృష్టమైన చావుకోసం! కోట్లాది జన సమూహాన్నీ, పశుపక్షి వృక్షతలనీ దగ్గంచేసి, దిహించి పారవేసి, బూడిదపాలు చేసే భయానక భయంకర మృత్యువు కొరకు ఈ భూతలాన్ని స్వర్గధామం చేసేందుకు బదులు, నరకయాతనల్ని సృష్టిస్తున్నాడు. మానవుడు చేసే యీ ఘోరపు క్రియలపల్ల ఒక్క గాడిదలకే కాదు, ప్రపంచంలోని జంతు జాలాని కంతటికీ ప్రమాదం ఏర్పడింది.

ప్రతి చెట్టుకూ, ప్రతి లతకూ, ప్రతి పూవుకూ ప్రమాదం ఏర్పడింది. “ఓ మానవుడా! ఓ నా సహోదరుడా!! నీ వీనాడు తలపెడుతూన్న కార్యం మంచిదికాదు. నీ స్వార్థంకోసం నీ ద్వేషానలంతో నీ శత్రు నాశనం చేసే అధికారం నీకున్నదేమో కాని యీ వికలవిశ్వంలో వున్న జీవసంతతినంతా అణుమృత్యుధూళి కెరజేసే అధికారం నీకులేదు.

“నీలో మానవ సహజమైన బుద్ధిజ్ఞానాలు నశిస్తే, గాడిదల బుద్ధిని యెరుపు తీసుకో. చెవులపిల్లి తెలివితేట లలవరచుకో. గాడిద నుంచి నేర్చుకోకపోతేమా నె! కనీసం ఆ ఆకుని చూచైనా నేర్చుకో!

“ఓ మానవుడా! ఓ నా సహోదరుడా! మృత్యుముఖాన్నుంచి వెనక్కి తిరుగు, భూ మండలమంతటా జయభ్రాంతమైన ప్రాణి సమూహం నీ వైపు చూస్తోంది. నీ చేతులవంక చూస్తోంది. నువ్వేమి ప్రసాదిస్తావు మాకు? అణుబాంబులా? జీవితమా? అస్తిత్వమా? సర్వసంహారమా?

సన్మాన సభ ముగిసింది.

సన్మాన సందర్భం ముగిసినంతర్వాత, సేత్ మన స్కూలార్ గారు స్వగృహంలో నా కొక విందుచేశారు. అది చాలా గొప్ప విందు. గొప్పవిందంటే ఎంతోమంది జనం వచ్చారనికాదు. గొప్పవారు, వచ్చిన వారు బహు కొద్దిమందే. కాని, ఆ కొద్దిమందీ చాలా గొప్పవారంటే బాగా వున్నవారు, కలవారు.

కలవారి మహిళలు

విందులో పాల్గొన్న రెండు వందలమందీ నగరంలో బాగావున్న వారిలో వారే. అందులో అందరూ నాతో కరచాలనం చెయ్యాలనీ, నాతో మాట్లాడాలనీ, నా ప్రక్కన నిలబడి ఫోటో తీయించుకోవాలనీ తహతహలాడారు. ఈ ‘గొప్ప’ వారుగూడా లోలోపల యెంత చిన్న వారో, చౌకబారు కీర్తికోసం యెలా అరులుచాస్తారో అప్పుడుగాని పూర్తిగా అర్థంకాలేదు నాకు. అందరూ అలాంటివారేననికాదు. నారిలోనూ కొందరున్నారు. వారికి నాతోపాటు ఫోటోదిగాలన్న

కోరిక లేదు. బహుశా గంగా నాతో మాట్లాడంకూడా వారికంత సహించినట్టు లేదు. కోటికి పడగలెత్తిన సేత్ భాటియాజీ వారిలో వొకరు. కొన్ని బ్యాంకులకి, మరికొన్ని యంత్రాగారాలకీ, వందలాది భవనాలకీ యజమానట ఆయన. ఆ లక్ష్మీపుత్రుడి కార్యదర్శి నా దగ్గరకొచ్చి, “సేత్ భాటియాజీ తమర్ని ఒంటరిగా కలుసుకోవా లనుకుంటున్నారు. మీ చెప్పుడు వీలుంటుందో, చెప్పండి” అన్నాడు నా చెవిలో.

నేనేం చెప్పుదామని ఆలోచించుకోవడం పూర్తికానేలేదు. సేత్ మన సుఖలాల్ గా రొచ్చి, నా చేయిపట్టుకుని యింకో దిక్కుక లాక్కెళ్ళి, అక్కడున్నవాళ్ళకి పరిచయంచేశాడు. మళ్ళీ యేదో తలా తోకా లేనిమాటలు మొదలైనై. ఆగుంపులోనూ అందరికంటే గొప్పగా యింకోవ్యక్తి కనిపించాడు. చూచి యే స్వదేశ సంస్థానాధిపతో అను కున్నాను. కాదు, లాలాహరదయాళ్ పుష్కరిణిగారి గుమాస్తా అని తర్వాత తెలిసింది. ఆయనొచ్చి “మా సేత్ పుష్కరిణిజీవీ మీతో ఆ యిరవై యైదుకోట్ల వ్యాపారాన్ని గురించి మాట్లాడా లనుకుంటున్నాడు” అన్నాడు.

ఈయనకీ యింకా నేను ఎలాంటి చెప్పనేలేదు. సేత్ మన సుఖలాల్ రొప్పుకుంటూ వొచ్చి “శ్రీమతి సరిగమగారు మీతో మాట్లాడాలంటున్నారు, ఆవిడెవరో తెలుసా! డెలింగ్స్ క్లబ్బుడు అధ్యక్షిణి!!” అని చెప్పాడు.

“సరిగమ అంటే సంగీత సాధన...” అని నేనింకా పూర్తి చెయనేలేదు; “కాదండీ అది ఆవిడపేరు. కాకపోతే భారతీయ సంగీ తం అంటే ఆవిడ చెవి కోసుకొంటారనుకొండి. ఇప్పుడా గొడవంతా దేనికీలేండి, రండి. వారిని పరిచయం చేస్తాను.” అని నా భుజంమీద చేయివేసి, పుష్కరిణిగారి గుమాస్తావంక “అహా, నా పస్తుపుమీదే చేయి వేయాలని చూస్తావుగా!?” అన్నట్టు కొరకొరా చూచి, ఆ ప్రత్యర్థి దగ్గర్నుంచి శ్రమతి సరిగమగారి వైపుకి లాక్కుపోవడం ప్రారం భించాడు. వారిలో ఒక మహిళా సమూహం చుట్టుముట్టింది నన్ను.

‘మన సుఖలాల్ జీ! ఈ ‘హిరో’కి మమ్మల్ని పరిచయంచెయ్యరూ?’ అంటూ ముందుకొచ్చింది శ్రీమతి పాండుచంద్. ఆవిడ ముహూని కే రంగు పులుముకుందో యేమోగాని, అచ్చంగా పాండు వర్ణంగానే వుండేవిడ ముహం.

మన సుఖలాల్ జీ అటూయిటూ చూశారు. ఆవిడతో పాటు యింకో ఐదారుగురు మహిళలు జోరీగల్లా ముసురుకున్నారు.

వాళ్ళంతా గొప్పగొప్ప సేల్ ద్వితీయ, తృతీయ, చతుర్థపక్ష శిరోమణులు. కొత్తగా ధనపంతులైనవారి కొత్త భార్యలు, ఏడెనిమిది మంది పిల్లల్ని కని, ఒక్క కోకతో కాలంగడపుకుని, ప్రతిదమ్మిడీ వెనకేసిన మొదటి భార్యలు యీ నూతన సౌభాగ్యానికి సరితూగలేక పోయారు. ఈ నవ్యవాతావరణంలో పల్లెటూరి బైతుల్లా కనిపించారు. అందుకని ఆ యా భర్తలు ఆ యా మొదటి పెళ్ళాన్ని పరత్యజించారు, వదిలేశారు. ఈ నవ్య సమాజంలో శరీర సౌందర్యం వుండాలి. నృత్య శాల నగ్నత్వం వుండాలి. గుక్క విడవకుండా యింగ్లీషు మాట్లాడ గలగాలి. ఈ మహిళలదగ్గర అవన్నీ ఉన్నై, అంతకు మించి మరేమీ లేవు. ఈ మహిళల బుర్రలొలిచి చూస్తే, అందులో ఒక భాగంలో చీరలు, యింకో భాగంలో శృంగారసామగ్రి, మరో భాగంలో నానా రకాల చెప్పులు (సాండల్స్) యింకా యేదైనా భాగం వుంటే అందులో రెండు మూడు పందలకు మించని యింగ్లీషు మాటలు వుంటై. ఒక ఖానాలో కోతులూ, పిట్టలూ, కుక్కలూ వుంటై. పిల్లల ఖానా మాత్రం ఖాళీ! ఈ నాటి నిత్య నూతన ప్రణాళికలతో వారికున్న సంబంధం అవినాభావం. వాళ్ళ ముద్దు పేర్లకూడా గమ్మత్తుగా వుంటై. ఒకావిడ భర్తకు సీమెంట్ పర్మిట్ సంపాదించిచ్చిందట; ఆవిడ ముద్దుపేరు ‘సీమెంటు వనిత’, అలాగే గోహవనిత, వస్త్రవనిత, భారీ యంత్ర వనిత, యిటుక వనిత... ఒకాయన పెళ్ళిమీద పెళ్ళిళ్ళు యేడు చేసుకున్నాడంటే, యీ వనితలకున్న ప్రాముఖ్యాన్ని ఇక మీరే వూహించుకోండి.

అసలు విషయం మరచిపోయాను యీ గొడవలోపడి. ఎక్కడున్నాను? ఆ! సేల్ మనసుఖలాల్ అటూ ఇటూ దిక్కులు

చూచాడు. వాళ్ళందరూ ఆయన సంపాదించుకుంటూ మనిచూస్తున్న వాతికకోట్లనీ యెగవేసుకు పోడామని చూచే రాంబందుల్లా కనిపించారు.

వాళ్ళ దురాక్రమణ వలయాన్నుంచి సన్నెలా బైటపడేయ్యాలా అనే ఆలోచనలో పడిపోయాడాయన. ఇంతలో, శ్రీమతి పొందుచంద్ నా చెవులు నిమురుతూ, “ఎంత కోమలం!” అన్నది.

శ్రీమతి దుల్లారాణి, నా నుదురు తాకుతూ “ఓహూ, యేమి అందం!” అని మెచ్చుకుంటూ “మిస్టర్ గౌల్స్ని మించిన అందం! కాదూ కమలా?” అని అడిగింది ప్రక్కనేవున్న మరోమహిళని.

కమల గౌల్స్ని మరచిపోలేదు. కమల ఒకానొక సేత్ గారి మూడవభార్య.

ఆ సేత్, ఒకసారి మిస్టర్ గౌల్స్ తో పనిపడింది. మిస్టర్ గౌల్స్ ఒక విదేశీ ఎంజనీరు. ఇక్కడొక వ్రాజెక్టు కట్టించేందుకోచ్చాడు. తర్వాత ఆ వుద్యోగం వూడి వెళ్ళిపోయాడనుకొంటుంది. ఆ వుద్యోగం వూడేలోగానే కమలాదేవి ధర్త వడేనిమిదిలక్షలు పెనకేసుకున్నాడు. కమల మరచిపోలేదు. ఎందుకనంటే ఆ రోజులో కమలా, దుల్లారాణి యిద్దరూ పందెం వేసుకుని మరీ ప్రయత్నం చేస్తూ గౌల్స్ని ఒట్టలో వెసుకునేందుకు. చివరికి త్రాసు కమలవైపుకే మొగ్గు చూపింది.

కమల శరీరం చాలా అందంగా వుంటుంది, నున్నగా నీడలు తేలుతూ, ఆ శరీరంచూస్తే యిది భగవన్నిర్మితం అని అనిపించదు, యే ఫోర్డుమోటార్లు సంస్థలోనో తయారైనట్టుంటుంది. నున్నగా సగనిగలాడుతూ అట్టడ గొంతు మానవస్వరంలాగా వుండనే వుండదు; ఏ పియానో స్వరమో సనిపిస్తుంది. ఆ నడక! వెలింగ్టన్ క్లబ్బు సర్వసభ్యం మన మోహనం! ఏ గుడ్ యియర్ కంపెనీయో తాజారకం. టైరు తయారుచేసి, కమలపాదాల కంటించిందేమో సనిపిస్తుంది. ఆ కమలాదేవి హృదయం - కమలాదేవికున్న లోటదొక్కటే, ఆవెడకి హృదయంలేదు. ఆ హృదయం వుండవలసిన చోటులో పర్మిట్ట ఆఫీసుంది; రిజిస్ట్రేషన్ పత్రంవుంది, కొత్తప్రాజెక్టు టెండరుంది. ఇన్నివున్నైగాని, హృదయం మాత్రంలేదు. ఆవిణ్ణిచూచి మోహించి

ఆవిడ కావాలన్న వ్యాపార వాంఛని కాదన్నవారందరికీ యీ సంగతి బాగాతెలుసు ; ఔనన్న వారికి తెలుసు, కాని ఆ తెలుసుకోడానికి కొంతవ్యవధి కావలశొచ్చింది! ఆ వ్యాపారవాంఛ తీర్చేసింతర్వాత తెలిశొచ్చింది వాళ్ళకి. అంతే తేడా.

కమల విశాలయనాలు తెరచి, నా కనులలోకిచూచి యెంతో మృదుమధురంగా, “చక్కనిగాడిద ! నిజంగానే నాగాడిద బంగారం !” అంటూ తన కోమల హస్తంతో నా వీపు నిమిరింది. కమల అలా నిమురుతుంటే, ఆ చేయి తగిలినంతలెక్కా నా చర్మం మెత్తని వెన్నపూసలా కరిగిపోవడం ప్రారంభించింది. ఇంకాస్నేపలాగే వుంటే, నేను నిలబడలేక మూర్ఛపోవల సొచ్చేదే. కాని యింతలో సేత్ మన సుఖలాల్ గారి పుత్రిక, రూపవతివచ్చి నాకా ఆపద తప్పించింది. రూపవతి వచ్చి, కమలమీద నిప్పులు చెరి గింది, కళ్ళతోనే. కమల వెంటనే నా వీపుమీంచి చేయి తీసివేసింది. నేను కాళ్ళు నిలద్రొక్కుకుని నిలబడ గలిగాను. నా వీపుమీంచి చేయి తీసి, ప్రక్కకు తిరిగింది కమల. ఆ తిరిగేటప్పుడు పమిట సర్దు కుంటూ ఆ నాజూకు మార్దవంచూపి మరీ తిరిగింది.

“మీరు వీళ్ళతో తర్వాత మాట్లాడుదురు గాని శ్రీమతి సరిగమ గారు మీకోసం వేచి కూర్చున్నారారు. యెంత సేపయ్యుంచో” అన్నది కుమారి రూపవతి.

నెమ్మదిగా, చారందరిదగ్గరా సెలవు తీసుకుని, రూపవతి పెనకే అడుగులో అడుగేసుకుంటూ బయలుదేర్గా నేను. “ఛీ నీచురాలు!” అని అన్నారు ఆ మహిళ సమూహంలో ఒకరు, నా చెవినిపడేట్టు.

బహుశా అదంతా రూపవతిమీద వచ్చిన కోపాన్ని పెళ్ళి గక్కడం అయ్యుంటుంది.

శ్రీమతి సరిగమ భారీగా, లావుగా బాదంకాయలంతేసి కళ్ళేసు కుని, వెడల్పాటి వక్షంతో, భారీ పిరదుల్తో, హుషారుగా కదులుతుంటుంది. తలజుత్తు సగం నెరిసింది. ఆవిడ మాట్లాడేతీరు, నవ్వేతీరు వేరు వందమంది స్త్రీలలోవున్నా ఆవిడున్నదని కళ్ళు మూసుకుని ఆనమాలు పట్టేయొచ్చును. ఆవిడ యే స్త్రీ సమూహంలోవున్నా తన ప్రత్యేకతని

శాను నిలుపుకుంటూనే వుంటుంది. ముఖాకృతిలోకూడా స్త్రీత్వంకంటే పురుషులక్షణాలే ఎక్కువగా వుంటు. అవిడ బొమ్మ తయారు చేసేప్పుడు భగవంతుడు చివరిని మిషంవరకూ స్త్రీని చెయ్యాలో, పురుషుణ్ణి చెయ్యాలో నిర్ణయించుకోలేక పోయాడేమో ననిపిస్తుంది.

నన్ను చూచీచూడ్డంతోనే, సోఫామీంచిలేచి నా కుడచనిని యెడమచేత్తో పట్టుకుని గట్టిగాలాగి, “ఎలావున్నావ్, యువకశేఖరా!” అన్నది “బాగానే వున్నాను మేడమ్!” అన్నా మెడవంచి.

మగవాడు నవ్వి నట్టు పక పకానవ్వి లాగి వీపుమీదొకటి చరచి, “చూశావా, నిన్ను చూడగానే గుర్తుపట్టేశాను!” అంది. ఆ నరుపుకి నా వీపెక్కడ పెట్టిపోయిందో నని గమం వేశిందినాకు.

“అమ్మా! లక్షమంది మనుషుల్లోనైనా ఒకగాడదను గుర్తించ వచ్చును. కాని యీ వందమంది స్త్రీలలోనూ ఒక బుర్రవున్న స్త్రీని గుర్తించడం నా వల్ల య్యేట్టులేదు” అన్నా.

ఆహ్లాహ్లాహ్లా అంటూ మళ్ళీ బిగ్గరగానవ్వి, మళ్ళీ నా వీపుమీద గట్టిగా యింకొకటి చరిచి (యీ సారి నా వీపుమీద చర్మమే వూరి పోయిందేమో ననిపించింది) “యిదుగో యాయన నా భర్తసర్ సరిగమ” అని పరిచయం చేసింది ప్రక్కనే ఉన్నవ్యక్తిని.

శ్రీమతి సరిగమ ఉత్తరధృవమైతే, సర్ సరిగమ దక్షిణధృవం అంతభేదం వుంది వారిద్దరికీ. ఆయన సన్నగా, బక్కపలచగా గోగు పుల్లలావుంటాడు. చాలా సిగ్గరిలా కనిపించాడు. ఆయన పెదవులు కడలడమే కనిపించింది కాని, మాటలు వినిపించనేలేదు. భార్య చరచే నరుపుల కా బొమికలు యెక్కడ విరిగి పోతాయోననే భయంతో వాటి నన్నిటినీలీసి యే బ్యాంకులోనో పదిలంగా శత్రుపరచుకు వొచ్చాడేమో ననిపిస్తుంది ఆయన్ని చూస్తుంటే. శ్రీమతి సరిగమ వెనుక, కుయ్యే కుయ్యేమంటూ నడిచే బక్క కుక్కపిల్లలా వుంటాడు.

నే నాయన్ని గుచ్చిగుచ్చి చూడడం శ్రీమతి సరిగమ చూచింది. “వారినట్లా గుచ్చి గుచ్చి చూడొద్దు. ఇంకాస్సేపటాగే చూస్తే ఆయన గుండె ఆగిపోయినా ఆగిపోతుంది.” ఆ మాటలు వినగానే

సర్ సరిగమగారి చెవులు యెర్రబడినై. మరుక్షణంలోనే మెడవరకూ అంతా తెలగా పాలిపోయింది. పెదవు లెండిపోయినై. ఏమిటో మాటాడబోయాడుగాని, గొంతు తడి ఆరిపోయిందేమో, నోట్లోనుంచి మాటే పెగలేదు.

“మీరు చాలా తెలివిగలవారని విన్నాను. ఇప్పుడు మా కొక పెద్ద సమస్య వొచ్చిపడింది. ఆ సమస్యను పరిష్కరించాలంటే మీ అంతటి మేధావి కావాలి మాకు” అన్నది శ్రీమతి నన్నుచూచి.

“నేనా ! నే నేదో మామూలు గాడిదని.”

“మర లా దొంగనటనలు చెయ్యబాకండి. అసలు విషయం యేమిటంటే, రేపు సాయంకాలం మా వెల్లింగ్టన్ క్లబ్బులో సాంపర్వ ప్రదర్శనపోటీలున్నై ఈ నగరంలోవున్న అందమైన స్త్రీలంతా ఆ పోటీల్లో పాల్గొంటున్నారు. ఈసారి పోటీలు చూచి న్యాయం నిర్ణయం చెయ్యడానికి మగవాళ్ళని పెట్టగూడదనీ, మిమ్మల్నే నియమించాలనీ నిశ్చయించుకున్నాం.”

“సన్నా ? గాడిదనా ? యెందుకని ?”

“ఎందుకా ! మగవాళ్ళు ఆడవాళ్ళ నెప్పుడూ మోహదృష్టితో చూస్తారు గనక.”

“గాడిద అలా చూడదని మీకంత గాఢ నమ్మకం యేమిటి ?”

శ్రీమతి సరిగమ మళ్ళీ పకపకా నవ్వింది. “ఏదేవైనా యీసారి మీరే న్యాయాధిపతులు. మా క్లబ్బుదంతా అదొక గొడవ. మగవాళ్ళెవళ్ళకీ వాళ్ళు తమతమ ప్రేయసీమణులే యీ బహుమానం కొట్టెయ్యాలని చూస్తారు. ప్రేయసీ లేని పురుష సభ్యుడు మా క్లబ్బులో లేనూలేడు. అంచేత నిష్పక్షపాతంగావుండే మగవాడు మా క్లబ్బులో దొరకడం గగనం. మా అదృష్టవశాత్తూ మీరొచ్చారు. మా సమస్య తీరిపోయింది. అదీగాక, బహుశా మీకు స్త్రీలనిగురించి పెద్దగా తెలిశీ వుండదు.”

“లేదు, లేదు; మీరు పొరపడుతున్నారు. నేనొక గాడిదని, అంచేత యీ సర్వమానవ జగత్తులో నాకు తెలియందీ, యింకో మగ వాడికి తెలిసిందీ యేదీ లేదు.”

“అదేమిటి?”

“తమరు చరిత్ర చదివే వుంటారు. రోమను సామ్రాజ్యకాలంలో సుందరీమణులు గాడిద పాలు తాగేవారు. తల్లిపాలలో వుండే గొప్ప గొప్ప గుణాలన్నీ గాడిద పాలలో వున్నాయని ఆనాటి నమ్మకం. నేను హాస్యానికనడం కాదు. ఈనాటికైనా సరే, యే డాక్టర్లుడిగినా అదే చెబుతాడు. ఆఁ, ఆ సుందరీమణులు గాడిదపాలే తాగేవారు. గాడిద పాలతోనే స్నానమూఁ చేశేవారు. ఆ పాలతో స్నానంచేస్తే శరీరం నున్నబడుతుంది, తెల్లబడుతుంది. ఈ రోజులు వేరు, గాడిదల్ని పెంచ డింమానేసి, స్త్రీలు దుక్కల్ని పెంచడం ప్రారంభించారు. స్నానాలు మానేసి పొడరద్దుకోవడం మొదలెట్టారు. అంచేతనే అందం నానాటికీ తీసికట్టు అవుతోంది. పైపై రంగులు కడిగేస్తే కొందరు ఆడవాళ్లెంత అసహ్యంగా వుంటారో, మాడమ్! నాకు తెలిసినంతగా యింకెవరికీ తెలియదు.”

శ్రీమతి సరిగమ నా మాటలు విని సంతోషించింది. ఎందు కనంటే క్లబ్బులో స్త్రీ లందరిలోనూ ఆవిడ కురూపి అని ప్రసిద్ధి; పొడరూ, రంగులూవేసే అలవాటావిడకు లేదు. అందుకని నే నన్న పంతా, నాకు తెలియకుండానే ఆవిడకొక ప్రశంసాపాత్రమైంది.

శ్రీమతి సరిగమ నా మాటలు విని సంతోషించింది. క్లబ్బులో స్త్రీ లందరిలోనూ ఆవిడ కురూపి అని ప్రసిద్ధి. పొడరు రంగులూవేసే అలవాటు ఆవిడకులేదు. అందుకని నేన్నమాట లామెకు నాకు తెలీకుండానే ప్రశంసాపత్రమైంది. ఆమె యీ విధంగా అంది : “ఆఁ. మీరే యీ పోటీలకి జడ్జిలుగావుండాలి; తప్పదు. కాని మరొక్క సంగతి గుర్తుంచుకోవాలి. మా ఆడవాళ్ళని, మీ ఆడగాడిదలతో పోల్చి చూడకూడదు. ఉదాహరణకి మా స్త్రీలకి పెండే పెండు కాళ్ళుంటాయి.” అంది శ్రీమతి సరిగమ.

“ఔనోను. ఆ గాడిదకు నాలుగు కాళ్ళుంటై, ఎండ్రకాయకి ఎనిమిది కాళ్ళుంటై. ద్వీపాద జంతువుల సౌందర్యానికి, చతుష్పాద జంతువుల అందానికి వుండేతేడా నాకు బాగా తెలుసు. మీకా సందేహం అవసరంలేదు.”

“ఆ! ఐతే మీరు రేపు ఆరున్నరకల్లా వెల్లింట్టన్ కబ్బుకి డయ చెయ్యాలి. నేను మా కారు-అదేట్రక్కు (లారీ) పంపుతాను. మీ మన సుఖలాల్ గారు దీని కేమీ అభ్యంతరం చెప్పరనే ఆశిస్తున్నాను.

ఇంతవరకూ కిమ్మనకుండా నిలబడివున్న మన సుఖలాల్ గారు వెంటనే “అబ్బేబ్బే, నాకేం అభ్యంతరం! మీరు మా ఆతిథిసి గౌరవిస్తే మమ్మల్ని గౌరవించినట్టేగదా. ఆ సౌందర్య ప్రదర్శనలకి నేనూ హాజరౌతాను. మా అమ్మాయి రూపవతి ఆ పోటీల్లో పాల్గొంటోంది” అన్నాడు.

“నిజం!” అంటూ రూపవతిని ఆపాదిమ స్తకం ఒకసారి పరిశీలించి చూచింది శ్రీమతి సరిగమ. “సేర్ డీ! బహు అందమైన అమ్మాయి! యీసారి బహుమానం మీ అమ్మాయే కొట్టేశినా కొట్టేయ్యచ్చు.”

రూపవతి నోటికి మాత్రం తాళం యెక్కడుంది. “నిజమేకానండీ మీ రొక గాడిదని జడ్జిగా వేశారుగదా. మీరే కొట్టేస్తారేమోనని అను మానంగా వుంది నాకు” అంది.

ఒక్క నిమిషంపాటు శ్రీమతి సరిగమ నోరు తెరిచింది తెరిచి నట్టే వుండిపోయింది. తరువాత సంభాళించుకుని, నోరు మూసుకుని, భర్తవంక చురచురా చూచింది. ఆ మానవుడు భీతిల్లి గజగజలాడి పోయాడు. తరువాత నన్ను చూచి “రేపు తప్పక వస్తావుకదూ, బంగారం!” అంది.

“తప్పకుండా వస్తా మాడమ్” అన్నా నెను.

ఎందు ముగిశేప్పటికి రాత్రి పదకొండయ్యింది. అతిథులంతా కరచాలనాలు చేశి, సెలవు తీసుకుని వెళ్ళిపోయారు. కుమారి రూపవతి తలనొప్పి వంకపెట్టి, పడకగదిలో కెళ్ళిపోయింది నిద్రపోయేందుకు. నేనూ, సేర్ మన సుఖలాల్ జ్ఞ మాత్రం మిగిలాం “డ్రాయింగ్ రూమ్”లో. ఇవ్వాళ్ల విందు నిజంగానే చాలా మంచివిందు. ఈ విందులో కొచ్చిన అతిథులంతా నేనంటే చూపిన ఆదరణా, ఆప్యాయతా, ముద్దుపెట్టుకున్న ఊరూ, వాటేసుకుని కౌగలించుకున్న పద్ధతీ...

మరిచిపోదామన్నా మరపుకురావు. ఆ స్నేహమూ, ఆ మర్యాదా... యిదంతా సేర్ మన సుఖాలాల్నీ, చేతి చలువ !

ప్రక్కనేవున్న సేజీవంక కృతజ్ఞతతో చూస్తూ, “ఎంత పెద్ద మనిషి ! ఒక మామూలు గాడిదకోసం పాపం, యాయనెంత శ్రమ పడ్డాడు ! ప్రపంచంలో యింకా మంచితనం మాయం కాలేదనేందుకు యాయన నాక్క్యాన్నిగర్భనం” అని అనుకున్నా నాలో నేను.

క్రమేపీ నా సుననావాతావరణాని కలవాటు పడిపోయింది. అంటే ఆ సుందర వాతావరణం అంటే నాకపేక్ష యేర్పడింది. ఆనందింగా కాళ్ళు ఝాకించి, తోక పైకెత్తి నాట్యంచేయా లనిపించింది. మనసంత తేలికైంది. గాలిలో తేలిపోవడం ప్రారంభించింది.

“కాస్సేపలా మీ యింటిముందు తోటలోకి వెళ్ళి పచ్చికమీద బొర్రాడా లనిపిస్తోంది” అని చెప్పా సేజీతో.

“అంతకంటేనా ! మీ యిష్టం. ఇది మీ యిల్లైననుకోండి, పదండి” అన్నాడు ఆయన.

“ఈ సేతెంత మంచివాడు !” అని మనస్సులో అనుకున్నా. ఇద్దరంకలిసి వరండాలో కెళ్ళాం. అక్కణ్ణుంచి అటుతిరిగి, తోటలో కెళ్ళామని, ఇంతలో దూరాన తోటలో, చెట్టునీడ, ఎవరో ఒకతను చింపిరి గుడ్డలేసుకుని, పెండు గాడిదల్ని పట్టుకుని నిలబడి వుండడం కనిపించింది.

అష్టవక్ర గ్రామంనుంచి వచ్చిన ‘శంభూ’

“ఇతనెవరు ?” అనడిగా సేజీని.

“అరేరే, ఎంత చూరపాటైంది, నేను మరిచేపోయాను. మిమ్మల్ని కలుసుకోవాలనొచ్చాడు చాలా సేపైంది, నే నీ విందు హడావుడిలోపడి ఆ సంగతే మరిచిపోయాను. ఇతన్ని అష్టవక్ర గ్రామ మట. పత్రికల్లో మీ ఫోటో చూచి మిమ్మల్ని గుర్తించాడట” అని యెద్దేవగా ఒక నవ్వు నవ్వి, “యాయనగారు మీ పాత యజమా నట, మిమ్మల్ని తిరిగి తీసికెళ్ళామని వచ్చానంటున్నాడు” అన్నాడు సేజీ. అని, “మీ రుగుదురా ?” అనడిగాడు.

“అబ్బే, నే నెరగనే యెరగను” అన్నా నేను.

ఇంతలో “నన్నెరగనంటావేంటి!” అంటూవచ్చి, నా మోకాళ్ళ పట్టుకొని, “అప్పుడే నన్ను మరచిపోయావా? అష్టవక్ర గ్రామంలో నా యిటుకలు మొయ్యలానువు! సయ్యద్ కరామతల్లిగారి యిల్లు కట్టేప్పుడు గూడా మోశావు. గుర్తులేదా? నేను శంభూని!” అంటూ లబోదిబోమన్నా డతను. అత నన్నది నిజమే. అందుకేనేమో నాకు మరీ మంటపుట్టుకొచ్చింది. “ఏమిటా వాగుడు? నేను కరామ తల్లి నీ యెరుగను గరామతల్లి నీ ఎరుగను. నే నెప్పుడూ యిటుకలూ మొయ్యలేదు” అని వాణ్ణి డబాయించి, సేర్జీవై ఫుకు తిరిగి, “నక్కె క్కడ, నాగలోక మెక్కడ? ఆ యిటుకలుమోసే గాడి దెక్కడ, నే నెక్కడ!” అన్నా.

“నిజం, నిజం! మీరు చెప్పేది అక్షరాలా నిజమే. నే నప్పుడే అనుకున్నా, వీడేవీటి మీ యజమాని కానడవేవీటి అని. ఏదో చెప్పకొస్తున్నాడుగదా, మీకు చెప్పి చూద్దామనుకున్నా; అంతే!” అన్నాడు సేర్జీ.

పాపం, శంభూకళ్ళల్లో నీళ్ళుతిరిగినై. “అప్పుడే మరచి పోయావానన్ను. నన్ను గుర్తుపట్టలేకపోతే మానె, యిదుగోచూడు, నీ తల్లిదండ్రులు, వీళ్ళ నాన్న గుర్తుపట్టలేవా?” అంటూ ఆ ముసలి గాడిదల్ని రెంటినీ నా ముందుకు తోశాడు.

అవి రెండూ చెట్టునీడ నున్నంతవరకూ నేను గుర్తించలేదు. కాని, విద్యుత్కాంతిలోకి రాగానే గుర్తుపట్టాను. ఆ బక్కచిక్కిన శరీరాలూ, బయటబడ్డ బొమికెలూ, యెండిపుళ్ళు పడ్డపళ్ళూ, కూరుకు పోయి పుసులుకట్టిన కళ్ళూ, ఆ మకిలీమడ్డి... అవి దగ్గరకొస్తేనే ముక్కోళ్ళు పగిలిపోయ్యేంత దుర్గంధం. దానికితోడు ఝమ్మసి ముసిరే యాగలు.

ఆ గాడిదలు రెండూ నోరుతెరి చేమంటాయెనని భయంవేసింది. అందుకని వాటికవకాశం యివ్వకుండానే బిగ్గరగా “యేవీటి పొగరు? యింత చండాలంగావున్న గాడిదలు నా తల్లిదండ్రులా? విన్నవాళ్ళు నమ్మొద్దు? నే నసలు హార్డ్ ఫర్మిషెర్ గాడిదజాతి సంతానాన్ని. మా

సంబంధీకులప్పటికి లార్డ్ మౌట్ బాటెన్ దగ్గరున్నారు. అంత వున్నతపంస సంజాతాన్ని, నన్నీ గాడిదలకి బిడ్డని కమ్మంటారా సేజీ !” అనడిగా.

“లేదండీ, వీళ్ళేవిటి మీ తల్లిదండ్రులు కావడంయేవిటి. అసంభవం. ఏడుతరాల మధ్యవాళ్ళకీ మీకూ పొత్తున్నదన్నా నమ్మటం కష్టం అని నేను మొదటే అనుకున్నా” అన్నాడు సేజీ.

“బిడ్డా!” అంటూ ముక్కోళ్ళగరేస్తూ దగ్గరకొచ్చింది నా తండ్రి గాడిద.

గాడిదలభాష. సేజీ కేం తెలుసు. పెంటనే నొకరిని పిలిచి “యీ దొంగ వెధవనీ, యీ గాడిదల్ని యిక్కణ్ణుంచి బయటకి నెట్టేశేయ్!” అంటూ గద్దించాను.

ముసలిశంభూ నా కాళ్ళమీద పడ్డాడు: “ఎన్ని ఆశలు పెట్టుకొచ్చానూ ఇక్కడికి. నీ తల్లిదండ్రుల్ని - చూచైనా కరగడం లేదు నీ మనసు. ఇంతప్పట్నుంచీ పెంచానే నిన్ను. నా మీదైనా కనికారం కలగడంలేదా? నిన్ను చూస్తూమన్న ఆశకొద్దీ అప్పుచేసి రైలు టికెట్టు కొనుక్కునొచ్చానే, యింటికెళ్దామంటే చేతిలో రాగి దమ్మిడీ లేదే! నీ కిది న్యాయమేనా?” అంటూ నిలపించడం మొదలెట్టాడు.

“సేజీ! వీళ్ళదో హరిపడ్డారు. వాళ్ల తప్పులేదు. గాడిదలన్నీ ఒక మాదిరిగానే వుంటుగదా. అందుకనే పొరపడుంటారు. సరే, కష్టపడొచ్చారుగదా. టికెట్టు డబ్బులిచ్చి పంపించెయ్యండి” అన్నాను సేజీతో.

శంభూ చేతిలో ఒకొంప రూపాయల నోటు పెట్టాడు. సేజీ: “జాగ్రత్త! యికెళ్ళు! మళ్ళీ యెప్పుడైనా, యెవరితోనైనా ఈ గాడిదని (నన్ను చూపుతూ) యెరుగుదుననిగాని, వీళ్ళ (నాతనీ తల్లిదండ్రుల్ని చూపుతూ) బిడ్డనిగాని చెప్పావో వళ్ళుహూనం చేయిస్తాను. మా గాడిద వున్నతపంసానిది. అసలీ దేశపు గాడిద కానేకాదు. ఏడు తరాలనుంచి వీళ్ళ వంశంలో సాంకర్యం అన్నమాటేలేదు. కావాలంటే వంశావళి తెప్పించి చూపిస్తా, ఖబడ్డార్. ఫో, యిక!” అంటూ హెచ్చరించి, గదమాయించాడు.

శంభూ చేతులు రెండూ జోడించి నమస్కరించి, ఆ ముసలి గాడిదల పలుపులు పుచ్చుకుని, బలవంతాన లాక్కుంటూ బయటి కెళ్ళిపోయాడు.

“ఆ మూడు జీవాలు గేటుబయటి కెళ్ళింతర్వాతగాని నా ప్రాణాలు కుదుట పడలేదు. ఆ చూశారా... చూశారా...” అంటూ మూడుసార్లన్నా నేగాని, ఇంకోమాట పెగలేదు నా నోటిలోంచి. అంత కోపంవచ్చినట్టు నటించా నేను.

సేత్ జీ తలూపుతూ “తెలుసండీ, నా కంతా తెలుసు. ఈ జుత్తిలా వూరికే నెరిసిం దనుకుంటున్నారా! ఈ లోకమే యింత. కాస్త పెక్కిస్తే చాలు—యెక్కడ లేనివాళ్ళూ యెదోఒక సంబంధమో, చుట్టరికమో, స్నేహమో కలుపుకుని దగ్గర చేరాలని చూస్తారు. “తెప్పలుగ చెరువునిండిన కప్పలు పదివేలు చేరు!” అని వూరికే అన్నాడా శతకకారుడు!” అన్నాడు.

“కాకపోతే?” అన్నా నేను యింకా కోపం అభినయిస్తూ; అభినయమే మరి. నిజానికి నా మనసు దుఃఖంలో యీదులాడింది. అంత దూరంనుంచి వచ్చిన తలిదండ్రుల్ని చీదరించుకుని పంపిం చేశానే అన్న దుఃఖం కాని, యేం చెయ్యను? ఆ చోటూ, ఆ సను యమూ, ఆ సంపర్కమూ అలాంటివి.

సేత్ జీ చేసిన కొత్త సూచన

“సరే, లోపలికెళ్దాం, పదండి!” అంటూ యెంతో స్నేహంగా వీపుమీద చెయ్యివేశాడు సేత్ జీ.

నెమ్మదిగా ‘డ్రాయింగ్ రూమ్’ వైపుకు నడవడం ప్రారంభించాం. సేత్ జీ యింకా నా వీపు నిమిరుతూనే వున్నాడు; చూశారూ! మీకు చాలా చిన్నపయసులోనే అతి గొప్పఖ్యాతి లభించింది. మీ మంచీ, చెడ్డా చూచేందుకు తలి దండ్రులు కాకపోయినా, యింకెవరో హాకరుండడం మంచిది” అన్నాడు.

“మంచీ చెడ్డానా?”

నే నాలోచించడం మొదలెట్టా.

“మిమ్మల్ని ప్రేమించగల వ్యక్తి”

“ప్రేమా!” నా కన్నుల్లో కొక వింతకాంత వచ్చింది.

“మీ దైనందిన కార్యక్రమాన్ని మీరు హుషారుగా, నిర్విఘ్నంగా నెరవేర్చుకునేట్టు ఉత్తే జాన్నివ్వగలవ్యక్తి”

“ఉత్తేజనమా! ఎక్కడిదీ సిగ్ధభావన?”

“ఇంకా సూటిగా చెప్పాలంటే, మీ పీఠన సహచర్యానికి!”

“సహచారిణా?” అంత మంచి ఆడగాడిదెక్కడ దొరుకుతుంది!”

సేర్జీ నడచేవాడల్లా అగిపోయాడు, ప్రక్కనేవున్న సోఫాలో వతికిలబడ్డాడు. మళ్ళీ మూట్లాడం మొదలెట్టాడు. “మీరిక మీ గతాన్ని మరచిపోవాలి. మీరు గాడిదలనీ, గాడిదజాతితో మీకు సంబంధంవుందనీ అనుకోవడమే మానేశెయ్యాలి. ఈ నాటినుంచి మీరొక కొత్తజీవితంలో ప్రవేశిస్తున్నారు. కొత్తసంఘంలో, కొత్త ప్రపంచంలో అడుగుపెడుతున్నారు. ఇక్కడి పలువలువేరు అని గుర్తించాలి. ఇకనుంచి రేపటి సంగతి ఆలోచించాలి. రేపేం జరగబోతుందో అది. నిన్నేం జరిగిందో మరచిపోవాలి. గతంనా స్తి! తెలిశిందా?”

“ఓ తెలిసింది. అంతా మరచిపోయాను. గతంనా స్తి!” అని కళ్ళు మూసుకున్నా నేను కాస్సేపు తర్వాతొక్కసారి కళ్ళుతెరచి, “మరచిపోయా సేర్జీ? గతంనంతా మరచిపోయా. ఇక చెప్పండి?” అన్నా.

“మీరు మా అమ్మాయిని పెళ్ళి చేసుకోండి.”

“మీ అమ్మాయినా?” అని ఒక్కసారి అదిరిపడ్డా నేను. “కుమారి రూపవతినా?”

“మీకంత ఆశ్చర్యం దేనికీ? మా అమ్మాయి చక్కగా చదువు కున్నది. అప్ టు డేట్. మంచిది...”

నేను మధ్యలోనే అడ్డుతగిలి “నే నాలోచిస్తున్నది మీ అమ్మాయిని గురించి కాదు. నన్నుగురించే ఆలోచించుకుంటున్నా. నేను

చూడండి; నేనొక అతిసాధారణమైన గాడిదని. జంతువుని. మీరా
మానవులు. మనిషికి జంతువుకిదాంపత్యమా! నాకు బొకాళియో వ్రాసిన
“క్రూరమృగమూ - అతిలోక సుందరీ” “గుర్తుకొస్తోంది” అన్నా.

“బొకాళియో ఎవరు? పెద్ద పావుకారా?”

“కాదు, కాదు, అతనొక గొప్ప కళామూర్తి.”

“ఇప్పుడా కళ గొడవెందుకండీ మనం మాటాడుతూన్న సంగతి
చెప్పండి నా మాటవిని ఒప్పుకోండి!” అంటూ నా చెవులతో అడు
కోవడం మొదలెట్టాడు సేర్జీ.

“కాని, మరి, మీరు, పూర్తిగా ఆలోచించే ...”

“ఆలోచించక! ఆలోచించిన తర్వాతే అడుగుతున్నా!

“చూడండి యిది ఒక శ్రీకి డీపన్మరణ సమస్య. రూపవతి నడిగ
కుండా ఈ నిర్ణయం చెయ్యడం మంచిదికాదు. ఆవిడ ఒప్పుకుంటుందో
లేదో?”

“ఎందుకొప్పుకోదు? అమ్మాయితో మాట్లాడిం తర్వాతే.
మీ ముందు కదిపాను ...”

“నిజం! నిజంగా!! నే న్నమ్మను!!!”

“కావాలంటే మీరే స్వయంగా అడగండి”

“కాని ...”

నామాట పూర్తిగా వినకుండానే సేర్జీ గంట నొక్కారు.
వెంటనే ఒక నొకరు వచ్చాడు.

“వెళ్లి అమ్మాయి నొకసారి కిందకి రమ్మను” అన్నాడు సేర్జీ.

“రూపవతి నిద్రపోయింటుందండీ” అన్నా నేను జ్ఞాపకంవచ్చి.

“లేదు” అంటూ మందహాసం చేశాడు. సేర్జీ. “నిద్రపోలేదు
మన నిర్ణయం విందామని మేలుకునే కూర్చునుంది”

నా కింకా ఆశ్చర్యం వేళింది.

పెళ్ళికూతురు చిలుక పలుకులు

ఇంతలో మెట్లమీద చప్పుడు.

రూపవతి మెట్లుదిగి వస్తోంది. నీలి రంగు 'గరారా' వేసుకునింది. ఆ నీలిరంగుమీద బంగారు చారలు ధగధగా మెరిసిపోతున్నై, పైన లేతగులాబిపైట పాదాలకి ఎర్రటి చిరుమఖమల్ చెప్పులు. అటు రూపవతి మెట్లుదిగి వస్తుంటే, యిటు నా మనసూ మెట్లుదిగడం మొదలెట్టింది. రూపవతి నా దగ్గరకొచ్చి నిలబడింది. నా గుండె రెప్పపాటుకాలం నిలచిపోయింది. సేత్ జీ యెప్పుడు తప్పుకున్నాడో, మెల్లగా జారుకున్నాడు. ఇక గదిలో మేం యిద్దరమే మిగిలాం. నేనూ, రూపవతి.

“ఏనిట్రెడి!” అంది రూపవతి పైట చేతివేలికి చుట్టుకుంటూ.

నేను గుటకలుబింగాను. చివరికెలాగో ధైర్యం చిక్కబట్టుకుని, “నిజవేనా? అన్నాను.

“ఏనిటి!?” అంటూ నా కన్నుల్లోకి కొంటెగా చూచింది రూపవతి.

“మీరు నన్ను పెళ్ళిచేసుకునేందుకు అంగీకరించడం...”

“నిజమే!”

ఆ ఒక్క మాటలో యెంత సొగసు! యెంత మాధుర్యం! లెచి ఒక్క గంతు వెయ్యాలనిపించింది. బావుండదేమో అని వూరుకున్నా.

“కాని, చూడండి; మీరు బాగా ఆలోచించుకున్నారా అని. తర్వాత పశ్చాత్తాపపడరుగదా! మీకు తెలుసుగదా, నె నొక గాడిద...ని”

“ఏ భర్తయినా గాడిదగా వుంటేనే మంచిది” ఆ ఊహలలో యెంత గట్టిదనం ప్రతిధ్వనించిందని!

“కాని, లోకం యే మంటుంది? సేత్ జీ గొప్పవారు. అంత గొప్ప వారి అల్లుడు ఒక గాడిద అనంటే...”

“నాకు తెలిసినంతవరకు గొప్పవారి అల్లుళ్ళంతా చాలవరకు గాడిదలే. అందుకనే వాళ్ళంతటి ఉన్నత పదవుల కెక్కెగలుగు

తున్నారు. గాడ్డిదలు కావటం మూలానకాదు; గొప్పవా రల్లుళ్ళవడం మూలాన్న ! గొప్పవా రల్లుళ్ళకి తెలివెందుకూ ?

ఔను నిజవే ! నవ్యసమాజ నియమాల్ని గుర్తించలేకపోయాను, గుడ్డివాణ్ణి.

“కాని” అంటూ యింకో అడ్డంకి పెట్టా నేను. “ప్రపంచం మిమ్మల్నేమంటుందో ఆలోచించుకున్నారా ? అంటే కోటిమంది నవ యువకులొచ్చి మీముందు వాలతారే, చూస్తూచూస్తూ యీ గాడ్డి దని కట్టుకుంటే, లోకం...”

“లోకులు కాకులు” లోకంతో నాకేం సంబంధం ? ఇది నా స్వవిషయం నా యిష్టం ఐతే— నే నీ పెళ్ళి లోకంముందు చేసుకో భోవడంలేదే! మనం గుప్త వివాహం చేసుకుందాం; రహస్యంగా”

“రహస్యంగానా ?”

“ఔను మీ రిదివరకటిలాగా మీ గదిలోనే వుంటారు—నేను నా మేడమీద గదిలో వుంటాను.

“నేను నా గదిలోనూ, మీరు మీ గదిలోనూనా ?”

“ఔను. మీ గదిలో మీ కన్ని సౌకర్యాలూ ఏర్పాటుచేస్తాం. మెత్తని పరుపు. మాంచి భోజనం, చక్కని నౌకరు, ఒక టెలిఫోన్ గూడా వుంటుంది కావాలనుకున్నప్పుడు నాతో మాట్లాడానికి!”

“టెలిఫోన్లోనేనా మాట్లాడం?”

“ఔను. అప్పుడప్పుడూ అవసరమైనప్పుడు నాన్నగారూ, మీరూ, నేనూ డ్రాయింగ్ రూమ్లో కలుసుకుంటూ వుందాం. అంతే తప్ప నా గదిలోకి మీరు ఒంటరిగా రావడానికి వీలేదు.”

“మరి షికార్లు? భార్య భర్తలు చక్కగా చేయిచేయి కలుపు కుని షికారు కెళ్తుంటారుగదా?”

“మనమూ వెళ్దాం షికారుకి. చక్కగా మీ వీపు మీ దొక అందమైన జీసుకడతాను. చూచేవాళ్ళంతా మీరు నేను పెంచుకునే గాడ్డి దనుకుంటారు...”

“సరే, మంచిదే” అన్నా నేను, నా వీపుమీద కట్టబోయే ఆలందమైన జీనుని తలుచుకుని.”

“అంతేకాదు, మరొక షరతుంది. మీ చెక్కుబుక్కు నా దగ్గరే వుంటుంది. ఆ పాతికకోట్ల ఖాతా నా పేరేవుండాలి.”

“యే పాతిక కోట్లూ ?”

“నా దగ్గరీ దొంగవేషాలు వెయ్యడం మానెయ్యండి. మీరు ప్రధానిగారితో మాట్లాడొచ్చిందంతా నాకూ తెలుసు.”

“అది కాదూ, మీరు పొరపడుతున్నారు. అసలు జరిగిందేమిటంటే...”

“ఇకా కలబొలి కబుర్లావండి. నా దగ్గరీ దొంగవేషాలు సాగవు. నా కంతాతెలుసు. ఆ చెక్కుబుక్కు, ఆ ఖాతా రెండూ నా పేర వుండవలసిందే.”

“కాని...”

“కానీలేదు, యేగానీలేదు. ఇప్పటికే బాగా స్రాద్దుపోయింది. మీ గదిలోకెళ్ళి నిద్రపొండి, గుడ్ నైట్ !” అంటూ వంగి, నా చెవి నొకసారి తన పెదవులతో, తేలికగా తాకింది రూపవతి. ముద్దు నా చెవికి పెట్టడంవల్ల, ఆ ముద్దు పెట్టేప్పుడు రూపవతి ముఖభంగి మెలావుందో చూడలేకపోయాన్నేను.

నా కళ్ళలో నీళ్లు తిరిగినై. నా కంఠం గద్దదమైంది నా నాలుగు కాళ్ళూ ఆనందాతిరేకంతో వణికిపోయినై. ఆ వూహ ప్రపంచంలో తేలిపోతూ, “రూపా! నా రూపా!” అని కలవరించా.

“నా చక్కని గాడిదా! నా బంగారు గాడిదా!” అన్నది రూపవతి.

నేనా భావ ప్రపంచంలో పడి పరనశమై ఓండ్రపెట్టేదాన్నే. కాని యింతలో నా మెడకేదో తగులుతున్నట్లునుమానం వేళింది. వెండి త్రాటిపలుపు ఒక ముసలినొక రెంతో మర్యాదగా ఆ పలుపు పుచ్చుకొని నన్ను నా గదివైపుకు లాక్కుపోవాలని చూస్తున్నాడు. నేను ఆశ్చర్యపడ్డంచూచి “ఫర్వాలేదు, రండయా!” అని ప్రోత్సహించాడు.

రూపవతి సగం మెత్లెక్కి నిలబడుంది. నన్ను చూచి చిరునవ్వు నవ్వి 'వెళ్లండి. వెళ్ళి నిద్రపోండి మళ్ళీ రేపు సౌందర్య ప్రదర్శన పోటీలు చూచేందుకు వెలింగ్టన్ క్లబ్బుకెళ్ళాలి' అంది.

చేతివేళ్లు తన పెదవుల కానించి, అంతదూరంనుంచి వాయు చుంబనం విసరి 'బంగారం!' అన్నది అతిమెల్లగా.

ఆమె గబగబా మెత్లెక్కి మాయమైపోయింది.

నౌకరు ఆ వెండిపలుపు పట్టుకుని క్రింది గదిలోకి లాక్కు పోయాడు.

అ స లు ర హ స్యం

నా డా వాయుచుంబనం విసరింతర్వాత రూపవతి గబగబా తన గదిలోకి వెళ్ళిపోయిందట. ఆ గదిలో తండ్రి కూర్చున్నాడట. ఆయన్ని చూచి, 'మీరు చెయ్యమన్న పని చేసేశాను. పెళ్ళికి 'ఊ' అన్నాను' అని చెప్పి, వెళ్ళి పక్కమీద పండుకుని, యెక్కెక్కి యేడవడం మొదలెట్టిందట.

తండ్రి, కూతురుదగ్గరకెళ్ళి, తల నిమురుతూ, 'అమ్మాయిందులో విచారపడాల్సిన పనిగానీ, గాభరా పడవలసిందిగానీ యేమీలేదు. మరి మన స్వార్థం నెరవేరాలంటే, ఒక్కొక్కప్పుడు గాడిదనికూడా పదినిమిషాలపాటు పతిగా స్వీకరించాల్సిస్తుంది. అందులో తప్పులేదు. ఎట్లా గోట్లా ఆ పాతికకోట్లా నా చేతిలో పడనీ, తర్వాత అంతా నే సరిచేస్తాగదా. పాతిక కోట్లు! పాతిక కోట్లంటే మాటలా! ఇరవయ్యైదు లక్షల వందలు!! ఇదంతా నా కోసమటమ్మా? నీకేగదా ఆ డబ్బు. చేతికోస్తే ప్రపంచంలోవున్న వాళ్ళందరికంటే ధనికుడూ, అందగాడూ ఐన భర్తని కొనుక్కోవచ్చును' అని కూతురికి నచ్చజెప్పాడట. 'ఇవ్వాళంటే యీ గాడిద గుప్పెట్లో మనం వున్నాంగాని, రే పా చెక్కుబుక్కు, ఖాతా నీ పేరిటమారగానే ఆ గాడిదే మన గుప్పెట్లో వుంటుంది అని అసలు రహస్యం బయటపెట్టాడట.

ఆ మాటలు విని, అంత కన్నీరూ కార్చిన రూపవతి తండ్రిని చూచి, ఆ తడికన్నులతోనే మందహాసం చేశిందట. ఆ మందహాసంలో తండ్రి తెలివితేటలంటే మెచ్చుకోలు ప్రతిబింబించిందట.

తండ్రి కూతురు భుజంతట్టి, “యేం ఫర్వాలేదమ్మా, యిక హాయిగా నిద్రపో, నేనున్నాగా అంతా సరిజెయ్యడానికి!” అని దిబాసా యిచ్చి, కూతురుని చూచొక చిరునవ్వునవ్వి, వెళ్ళి పోయాడట.

ఇదంతా నాకు తర్వాత తెలిసింది.

వెల్లింగ్టన్ క్లబ్బులో సుందరీమణుల హడావుడి

అవేళ వెల్లింగ్టన్ క్లబ్బుంతా హడావిడిగావుంది. క్లబ్బులో పెద్ద హాలునంతా కాగితాల శువ్వుల్తోనూ, కాయల్తోనూ, గుమ్మటాల్తోనూ, పట్టుతెరల్తోనూ, నవీన వధువు నలంకరించి నట్టలంకరించారు. హాలుకి నాలుగు వైపులా చిన్నచిన్న షాపులుపెట్టి, ఎంట్రీలో శృంగార సామగ్రి ప్రదర్శిస్తున్నారు. ఈ సౌందర్య ప్రదర్శనలకయ్యే ఖర్చంతా ఆ షాపుల యజమానులే భరిస్తున్నారట. ఆ షాపుల్లో నగలు, లిప్స్టిక్ (పెదవుల కేసుకునే రంగు), పాడరులు, సువాసన నూనెలు, క్రీములు, బట్టలు, చీరెలు, టోపీలు, గొడుగులు, చెప్పులు... అన్నీ వున్నై. కాని ఎక్కడ చూచినా పుస్తకం అన్నమాట కన్పించలేదు. ఐనా పుస్తకాలు చదివితే సౌందర్యం యెమివృద్ధౌతుంది. గనుక!

శ్రీమతి సరిగమ నన్ను క్లబ్బు గౌరవసభ్యులందరికీ పరిచయం చేసింది. తర్వాత యిప్పుడు నేను పైన వర్ణించానే ఆ హాలులోకి తీసుకెళ్ళింది. సౌందర్య ప్రదర్శనల్లో పాల్గొనే మహిళలంతా అక్కడ బారులుతీరి నిలబడ్డారు. వాళ్ళందరినీ నాకు పరిచయం చేసింది శ్రీమతి సరిగమ.

“ఈవిడ సోలన్ సుందరీసంబర్వన్ !”

“అంటే సోలన్ హిస్ట్రీ”

“కాదు, కాదు !” అంటూ నాతప్పు దిద్దింది శ్రీమతి సరిగమ. సోలన్ లో జరిగిన సౌందర్య ప్రదర్శనల్లో యీవిడకు “రాణి” అని బిరుదిచ్చారు. ఆ పోటీల్లో యీవిడకి ప్రథమ బహుమానం వచ్చింది.

“యీవిడ సిమారాణి

“యీవిడ నైనితాల్ రాణి”

“యీవిడ డల్ పశాసీరాణి”

“యీవిడ కొడైకెనాల్ రాణి”

“యీవిడ ఊటీరాణి”

“యీవిడ డారిలింగ్ రాణి”

ఇలాగే, అందర్నీ, వరుసగా పరిచయం చేసింది, వీళ్లలో యే కర్మాగారపు రాణీలేదు. యే శ్యామల సస్యరాణీలేదు. కార్మికరాణి లేదు. నగర పారిశుధ్య సంఘరాణి లేదు. చినిగిన గుడ్డలో దాగిన సౌందర్యాన్ని వీళ్ళెప్పుడూ చూచుండరు. ఆ సౌందర్యమే చూస్తే సేక్రీమ్ జీభాయి తన సౌందర్య సామగ్రి అంతా చుట్ట జుట్టుకుని చంకన బెట్టుకుని పరుగెత్తేవాడే. ఆ సహజ సౌందర్యాని కీకృత్రిమ సామగ్రి అవసరంలేదు. ఆ మాణిక్యా లేమట్టిలో దాగివున్నయ్యో!

శ్రీమతి సరిగను మళ్ళీ పరిచయం ప్రారంభించింది.

“యీవిడ లక్ష్మీ రాణి”

“యీవిడ జలంధర్ రాణి”

“యీవిడ థిలీ రాణి”

ఆ థిలీ రాణి యిదివరకునే చూచిన కమలాదేవే. నన్ను చూచి చిరునవ్వు విసిరింది కమల. నేను చెవులు రెండూ జోడించి ముందు కడుగేశా.

“యీవిడ కొత్తథిలీ రాణి”

ఈ థిలీ రాణి మా రూపవతి. నా కాబొయ్యేభార్య నేను రూప వతినిచూచి నవ్వలేదు. నేను యధాప్రకారంగా చెవులు జోడించి ముందు కడుగేశా.

ఈ రాణులందరి తోనూ పరిచయం పూర్తికాగానే, నన్నా సుందరీమణుల మధ్య నిలబెట్టి, ఫోటోలు తీశారు. ఎన్ని ఫోటోలు తీశారో నా లెక్క కండలేదు.

తరువాత, సౌందర్య ప్రదర్శనలో పాల్గొనే స్త్రీలంతా తమ వుడుపులు తీసివేసి, స్నానవస్త్రాన్ని లలంకరించుకుని, వెలింగ్డన్ క బ్యూలో

వున్న స్నానాల చెరువు కెళ్ళవలసిందని మైక్ లో హెచ్చరించారు. మహిళలంతా దుస్తులు మార్చుకునే గర్భి (గ్రీన్ రూమ్) లో కెళ్ళిపోయారు. శ్రీమతి సరిగమ నన్ను స్నానాల చెరువు దగ్గరకు తీసుకెళ్ళింది.

“ఇప్పుడు మీరు చూసినవారంతా ఆయాప్రాంతాలకి వెందిన సుందరతమ వనితలు, అంటే, యివ్వాలి మీ రెన్నుకునే సుందరి, మన భారతదేశానికంతటికీ ఏకైకసుందరి జాతుందన్నమాట. ఈ భారత సుందరిని లాసేంజెల్స్ లో జరిగే అంతర్జాతీయ సౌందర్య పదర్శనోత్సవాలకి పంపుతాం” అని చెప్పింది శ్రీమతి సరిగమ.

“వెరీగుడ్ !” అన్నా నేను, తలవూపి. “కాని శ్రీమతి సరిగమ గారూ, మీ పేరు చాలా పొడుగ్గావుంది. సరిగమ, మగరిసనో మరిగసనో అనేస్తానేమోనని ఛియంగావుంది. గమ అంటే సరిగ్గా పలకదు. అందుకని లేడిగామా అనాలనిపిస్తోంది. మీ కభ్యంతరం లేదు గదా” అనడిగాను.

“అభ్యంతరం యేమీ లేదు గార్డభా” అన్నదావిడి. అసి, చిలిపిగా, నా చెవులు రెండూ పట్టుకొని నలిపేసింది. సరిగ్గా అదే సమయానికి స్నానాల దుస్తుల్లోకి మారిన రూపవతి బయటికొచ్చింది. మమ్మల్నిద్దర్నీ చూచి, కనుబొమలు చిట్లించి, పృష్ఠం ఊపుతూ స్నానాల చెరువువేపు వెళ్ళిపోయింది.

రూపవతివెనకే మహిళలంతా ఒక్కొక్కరూ బయటికొచ్చారు. వాళ్ళంతా బయటికిరాగానే ఫోటోగ్రాఫర్లు వాళ్ళని చుట్టుముట్టారు. ఆ ఫోటోగ్రాఫర్లలో చాలామంది పశ్చిమ దేశీయులు. మన సుందరీమణుల చిరునవ్వుల్లో అధికభాగం ఆ విదేశీ ఫోటోగ్రాఫర్ల మీదికే మళ్ళినై.

బ రు వు లు తూ చే భ జ నా నీ

ఇంతలో గంటమోగింది. గంట మోగగానే సుందరీమణులంతా బారులుతీరి, చెరువువొడ్డునయున్న “బరువుతూచే” యంత్రాల దగ్గర

కెళ్ళి నిలబడి ఒక్కొక్కరూ ఆ యంత్రంమీదెక్కి బరువు చూడడం ప్రారంభించారు. ఆ యంత్రాల ప్రక్కనొక బక్కపలచని మనిషి నిలబడున్నాడు చేతిలో కాగితం కలం పుచ్చుకుని.

శ్రీమతి గామా మమ్మల్నొకరికొకరికి పరిచయంచేసింది. “ఈయన మిస్టర్ గార్డబ్; యాయన మిస్టర్ భజనానీ.”

ప్రతి సుందరీమణి ఆ యంత్రంమీదెక్కి దిగగానే, ఆ యంత్రం లోంచొచ్చే టికెట్ తీసి, బరువుచూచి, తన చేతిలోవున్న కాగితం మీద ఆ సుందరి కెదురుగా ఆ సంఖ్యవేసుకుని ఒక్కసారి సుందరిని నకశిఖపర్యంతం పరీక్షగా చూచి, “తర్వా తెవరండి!” అంటున్నాడు మిస్టర్ భజనానీ.

“మిస్టర్ భజనానీ చాలా విచిత్రమైన వ్యక్తి. చూశారా, యింత వయసొచ్చినా వివాహం చేసుకోలేదు” అన్నది శ్రీమతి గామా.

“ఐతే వీరికి మహిళలభారం యేం తెలుస్తుంది?”

“అది కాదు” అంటూ నవ్వింది శ్రీమతి గామా. “ఈ యంత్రం చూశారూ, దిన్ని కనిపెట్టింది మిస్టర్ భజనానీయే. ఇది అన్ని యంత్రాల్లాంటిది కాదు. ఆ యంత్రంలోంచి వచ్చే టికెట్ మీద మనిషి మొత్తం బరువూ, విభిన్నభాగాల బరువులూ కూడా వుంటుంది. ఈ కార్డు చూడండి” అంటూ ఒక కార్డుతీసి చూపింది. “చూశారా, యిందులో పాదం దగ్గర్నుంచీ తొడలవరకూ, తొడలనుంచి మెడ వరకూ, మెడమీది తలబరువూ, మూడూ వేరు వేరుగా వున్నై.”

“ఐతే ఆ తలలోవున్న మెదడు బరువు చూపుతుందా యీ యంత్రం?”

“ఆ బరువు చూపదు. ఐనా మెదడుతో మనకేం సంబంధం?”

“ఔనాను. కనిపిస్తూనే వుందిగా. మెద డెందుకూ మనకి!”

“మిస్టర్ భజనానీ గొప్ప తెలుసుకోవాలంటే యీ యంత్రం వొక్కటే చూస్తే కాదు. యింకావుంది.” రెండూ రెండూ కలిస్తే ఐదొత్తుందని నిరూపించగలరు!”

“నాలుగు కాదన్నమాట!”

“కాదు!” అన్నాడు మిస్టర్ భజనానీ. “రెండూ రెండూ ఐదు. కావాలంటే యిందుకు గణితశాస్త్రంలో పది ప్రమాణాలు చూపించ గలను. మీ రవకాశం చూచుకు నొకసారి మా యింటికొస్తే, నిరూపించి చూపుతాను” అన్నాడాయన నన్ను చూచి సగర్వంగా నవ్వుతూ.

ఇంతలో కమలాదేవి వచ్చింది. ఆవిణ్ణిచూచి, మిస్టర్ భజనానీ తన డ్యూటీ మరచిపోయాడు. రెప్ప వెయ్యకుండా చూస్తూ నిలబడి పోయాడావిణ్ణి. చివరి కావిడే చిరునవ్వునవ్వి, “నా బరువుచూడండి!” అనవలశొచ్చింది.

చీలమండలుచూచే శ్రీ దారూవాలా

శ్రీమతి గామా, నేనూ ముందుకు నడిచాం.

శ్రీమతి గామా ఆగింది; నేనూ ఆగాను అక్కడొక కుర్చీ వుంది. ఆ కుర్చీల ముందు మన చెప్పులపాపుల్లో కుర్చీల ముందుం టాయే, యె త్తయిన పీటలు, అలాంటివి వున్నై. బరువుచూచుకున్న శ్రీలు యిక్కడికొస్తున్నారు. వచ్చిన సాండల్స్ తీసి, ఆ పీటలమీద కాళ్ళుపెట్టి కూర్చుంటున్నారు.

“వీళ్ళందరికీ యిక్కడ కొత్తచెప్పలిస్తారా?” అనడిగా నేను శ్రీమతి గామాని.

“కాదు! కాదు!” అంటూ నవ్విం దావిడ. ఆ కుర్చీదగ్గరే వున్న ఒక బట్టతల ఆసామీని చూపి, “వీరు మిస్టర్ దారూవాలా!” అంటూ పరిచయంచేసింది. ఆ బట్టతలా, గద్దముక్కూ, పొట్టిరూపూ చూచి, “వీరిక్కడ బాటా యేజన్సీ తీసుకున్నారా?” అనడిగా నేను.

“కాదు. గార్డభా!” అంటూ బుజ్జగిస్తూన్నట్టు నా భజనమీద చేయివేసింది శ్రీమతి గామా. “మిస్టర్ దారూవాలా వీళ్ళందరి పాదాల కొలతలు తీసుకుంటారు. చీలమండ లెంత గుండ్రంగా వున్నాయో చూస్తారు.”

“ఓహూ!”

“ఇందులో వీరు గొప్ప సిపులులు.”

“మీది బోంబేకాదూ దారూవాలా? మీరక్కడేం జేస్తారు?” అనడిగా.

“అక్కడ కాలిగజ్జెలు తయారుచేసే కంపెనీ వుందీనాకు. అందు చేత చీలమండల్ని గురించి నాకు తెలిసినంత యీ భూమండలంలో యింకెవ్వరికీ తెలిశుండదు.”

“నిస్సందేహంగా!” అన్నా నేను.

“చూశారా! యీ కళాకారులంతా మీకు సాయంచేస్తారు. అందుకే వీళ్ళందర్నీ పిలిపించాం” అన్నది శ్రీమతి గామా.

“ధన్యవాదాలు!” అన్నా నేను తలపంచి.

అక్కణ్ణుంచి, యింకో పదడుగులు ముందుకువేశాం :

మిస్టర్ దారూవాలా దగ్గర్నుంచొచ్చిన మహిళలిక్కడ నిలబడి తాండవ నృత్యబంగిమలిస్తున్నారు. అక్కడున్నాయన, ఒక “టేప్” తీసుకుని వాళ్ళజఘనాలూ, మోకాళ్లూ కొలుస్తున్నాడు.

“ఈయనెవరు? దర్జీయా?” అనడిగా.

“హుష్! నెమ్మదిగా మాట్లాడండి!” అంటూ నా నోరుమూసింది” శ్రీమతి గామా. “వీరి నెరగరూ మీరు? గొప్ప శిల్పశాస్త్రజ్ఞులు; మిస్టర్ ఖట్ ఖట్ ఖండలియా అని. అజంతా, ఎల్లోరా గుహల్లోవున్న నగ్న శ్రీ చిత్రాల చుట్టుకొలతలన్నీ వీరికంతతావచ్చు.”

“వీరికి వివాహ మయ్యిందా?”

“వివాహమైంది. కాని భార్యపేరు చెప్పమంటే మరచిపోయా నంటారు.”

“ఓహూ, మిస్టర్ ఖట్ ఖట్ ఖండలియా! మిమ్మల్ని కలుసుకో గలిగినందుకు బ్రహ్మానందంగా వుంది.”

“ఔనాను మిమ్మల్నిదివరకెక్కడో చూశాను” అన్నా డాయన, గుర్తుకు తెచ్చుకునేందుకు యామయాతన పడుతూ.

“బహుశా, అష్టవక్రగ్రామంలో చూచుంటారు” అన్నా నేను వూరికే మాటవరుసకి, మర్యాదగా.

“కాదు కాదు. అక్కడకాదు.. అంటూ చూపుడువేలుతో కణతలు కొట్టుకుంటూ “ఆఁ, యెప్పుడు జ్ఞాపకంవచ్చింది. సాంచీ స్థూపం దగ్గర...” అన్నాడు.

“సాంచీలోనా ? యెప్పుడూ నే నాధాయలకైనా వెళ్ళలేదే!”

“మీరబద్ధం ఆడుతున్నారు. మిమ్మల్ని నేనక్కడ చూచాను. సాంచీ రాతిపలక, పదకొండు దగ్గర ఒక బౌద్ధ భిక్షువు బుద్ధభగవానుడి సందర్శనం కోసం వెళ్తున్నాడు. అతని వెనకే ఒక గాడిదుంది. ఆ గాడిద మీరే. సందేహంలేదు.”

నేను నిర్ఘాంతపోయాను.

“ఏఁఏఁ అనుమానంలేదు. మీరే ఆ గాడిద. అవేకాళ్ళు. అవే మోకాళ్ళు అవే తోడలు.” అన్నాడు మళ్ళీ.

“చూచారా, వీరెంత గొప్పవారో” అంది శ్రీమతి సరిగమ. “మీరు మనుషుల్ని చూచి రాళ్ళనుకోరు. రాళ్ళనుచూచి అందులో మనుషుల్ని, జంతువుల్ని గుర్తిస్తారు!”

“కాదూమరి, చాలా గొప్పవారు” అని ముందు కడుగేయ బొయ్య నేను.

మిస్టర్ ఖట్ ఖట్ ఖండలియా నన్ను ఆపి, “ఇప్పుడా బౌద్ధ భిక్షు వెక్కడున్నాడు” అనడిగాడు.

“ఇంకెక్క డుంటాడు ? ఆ సాంచీలోనే వున్నాడేవోఁ” అన్నా నేను కడుపుమండి.

ఖట్ ఖట్ ఖండలియా ముహంమీద సందేహచ్ఛాయలు పొటమ రించినై. ‘యేదేవిటి! ఆ సాంచీ గార్దభం యిక్కడికి రావడం యేవిటి! ఆ భిక్షువక్కడే శిలాప్రతిమగానే వుండిపోవడం వేఁవిటి?’ అని అనుమానం కలిగిందో యేమో ఖర్మ. ఇంతలో ఒక సుందరీమణి వచ్చి ఆయనముందు నిలబడింది. వెంటనే మెడకి తగిలించుకున్న ‘తేపు’ తీసి, మళ్ళీ తన కార్యక్రమం ప్రారంభించాడు ఖట్ ఖట్ ఖండలియా.

అక్కణ్ణుంచి నాలుగడుగులు ముందుకేశామోలేదో ప్రొఫెసర్ బనారసీ 'ఆహా'గారూ, జనాబ్ హమీద్ హసన్ లఖనవీ 'ఓహూ' గారూ యెదురయ్యారు.

ప్రొఫెసర్ బనారసీ 'ఆహా'గారు కాశీ హిందీ సంస్కృత భాషా పండితులు. జనాబ్ హసన్ లఖనవీ 'ఓహూ'గారు లక్నో ఉర్దూ ఫారశీ కవిశేఖరులు. కాశీ హిందీ సంస్కృత గ్రంథాల్లో 'జఘన' సౌందర్యాన్ని గురించివున్న ఉపమానాలన్నీ 'ఆహా'గారికి కంఠస్థమైతే, లక్నో ఉర్దూ ఫారసీ కవితలో 'కౌను'ని గురించి వున్న కవితలన్నీ 'ఓహూ' గారికి కంఠస్థం. 'ఆహా'గారు జఘనపదజాల సామ్రాట్లు; 'ఓహూ' గారు 'కౌను'కవి పాదుషాలు ఇద్దరూ ఆయా శరీరభాగాలకు మార్కు లేస్తారు.

"ఓహూజీ!" అన్నా నేను.

"హాం జీ!" అన్నారు 'ఓహూ'గారు.

"ఓహూ జీ! లఖనవూ మలికా యెహున్నె, (సౌందర్యరాణి)కి కౌనులేదని విన్నాను. మీరేం చేస్తారు మరి.

"నాకు తేలుసఁడి అందుకే యీ సూక్ష్మదర్శని తీసుకొచ్చాను" అని జేబులోంచి సూక్ష్మదర్శని తీసి చూపించాడాయన. ఆ సూక్ష్మ బుద్ధినిచూచి నేను సంతోషించకుండా వుండలేక పోయాను.

అలాగే, నెమ్మదిగా చెరువుచుట్టూ తిరిగాం నేనూ. శ్రీమతి గామానూ.

ప్రతి పదడుగులకి ఒక్కో కళాకారుడు శిరోజాల్ని చూచి మార్కులేసేవారొకరు, కపోలాలుచూచి మార్కు లేసేవారింకొకరు. నఖాలు చూచేవారొకరు; శిఖలు చూచేవారింకొకరు. కనులు చూచే వారొకరు; చెవులుచూచేవారొకరు, చేతులుచూచేవారొకరు ... యిలాగే మరింకెందరో వున్నారు. ప్రతి సుందరి చేతిలోనూ ఒక పత్రం వుంటుంది. ఆ పత్రంలో ఆవిడ పేరూ, ఒక్కొక్క శరీరభాగాని కొక్కొక్క 'కాలమ్' వుంటాయి. ఆయా నిపుణులాయా భాగాలు పరీక్షించి ఆయా 'కాలాల్లో' మార్కు లేస్తారు. తమ తమ అభిప్రాయాలు వ్రాస్తారు.

అదంతాచూస్తూంటే నాలో అవ్యక్తభావ మేదో కదిలింది. నే నున్నది క్లబ్బులోనా? ఒక నిర్జీవమైన కారానాలోనా? స్నానాల చెరువు వొడ్డునా? స్త్రీ యంత్రాగారంలోనా? పైకిళ్ళూ, కాదూ తయారుచేసినట్టే ఈ స్త్రీలనిగూడా తయారుచేస్తోందా యీ లోకం! చేతులూ, చెవులూ, కాళ్ళూ, కళ్ళూ, పాదాలూ, పిరుదులూ, ముక్కు, నోరూ యేభాగాని కా భాగం తయారుచేసి స్త్రీ రూపాని కతికిస్తున్నారా వీళ్ళు? సుందరీమణి! మలికాయెహుస్సే! య్యాక్ స్యూపర్ డీలక్స్!!

రెండుమూడు ఘంట లీ కొలతలతోనే సరిపోయింది. ఆ కొలత లన్నీ సమోదుచేసిన పత్రాలూ, ఫోటోలూ నాచేతి కిచ్చారు. నాకు ముప్పావుగంట టైముయిచ్చారు. ఈ టైములో నేను నా నిర్ణయం తెలియజేయాలి. భారత సుందరీమణి పేరు ప్రకటించాలి.

ఆ పత్రాలన్నీ అతి జాగ్రత్తగా సదివా నేను. ఆ ఫోటోలన్నీ యింకెంతో పరీక్షగా చూచాం. కూడిన మార్కులు మళ్ళీకూడా, ఈ పనంతా చేసేందుకొక అరగంట పట్టలేదు. శ్రీమతి సరిగమ ఆశ్చర్య పోయింది.

“ఇంత తొంపిరగా నిర్ణయం చేశారా!” అంది. “ఓ!”

“అయితే హాల్లోకి పదండి గొప్ప గొప్పవాళ్ళంతా మీనిర్ణయం విందామని యెంతో కుతూహలంగా కాచుకున్నారు.”

సౌందర్య ప్రదర్శన - పోటీల ఫలితం

సౌందర్యప్రదర్శనల పోటీల ఫలితాలు ఫలానా టైముకి పక్క టింపబడతాయని ముందుగానే అందరికీ తెలియజేశారు. అంచేత మళ్ళీ మేం హాల్లోకి ప్రవేశించేప్పటికి హాల్లంతా, కిటకిటలాడిపోతోంది. ముందు వరుసల్లో మంత్రులూ, ధనవంతులూ, విదేశ రాయబారులూ, ఫోటోగ్రాఫర్లూ, భారతీయ పత్రికావిలేకరులూ అంతా వచ్చి కూర్చున్నారు. హాల్ యిప్పుడు యిందాకటికంటే యెక్కువగా మెరసిపో

తోంది. కళ్ళు జిగేలుమన్నై. కలవారి అందమైన అడవాళ్ళలో ఒక్కరుగూడా బీరుపోకుండా అందరూవచ్చారనే నా వూహ. అందులో యింతకుపూర్వం, అంటే క్రిందటేదూ, ఆ క్రిందటేదూ 'సౌందర్య రాణి'గా ఎన్నికైనవాళ్ళూ వున్నారు. కాకపోతే పాపం, యిప్పుడు వాళ్ళు పాత 'మోడల్స్' అయిపోయారు. పాత మోడలు కారుమీద మోజెవరి కుంటుంది గనక?

హాటులో ఒక పెద్దవేదిక యేర్పాటు చేశారు. వేదికమధ్య ఒక టేబుల్ వేశారు. టేబుల్ దగ్గర రెండుకుర్చీలువేసి, రెండుమైక్రో ఫోన్లు పెట్టారు. అందరికంటే ముందు శ్రీమతి గామా వేదిక నెక్కి హాజరైన సభ్యులకూ, ప్రేక్షకులకూ ధన్యవాదాలర్పించింది. తరువాత ఆ సౌందర్య ప్రదర్శనల మహాత్మాన్ని విశదీకరించింది. సౌందర్యాన్ని అంచనా వేసేందుకు సహకరించిన వివిధ నిపుణులకు కృతజ్ఞతాభి వందనాలర్పించింది. ఆ తరువాత నన్ను వేదిక మీదికి ఆహ్వానించి, నన్నందరికీ యెరుకపరుస్తూ యీ మహా కార్యక్రమ నిర్వహణకు నన్నెన్నుకొనడంలో వున్న ఔచిత్యాన్ని గురించి మాట్లాడింది. రోమను సుందరీమణులు గాడిద పాలతో స్నానంచేస్తారన్న విషయాన్ని ఈసందర్భంలో ప్రసక్తిచేసింది. ఆ సంగతి విని సభఅంతా చకితులై పోయారు. హాలంతా కరతాళధ్వనులతో ప్రతిధ్వనించింది. ఆ చప్పట్ల గల్లంతులో నేను నిర్దిష్టాసనాన్నధిష్టించాను. ఇంతలో ఒకమూల బాండువాయిద్యం ఘోలుమంది. సౌందర్య ప్రదర్శనాల్లో పాల్గొన్న సుందరీమణులంతా అర్ధ నగ్నరూపాలతో వేదికమీదికి బారులుతీరి వచ్చారు. ఆ సౌందర్య ప్రదర్శనను చూచి ప్రేక్షకులు స్తబ్ధులయ్యారు. కుర్చీలో కూర్చున్న స్త్రీలు వేదికమీద నడిచే ఒక్కోస్త్రీని చూచి, 'లోలోపల తమతో పోల్చుకుని చివరికి తమకే యెక్కువ మార్కు లేసుకున్నారు. వేదికమీద నడిచే ప్రతి స్త్రీ తమ ముందుకొచ్చి, ఐదు సమిపాలు నిలబడి, చక్రం తిరిగివెళ్తే బావుండునే అనుకున్నారు పురుషుల్లో యెవరికివారు. కాని, యింతలో ఆ సుందరీమణుల 'ఫరేడ్' పూర్తయ్యింది. వారంతావచ్చి నాకుర్చీ వెనుకవున్న ముక్కాళి పీటలమీద వరుసగా ఆసీనులయ్యారు.

చూపులతూపులు

శ్రీమతి గామా లేచి, ఒక్కోనుందరినీ మళ్ళీ మైక్ దగ్గరకి పిలిచి, ఆవిడ పేరూ వూరూ చెప్పి, ఆవిడతో ఒకటి రెండు ధన్యవాద వాక్యాలు పలికించి మళ్ళీ ముక్కానిపీట మీదికి పంపింది. దీనితో అంతకుపూర్వం సరిగా చూడలేదే అని దుగ్ధపడిన ప్రేక్షకుల దాహం కొంత తీరింది. ప్రేక్షకులనే కాదు; నాకూ అందులో కొంతపాలుంది. మైక్ దగ్గరకొచ్చిన ప్రతినుందరీ ప్రేక్షకులవైపుకొక చిరునవ్వువినరేది; కాని, తరువాత నావైపుకు తిరిగి వినరిన చిరునవ్వులో ఒక ప్రత్యేక మాధుర్యం తొంగిచూచేది. చిరునవ్వు మొగ్గను తుంచి నా మీదకు వినరేళినట్లునిపించేది. ఆ కాస్తసేపూ. ఆ చిరునవ్వుల్లో యెన్నెన్ని వేడుకోళ్ళు దాగివుండేవని! ఆ కనులు, ఆ చూపులు, ఆ అధరాలు మీరు నన్ను రాణిగా ఎన్నికచేస్తే, మీరు గాడిదలని తటపటా యించ కుండా కావాలంటే మిమ్మల్నే వివాహం చేసుకునేందుకు వెనకాడం సుమా!' అని గుర్తు చేస్తున్నట్లుండేది ఆ చెదవుల కదలిక.

అందరి మందహాసాల్నీ మించిపోయింది రూపవతి చిరునవ్వు. ఆ చిరునవ్వులో ఒక విచిత్రమైన సంతోషమూ, సంతృప్తి, అధికారమూ సగర్వంగా వెల్లివిరచుకున్నై.

ఇక కమలసంగతి చెప్పటమే అనవసరం. చిరునవ్వుకుతోడు ప్రతి అంగంతోనూ నామీదికి దాడిచేసిందనిపించింది. అందులోని మెరపుచూచి నా కళ్ళు చిరతలారినై. ఆ అంగవిన్యాసాన్ని చూచి భరించే శక్తిలేక, నేనే కనులు వాల్చుకోవలశొచ్చింది. నిజంగానే కమల చాల ప్రమాదకరమైన స్త్రీ! 'నన్ను తప్పించుకుని యెక్కడి కెళ్ళగలవ్ నువ్వు? యీ దేశంలోనే కాదు; యీ ప్రపంచం లోనే లేదు నాకంటే అందమైన ఆడది. నువ్వు నా పేరు చెప్పిన న్నెన్నుకోకతప్పదు! అన్నట్లున్నది ఆ అంగవిన్యాసం విదల్చిన తీవి. అంతేకాదు, ఆ చిరునవ్వులో యేదో వొక వింతైన ఆహ్వానం వుంది. నా గుండె దడదడలాడింది.

చివరకు శ్రీమతి గామా లేచి, 'శ్రీమాన్ గార్థభంగారు మాట్లాడుతారు' అని చెప్పగానే మళ్ళీ ఒకమారు హఠాంతా చప్పట్లతో మార్గోగింది. నేను మెల్లగాలేచి, మైక్రోఫోన్ ప్రక్కకునెట్టి నా ఉపన్యాసం ప్రారంభించాను :

క టు వు మా టు లు

*మహిళామణులారా ! సజ్జనులారా !!

*ఇక్కడకొచ్చిన సుందరీమణుల్లో అనేకమంది పోటీల్లో పాల్గొనలేదు. కారణం యేమిటి? వారి సౌందర్యం జగత్ప్రసిద్ధమైనది. ఈ పోటీల్లో పాల్గొని ఆ సౌందర్యానికి ప్రమాణపత్రం పొందవలసిన అగత్యం వారికి లేదు. నేను యీ మైక్రోఫోన్ ను వుసయోగించనిదీ అందుకే; నా వాగ్దాటి మీకందరికీ చిరపరిచితమైనదే గనక !

(సభలో చప్పట్లు; పకపకలూ)

*తర్వా తింకొకటి వుంది. గాడిదలు మైక్రోఫోన్ ను ఉపయోగించ గూఢదని నిషేధించడం మంచిదని నా వుద్దేశం. ఎందుకంటే నాకంటే పెద్దగాడిద లీ మైక్రో ఫోన్ ను ఉపయోగించడం నే చూచాను.

(ఈసారి చప్పట్లు, పకపకలూ యిందాకటంత జోరుగా లేవు).

*మహిళామణులారా ! సజ్జనులారా !!

*భారతదేశం నలుమూలల నుంచీ యింతమంది సుందరీమణు లిక్కడికొచ్చి, యీ పోటీల్లో పాల్గొనడం చాలా ముదావహం.

కాని, యింకా అనేకమంది ముద్దరా శ్రీపోటీల్లో పాల్గొననే లేదే అన్న విచారం మాకు లేకపోలేదు.

*నే నొక గాడిదని. అంచేత నా మాటలు కటువుగానే వుండ వచ్చును. అందుకు మీరు అన్యధా భావించరనే నా నమ్మకం. అందు కనే నేను కుండపగలగొట్టినట్లు చెప్పదలచుకున్నాను. కాన్పూరులో ఒక కార్మిక స్త్రీ వుంది. ఆవిడ యిద్దరు బిడ్డల తల్లి. కాన్పూరు జైల్ మిల్లులో పనిచేస్తోంది. ఇద్దరు బిడ్డల తల్లియినా, ఆవిడ మీ ముందు కొచ్చి నిలబడితే, మీరా సౌందర్యాన్ని చూచి ముగ్ధులైపోతారు !

‘కాని ఆ మానవతి యిక్కడికి రాలేదు. కారణం? ఆవిడి యిద్దరుబిడ్డల తల్లి, ఆవిడ కింత విశ్రాంతిలేదు, రైలుబీకెక్కిట్టుకు సరిపడ డబ్బులూలేవు. ఈ పోటీల్లో పాల్గొనేందుకు భర్తీ చేయవలసిన పత్రంకోసం పాతిక రూపాయలు వెచ్చించగల స్తోమతా లేదు.

‘నే నొక చాకలి గాడిదని. ఆ చాకలి చనిపోయాడు. అతని కొక భార్యవుంది. ఇద్దరు ముద్దుబిడ్డలున్నారు. ఇప్పటికీ ఆ చాకలి భార్యని చూస్తే, ‘ఎంత సౌందర్యరాశి!’ అనిపిస్తుంది. మీలో చాలమంది ఆవిడకే ‘సుందర భారతనారి’ అన్న పదవీప్రదానం చేసేందుకు వుద్యుక్తులౌతారు. కాని ఆవిడా యీ ప్రదర్శనలో పాల్గొనలేదు. కారణం తెలుసా మీకు? ఈ సౌందర్యప్రదర్శనలో పాల్గొంటూన్న ఒక సుకుమారి పస్త్రాల నిప్పుడా చాకలి వుదుకుతోంది.

(క్రీగంటతో నేను రూపవతిని చూచా. రూపవతి కోపంతో పెదవులు కొరుక్కుంటూ కూర్చుంది.)

‘అంటే, నేను మన ముందున్న సౌందర్యాన్ని పరిహసిస్తున్నానని భావించగూడదు మీరు. ఇదంతా యీ నగర వీధుల సౌందర్యం అంటున్నందుకు నన్ను మీరు క్షమించాలి. ఇదంతా గొప్పగొప్ప భవనాల్లో, సుఖవైభవాల్లో పెంపొందిన సౌందర్యం. ఈ సౌందర్యం ఉపవాసాలుచేసి యెరుగదు. దుఃఖాన్ని చూచి యెరుగదు. చింపిరిగుడ్డలు వేసుకోలేదు; వీధుల్లో నిద్రించి చూడలేదు. ఇది ప్రకృతిమధ్య పెరిగిన సౌందర్యంకాదు. కృత్రిమ వాతావరణంలో పెరిగిన సౌందర్యం యిది. అందమైన గాజుప్రమిదలో వెలిగే కొవ్వొత్తి యిది.

‘ఇదేనా భారతీయ సౌందర్యం? మానవ ప్రేమనుంచీ, పరిశ్రమనుంచీ పెరిగి పెంపొందే శ్రామిక సౌందర్యం అంటూ లేదా మన దేశంలో? ఆ సౌందర్య మహత్వాన్ని తెలుసుకోకుండా, గ్రహించకుండా, మనం నడిపే యీ పోటీలకు పూర్ణత్వ మెలా వుంటుంది? సాఫల్యమెలా సాధ్యమౌతుంది?!

లోకోభిన్నరుచిః

“అదీగాక, లోకోభిన్నరుచిః! కాలాన్ని బట్టి, స్థలాన్నిబట్టి యీ సౌందర్య ప్రమాణం మారుతుంటుంది.

“బెంగాలులో సుదీర్ఘ శిరోజాలైతే, హాలీవుడ్‌లో కత్తిరించినవి. ఫ్రాన్సుదేశంలో పలచటి ఊరువులయితే, భారతదేశంలో భారీవి. కాశ్మీర్‌లో యెర్రదనమైతే, తాంగనీకాలో నీలమేఘశ్యామల వర్ణం, కొందరికి చిన్ననోరు యిష్టమైతే, మరికొందరికి పెద్ద పెదవులు యిష్టం. కొందరికి మెడ పొడుగ్గావుంటే బావుంటుంది. మరికొందరు కురచ గానేవుంటే బావుంటుందంటారు. కొందరు ఆకర్ణాంత విశాలనేత్రాలు చూచి ఆనంద పరవశులౌతారు; మరికొందరు చిన్నికనులు చూచి ముచ్చటపడతారు. అయితే మరి సర్వజనాంగీకారమైన సౌందర్య ప్రమాణం ఏమైనట్టు? వీటన్నిటినీ మించిన మరో గొప్ప ప్రశ్న ఉండనే ఉంది. అసలు సౌందర్యం అంటే యేమిటి? ఈ ప్రశ్నకు సమాధానం రానంతవరకు పోటీలు, ఫలితాలు నిర్ణయించడం సాధ్యంకాదు.

ప్రతి పియుమా తన ప్రేయసి సౌందర్యం ముందు స్వర్గాప్సరసల సౌందర్యమూ దిగదిడుపనే భావిస్తాడు. అలాంటి వ్యక్తి నొక తన్ని నేను యమునా నది అపతలివొడ్డునవున్న కృష్ణనగరంలో చూచాను. అతను మా పొరుగింటిలోనే వుండేవాడు. దాన్ని యిల్ల నడంగూడ తప్పే. అదొక పాతగుడిసె. అతనిభార్య యేమంత పెద్ద అందగత్తెకాదు, కాలా మామూలు మనిషి. చామనచాయగూడా కాదు, నలుపు. మామూలు కనులే, మామూలు పెదవులే. మామూలు గడ్డమే, యేమీ విశేషంలేదు. ఒక్కటి తప్ప.

సౌందర్యం అంటే ఏమిటి?

“అతను పగలల్లా పనిచేశి, అలసి సొలసి సాయంకాలం యింటికి రాగానే ఆవిడ అతనికెదురుగా వాకిట్లోకొచ్చేది. పచ్చి అతన్నిచూచి ఒక్కచిరునవ్వు నవ్వేది. ఆ నవ్వును చూచి అతను తాను పడ్డ కష్టమంతా ఒక్క తృటిలో మరచిపోయేవాడు. ఆ చిరునవ్వులో

వున్న ఆశ్వాసన అలాంటిది. అంత మందహాసామృతం యీ ప్రపంచంలో యింకెక్కడైనా వున్నదేమో, నేనుమాత్రం చూడలేదు. ఆ మందహాసాన్ని మీకు ప్రత్యక్షంగా జూపలేక పోతున్నానే అని విచారంగావుంది నాకు. ఆ చిరునవ్వును కొలవలేం, తూచలేము, గ్రాఫు వెయ్యలేం, జామెట్రీ పరికరాల్లో గీయనూలేం. ఎందుకంటే ఆచిరునవ్వుకు పెదవులూ లేవు, తెల్లని పల్లూ లేవు. ముహూం లేదు. ఆవిడ సంపూర్ణ వ్యక్తిత్వం అంతా ఆ చిరునవ్వులో ప్రతిఫలిస్తుంది. ఆవిడ జీవితం, ఆత్మ, మనసు... అన్నీ అందులో ప్రతిబింబిస్తాయి అంతే కాదు, ఆవిడయెదుట ఆ భర్తలేకుంటే ఆ చిరునవ్వుకు ప్రాణం వుండదు. ఔనుమరి, రెండు నిండుహృదయాల స్వచ్ఛంద ప్రేమ అది. లాసేంజెల్స్లో దివ్యభవనాన్ని బహూకరించినా ఆవిడా చిరునవ్వుని మరో పరవురుషుడికి బహూకరించేందు కంగీకరించదనే నా విశ్వాసం. కాని, సూర్య చంద్రులు ఆటలాడుకునే తన పూరిగుడిసెలో నిలబడి తన భర్త కంకితం చేయగలడు.

“మరి మనం యిక సౌందర్యానెలా కొలిచేట్టు? విలు వెలా కట్టేట్టు? ఎలా నిర్ణయించేట్టు?

“అసలిప్పుడు మనం యీ పోటీలు జరిపిన విధానమే తప్పని పిస్తోంది నాకు. ఒక స్త్రీ సౌందర్యాన్ని నిర్ణయించాలంటే మన కావిడ పూర్తి జీవనవిధానం తెలియాలి. ఇంట్లో యెలా మెసలుతుందో, బిడ్డల నెలా పెంచుతుందో, పనిపాట లెలా చేసుకుంటుందో యివన్నీ తెలుసుకోవడం అవసరం. స్త్రీ సౌందర్యాన్ని శూన్యంలోవుంచి యెలా చూడగలం. స్త్రీ వాతాపరణంనుంచే వేరుచేసి, ఒక స్నానాల చెరువు ప్రక్కనో, మడుగువొడ్డునో నిలబెట్టి తేపుతో కొలిచి, యంత్రంతో తూచి, యెలా నిర్ధారణచేయగలం? ఏమి నిర్ధారణచెయ్యగలం?

“సౌందర్యమంటే జీవితప్రవాహం. నిలప నీరుగాదు. నిత్య నూతనం, పరివర్తనం, పురోగమనం. జూలియట్ సౌందర్యాన్ని రోమియో తేపుతో కొలిచాడా? లైలా సౌందర్యాన్ని మజ్నూ యంత్రంతో తూచాడా? సీతాదేవి సౌందర్యాన్ని ఒక నిర్జీవ పాషాణంతో పోల్చి చెప్పగలమా? మీరీ సౌందర్య ప్రదర్శనలో కనులు

పొడుగు వెడల్పులు చూడగలరు. కాని ఆ కనులలో వెలుగునూ, ఆ కనురెప్పలలో దాగుడు మూతలాడే సిగ్గునూ చూడలేరు. ఉన్నత వక్షాన్ని చూడగలరు; కాని మాతృమూర్తి మమతను గుర్తించలేరు.

“ఇలాంటి సౌందర్య ప్రదర్శన చూచి, ఫలితాన్ని నిర్ణయించ మంటే నా వల్లెలాభాతుంది! నేనేం నిర్ణయించగలను? ఏమని చెప్ప గలను? కాని ఒకటిమాత్రం తప్పక చెప్పగలను. నిజమైన సౌందర్యం యీ తోడలూ, మోకాళ్లూ, చీలమండలూ కొలిచే యంత్రాలుండే చోట వుండదు; వక్షస్థలొన్నత్యాన్ని, నడుంలోని మాంసాన్ని తూచే చోట వుండదు; ఈ స్నానాల చెరువువొడ్డున వుండదు. ఈ సువాసన నూనెలూ, యీ పెదవుల రంగులూ, యీ సాలీడుగూటి చీరెలూ, యీ కృత్రిమ శిరోజాల కట్టులూ, యీ తెల్లపొడరులూ, యీ ఎర్ర తెర్రటి రంగులూ, యీ యెత్తుమడమల చెప్పులూ, యీ పట్టుకుచ్చుల జాకెట్టులూ, యీ పైపైమెరుగుల వ్యాపార ప్రకటనలూ వుండేచోట మాత్రం వుండదు.

“అంచేత మీరునడిపే ఈ సౌందర్య ప్రదర్శన లన్నీ వ్యర్థం. మీరు జరిపే ఈ పోటీలన్నీ దగా. మోసం. కనికట్టు.

“యీ పోటీలకు ఫలితం యింతే! నేను చెప్పదలచుకున్నదీ, చెప్పేదీ, చెప్పగలిగినదీ యింతే!!”

నా ఉపన్యాసం ముగిసింది. కొద్దిక్షణాల పరకూ హాలంతా నిశ్శబ్దం. ప్రేక్షకుల ఉధ్వాసనిశ్వాసాలు వినిపించేంతటి నిశ్శబ్దం. ఒక్క సారి ‘ఓండ్రు’మని ఆ నిశ్శబ్దాన్ని బ్రద్దలు చేద్దామన్నంత కోరిక కలిగింది నాకు.

స భ లో సు డి గా లి

తిర్వాత నెమ్మదిగా హాలులో కల కలం ప్రారంభమైంది. నా వెనుక ముక్కాల్పీటల మీద కూర్చున్న సుందరీ మణులుకొందరు మూర్ఛపోయారు. మరికొందరు పిచ్చి పిచ్చి కేకలువేశారు. “ఇంకో నిమిషంలో హాలంతా.

“వెధన !”

“చండాలుడు !”

“మూర్ఖుడు !”

“గాడిద !”

“గెంటుండి !”

“తన్నండి !”

“చెప్పతో కొట్టుండి !”

“ఛీ, ఛీ ! నున్నంలోకి యెముక లేకుండా చావగొట్టుండి !”

అంటూ కేకలు, పెడిబొబ్బలు.

అంతకుపూర్వం “శ్రీమాన్ గార్దభం జీంద-బాద్ !” అన్న వారంతా, యిప్పుడు “ఈ గాడిద ముర్దాబాద్ !!” అంటూ ఒకటే నినాదాలు, గొంతులు చించుకొంటూ.

మరీ వుద్రదేకం పట్టలేనివాళ్ళు సరాసరి వేదికమీదికే వచ్చే శారు. వచ్చి, నా పనిపట్టాలని వాళ్ళ వుద్దేశం. నే నది ముందే గ్రహించి వెనక్కి తిరిగి వెనకకాళ్ళు రెండూ ఎత్తి ఓపికకొద్దీ ఝాడించి మరీ తన్నా. దాంతో వాళ్ళు కాళ్ళకు బుద్ధిచెప్పారు. నా కాళ్ళబలం చూచి తర్వాత హాలులో గండరగోళం మరీ యెక్కువైంది. మైక్రోఫోన్ కింద పడిపోయింది. శ్రీమతి గామా స్పృహతప్పి పడిపోయింది. ఆడ వాళ్ళంతా గావుకేకలు వేయడం మొదలెట్టారు. నానాభీభత్సం ఐపోయింది. ఇక అదనుచూచుకుని, దారిబట్టడమే మంచి దనిపించింది. అడ్డం వచ్చినవాళ్ళని నా వెనుక కాళ్ళ కప్ప చెవుతూ ముందుకు దారి చేసుకుంటూ, యెట్లాగైతే నేం, క్లబ్బబయటకొచ్చిపడ్డా. ఇది చూచిన కొందరు వీరులు నా వెంటబడ్డారు. ఏదేమైనా అది నా జీవన్మరణ సమస్య. అందుకని కళ్ళు మూసుకుని ముందుకురికా. ఏ రోడ్డున పడి పరుగెత్తానో యే మలుపులు తిరిగానో యేమో నా కేమీ తెలియదు; అంత ఒళ్ళు తెలియకుండా పరుగెత్తా. ఇంతలో నా తలకేదో బల్లతగిలి నట్లయింది. ఆ బల్లమీదున్న పై పాత్రలన్నీ కిందబడి తునాతునకలై పోయినై. ఏమిటా అని అప్పుడు తెరచి చూచాయి కళ్ళు. అప్పటికే ఆ చుట్టుప్రక్కల కుర్చీలమీద కూర్చున్నవాళ్ళంతా హడావిడిగా లేచి,

చేతులుబారలు చాపి, 'ఇదేమిటి ఈ గాడిదిట్లా వచ్చింది. తోలండి బయటికి' అంటూ కేకలేయడం ప్రారంభించారు.

అప్పటికిగాని నా కర్థం కాలేదు, నేను వెల్లింగ్టన్ క్లబ్బునుంచి ఇండియా గేటుగూడా దాటి చాలాదూరం వచ్చానని. ఇదింకో మహా భవనం. భవనం ముందున్న మైదానంలో పెద్ద విందు జరుగుతోంది. నేనొచ్చి ఆ విందునంతా తలకిందులు చేసేశాను!

అయ్యో! ఇది సాహిత్య ఎకాడెమీ భవనం!!

నే నేమీ తోచక దిక్కులుచూస్తూ నిలబడిపోయా, యిప్పుడేం జేద్దాం. యెక్కడికెళ్దాం అని ఆలోచిస్తున్నా. ఇంతలో ఒకాయన, వాలకంచూస్తే రచయితలాగానేవుంది, ఆ మెడమీదికి పడే జులు పాలూ అవీ - చేత్తో ఒక మట్టిగడ్డ పుచ్చుకుని నన్ను కొట్టడానికి రావడం కన్పించింది, ముహం పుస్తకంలావుంది, నుదురు మెరళిపోతోంది, గడ్డం తెల్లగావుంది. నాదగ్గిరిడాకా పరుగెత్తికొచ్చి, కొట్టేందుకా అన్నట్టా మట్టిగడ్డపున్న చెయ్యలేపి, అలాగే నిలబడిపోయాడు యింతలో యేదో యం ఆవేశించినట్టు.

"నేను అహింసావాదిని. లేకుంటే యీ పాటి కీగడ్డతో నిన్ను కొట్టేశేవాణ్నే ఎందుకొచ్చిన గొడవ. నువ్విక్కణ్ణుంచి వెళ్ళిపోవడం మంచిది!" అన్నాడు నన్ను చూస్తూ.

"నా వెనక చాలమంది కర్రలు పట్టుకు పరుగెత్తు కొస్తున్నారు నన్ను కొట్టడానికి. మీరు హింసావాదులైనా, అహింసావాదులైనా నేను మాత్రం వెనక్కెళ్ళను." అన్నానేను.

నేను మాట్లాడడం చూచేటప్పటికి, ఆయన చేతిలోపున్న మట్టి గడ్డ అలాగే జారి క్రిందపడిపోయింది. నిలువుగుడ్డు పడిపోయినై. ముహంలో నెత్తురుచుక్క లేదు. గడ్డం వూడిపడిపోతుందేమో నన్నంత యిదిగా వూగిసలాడిపోయింది. కాస్సేపలాగేచూచి, చివరి కెలాగైతేనే ఆ మహానుభావుడు నిలదొక్కు కున్నాడు.

"మీ రెవరు?" అనడిగాడు.

'గాడిదివేషం వేస్తేగాని

లోకం పోకడ తెలియదు 'వేమా!' అంటూ నోటికొచ్చినట్టు పద్యం కట్టి చదివేశా నేను.

నా పద్యం వినగానే, గిరుక్కున తిరిగి, సోదర రచయితల దగ్గర కెళ్ళాడాయన. వెళ్ళి, 'చూశారా? వింతలో కల్లా వింత!' అన్నాడు.

"యేమిటది!" అన్నారు వాళ్ళు.

"వేమన్నగారు గాడిదవేషం వేసు కొచ్చారు."

"ఛ, అబద్ధం!"

"అబద్ధం కాదు; నిజమే! కళ్ళారాచూడండి! చెవులారా వినండి!" అంటూ నా వైపుకు సాంజ్జ చేశాడు. ఇంతలో ఒక బంట్లోతు, సాహిత్య ఎకాడెమీ కార్యదర్శి, ఆ కార్యదర్శిగారి ఎసిస్టెంటూ అందరూ కర్రలు పుచ్చుకొచ్చారు. నన్నుకొట్టి బయటికి నెట్టడానికి, ఇండాకటి పెద్దమనిషి చేయెత్తి వాళ్ళందరినీ ఆపాడు, తర్వాత, నా కోసం ఒక మంచి కుర్చీ తెప్పించి వేశాడు.

నన్ను కుర్చీలో ఆసీనుణ్ణిచేసి, రచయితలంతా నా చుట్టూ మూగారు. వింత జంతువుని చూచినట్టు చూడ్డం మొదలెట్టారు.

"అయ్యా, తమరంతా ఇంత వింతగా చూస్తారెందుకు? ఇంతకు పూర్వం గాడిద నెప్పుడూ చూచెరగరా మీరు?" అన్నా నేను.

"అయ్యా, మాకంతా తెలుసు. కాని తమరిలా వున్నారేమిటి? ఎందుకని!" అనడిగా రందులో ఒకరు.

"ఈ మట్టిబొమ్మ కే వేషం వేస్తే మాత్రం పోయే దేముంది!" అన్నా నేను.

"ఔనౌను. అదీ నిజమే. కాని తమరున్న లోకంనుంచి యీ లోకానికిరావడం ఎవరికీ సాధ్యం కాదే!" అని సందేహం వెల్లబుచ్చారు వారు.

"సాధ్యంకాని మాట నిజమే! కాని జనం వెంటబడితే చేయగలిగిందేవుంది?"

"ఔనౌను. ఎందుకు వెంటబడరూ, మీ కవిత్వంలోవున్న మాధుర్యమే అది!"

“కవిత్వమా ? !” అంటూ కళ్ళు తేలవేశా నేను.

నేను వారికంతా చెప్పేశానైండి. “వేమన్నగారు గాడిద వేషంలో...” అంటూ ముందుకొచ్చాడు, యిందాకటి మహానుభావుడు.

“వేమన్నా ? అన్నా !” అంటూ కళ్ళెర్రజేసి, “అయ్యా ! నే నొక మామూలు గాడిదని. కాకపోతే కాస్త చదువనేర్చుకున్నా నంతే ! వేమన్నగా రెక్కడ, నే నెక్కడ” అన్నా నేను కోపంగా.

“ఓహూ ! అదా ! తెలిశింది. ఐతే వార్తాపత్రికలో పడింది మీ బొమ్మేగదూ ? మీరే నన్నమాట ఆ మాటాడే గాడిదలు !” అన్నాడు సాహిత్య ఎకాడెమీ కార్యదర్శిగారు.

“అయ్యా ! మాట్లాడే గాడిద లనేకమం దున్నారు. కొందరి ఫోటోలు పత్రికలోపడతై. అదట్లావుంచి, ఇప్పుడు నే నెక్కడున్నదీ కాస్త తెలియజేస్తారా దయచేసి !” అనడిగా నేను తలవంచుకుని.

సాహిత్య ఎకాడెమీ పరిచయం

కార్యదర్శిగారు అన్నీ సవివరంగా శలవిచ్చారు.

“ఇది సాహిత్య ఎకాడెమీ కళాకేంద్రం. సంగీత, నాట్య ఎకాడెమీల సంయుక్త సభా భవనం. ఇక్కడ భారతదేశంలో కల్లా ఉత్తములైన రచయితలూ, కవులూ, కళాకారులూ, నాటకకర్తలూ, సంగీతజ్ఞులూ; అంతా సమావేశమౌతూంటారు. ఇదిగో. వీరు గణేంద్ర నాథ్ నాగపాల్ గారని, వీరు గొప్ప హిందీ నవలా రచయితలు. వీరింతవరకూ పెద్దపెద్ద నవలలు పదిపైగావ్రాసారు. ఒక నవలలో వ్రాసిన విషయాన్ని మరో నవలలో ఖండించి వేయగల సామర్థ్యం వుంది వీరికి. ఆ విశేషప్రజ్ఞతోనే వీరు హిందీ సాహిత్యంలో విశేష స్థానాన్ని సంపాదించుకున్నారు. వీరు మా కార్యనిర్వాహకవర్గసభ్యులు.

“ఇదుగో, వీరున్నారే, కోటూ గడ్డం టోపి వున్నవారు, వీరిపేరు అబ్బూ అదీబ్; చాల గొప్పవారు. గత పదిహేను సంవత్సరాల్లో ఉర్దూ భాషలో ఒక్కమంచి పుస్తకంగూడా రాలేదని వీరి అభిప్రాయం. అంచేతనే వీరి పదిహేను సంవత్సరాల్లో వచ్చిన యేపుస్తకాన్నీ చదవ

లేదు; ముట్టుకోనే లేదంటే మరింత సమంజసంగావుంటుందేమో. వీరు గూడా మా కార్యవర్గ సభ్యులే.

“వీరు సుందరసింగ్ గారు. వీరు కవులూగాదు, రచయితలూ కాదు. కాని గొప్ప ధర్మోపదేశకులు. వీరూ మా కార్యవర్గంలోవారే. ఇదుగో, వీరు గొప్ప గుజరాతీ రచయితలు. వీరికి గుజరాతీ సాహిత్యం కంటే, తది తర భాషాచరిత్రలంటేనే మక్కువ యెక్కువ. వీరిపేరు అబ్దుల్ శిక్వార్, ప్రొఫెసర్, వీరూ రచయితలైతే కాదు గాని, ఉర్దూ సాహిత్యాన్ని గురించి పరిశోధన చేస్తున్నారు. గత పదిహేను సంవత్సరాలుగా, ఉర్దూభాష “లిఫ్”కి బదు “ఎ” తో ప్రారంభిస్తే యెలా వుంటుందీ అని ఆలోచిస్తున్నారు.”

“ఎలా వుంటుందంటారు ?” అనడిగా నేను.

“ఇప్పుడు ఆరుమాసాలో ఉర్దూ నేర్చుకునే వారికప్పుడు ఆరేళ్లు పడుతుంది” అన్నారు అబ్దుల్ శిక్వార్.

“మరింకా లాభం యేమిది.”

“లాభంలేకే ? పిల్లలకి వునాది గట్టిపడుతుంది. భాష మరింత జటిలమౌతుంది.”

భాష జటిలమైతే యేం లాభం ?

“గూఢభావం చెప్పేందుకు జటిలమైన భాషే వుండాలి. అందుకనే మేం ఒక నియమగూడా పెట్టాం. తేలికభాషలోనూ, వాడుక భాషలోనూ, సులభశైలిలో వ్రాసేవారికి యీ ఎకాడమీలో స్థానం వుండగూడదని నిర్ణయించేశాం. ఈ విషయంలో మేం ఫ్రెంచి ఎకాడమీని ఆదర్శంగా తీసుకున్నాం. మీకూ తెలుసుగా ఫ్రెంచి ఎకాడమీ రూసో, వాల్టెయిర్ లని చేర్చుకోలేదు !”

“అయ్యో, యిది గర్వించదగ్గ విషయం మాత్రం కాదు; సిగ్గు పడవలసిన సంగతి !” అన్నా నేను.

దానిదేవుంది లెండి. ఎవరి అభిప్రాయాల్ని వారివి” అన్నారు నాగపాల్ గారు; ముందున్న రసగుల్లాల పత్తెంపంక యోగదృష్టితో చూస్తూ.

“మరి నాకు చిన్నప్పట్నుంచీ చదవడమన్నా, వ్రాయడమన్నా బాగా యిష్టం. నేనీ ఎకాడెమీలో చేరడానికి అర్హుణ్ణా, కాదా?” ఆనడిగా నేను.

“అదేనండీ, మంచిదికాదు!” అన్నారు కార్యదర్శి.

“యేమిటీ”

చదవడం, వ్రాయడం చెడ్డ అలవాటు

“అదే. చదవడమూ, వ్రాయడమూ, అంటే అభిరుచి!” అని తేల్చివేసి, తర్వాత నా కర్ణమయ్యేట్టు విశదీకరించారు కార్యదర్శిగారు. “నిజం చెప్పాలంటే, మా ఎకాడెమీ సభ్యత్వం దొరకడం అంటే చాలా కష్టం. ఎందుకనంటే, యాభయేళ్ళ కిపతలివాళ్ళు బాధ్యతగల వాళ్ళు కారని మావుద్దేశం. కావాలంటే. మా సభ్యుల్నేచూడండి. అందరూ ఒకళ్ళకంటే వొకళ్ళు వృద్ధులు.

చదివే కోరికా, వ్రాసే కోరికా పూర్తిగా పరిహరించినవాళ్ళు మా కార్యవర్గ సమావేశంలో పుస్తకాలని గురించి చర్చించం. వృద్ధ వయస్కు ల్నెదుర్కొనే జబ్బుల్ని గురించి చర్చిస్తాం. అలాగే మీకూ ఏదైనా తీవ్రమైన జబ్బువున్నదీ అనంటే, మా సంఘంలో సభ్యత్వం... “లేదండీ, నా కే రోగమూ లేదు. ఇంకా చాలాయేళ్ళు గడిస్తేనేగాని నాకు యాభై నిండవు.”

“ఐతే, అన్నేళ్ళూ గడిస్తేనేగాని మీకీ సభ్యత్వం సంప్రాప్తిం చదు.” అంటూ నవ్వాడు కార్యదర్శి. “అదిగాక మా సభ్యులు చదవడం వ్రాయడం మానేసి, ఆలోచించడంప్రారంభిస్తే మంచిదని మావుద్దేశం. ఆ విధంగా ఎక్కువమంది ఆలోచనాపరుల్ని దేశానికి సమర్పించ గలుగుతాం చూడండి. ఇప్పుడు మా కార్యవర్గంలోగూడా మీకెక్కువ మంది రచయితలు కన్పించరు; ఆలోచనాపరులే ఎక్కువమందున్నారు. పుస్తకాలు వ్రాయడం మానేసి యెంత యెక్కువ కాలమైతే అంత ప్రముఖ స్థానాల్ని ఆక్రమించారు ఆయా సభ్యులు. ఎందువల్ల? వారు రచనల సంగతి మరచిపోయి ఆలోచనల కాధిక్యం యిచ్చారుగనక!”

‘ఓ హూ హూ! ’ అనేశాన్నేను నాకు తెలియకుండానే.

‘ఇంకో విశేషం. గత పాతిక ముప్పై సంవత్సరాలలోనూ ఆయా సాహిత్య శాఖల్లో పరివర్తనం తీసుకొచ్చిన నూతన సాహిత్యోద్యమాల్ని గురించిగూడా మేము పట్టించుకోవడం మానేశాం.’

‘అంటే ... ?’

‘అంటే — మానవతావాదం, ప్రజాస్వామ్యవాదం, ప్రగతివాదం లాంటి వన్నమాట. ఆయా ఛాయల్ని తమ తమ రచనల్లో ప్రతిబింబించిన వారెవరూ మా ఎకాడెమీలో సభ్యులు కాదని సగర్వంగా చెప్పుకోగలం మేం.’

‘ఎందుకని?’ అనడిగా ఆశ్చర్యంగా నేను.

‘ఎందుకనేవుంది? మాకిష్టంలేదు గనక!’

‘మరి ఆ కొత్త రచనల్ని మన పాఠకులు బాగానే ఆదరిస్తున్నారుగదా? విదేశీ భాషల్లోకూడా అనువాదం అవుతున్నాయే అపి?’

‘ఐతే ఔతున్నాయేమో... ఐనా యిది భారతీయ సాహిత్య ఎకాడెమీ. ఇందులో ప్రగతివాదులకీ, అభ్యుదయదీతులకీ తావులేదు’ అన్నాడు కార్యదర్శి.

ఇంతలో శ్రీ సుందర సింగుగారు కటువు మాటల్ని కోమల కంఠంతో కప్పివేస్తూ, ‘అయ్యా, అసలు సంగతి నే చెబుతావినండి మాకు క్లాసికల్ సాహిత్యం అంటే యిష్టం. ఉర్దూలో గాలిబ్ వరకూ, హిందీలో భారతేందు హరిశ్చంద్ర పరకు సంస్కృతంలో కాళిదాసు వరకూ ...’ అన్నారు.

‘ఐతే, ఆ తర్వాత ఆ యా భాషల్లో వచ్చిన రచనలన్నీ వ్యర్థమనేనా తమ అమూల్యాభిప్రాయం!’

కార్యదర్శిగారు నవ్వారు. ‘మీరు గడ్డితిని రాలేదుగదా?’ అన్నారు.

‘ఇంతవరకు తినలేదు. ఇక తినక తప్పేట్టులేదు’ అన్నాను.

‘ఇప్పుడే తెప్పిస్తాను’ అన్నారు కార్యదర్శి తమ అతిథి సత్కారాన్ని తెలియజేస్తూ.

అని, వారక్కణ్ణుంచి లేచి వెళ్ళిపోయారు. ఆయనగారి అసిస్టెంట్ వొచ్చారు నా దగ్గరికి. “అయ్యా, సాహిత్యసంబంధం వున్న వారితోనూ, రచయితలతోనూ మాట్లాడం నా కీదే మొదలు. ఇంతకు పూర్వం అంటే వుస్తకాలు చదివేవాణ్ణి. అంచేత నాకీ గొడవలు తెలియవు. కాని నే నొక్క టడుగుతాను చెబుతారా? ఇప్పు డీ సాహిత్య వకాడెమీ, యీ సదస్యలూ అంతా రచయితల కే విధంగా సహాయం చేస్తున్నారు? వాళ్ళ నెలా ప్రోత్సహిస్తున్నారు? ఆదుకుంటున్నారు?” అనడిగా అయన్ని.

“గత పదేళ్ళలోనూ వుస్తకాలు వ్రాసినవారిపేర్లూ, ఆ యా వుస్తకాల పేర్లూ జాబితా తయారుచేయిస్తున్నాం.”

“జాబితా తయారుచేయిస్తున్నారా? తర్వాతేం జేస్తారు?”

“అది నాకు తెలియదు.”

పగలు వెలుగుచూడని వందలాది రచనలు

“ఐతే, యీ వందేళ్ళలోనూ వ్రాయబడని వుస్తకాల జాబితా యెవరు తయారు జేస్తారు? దారిద్ర్యం మూలాన్న, తినడానికి లేక పోవడం మూలాన్న, పిల్లలు ఆకలితో అలమటించి పోవడంవల్ల, భార్య క్షయవ్యాధిగ్రస్తురాలవడంవల్ల పుట్టిన వూహలకి పురిటిలోనే సంధి కొట్టి, పగలు వెలుగు చూడని వందలాది రచనల సంగతెవరు పట్టించుకుంటారు? అమరకళాకృతుల సూచిక నెవరు తయారు జేస్తారు? ఆ దివ్య సంగీతాన్నెవరు ఆలపిస్తారు?”

“ఏమో, మాకేంతెలుసు! అన్నాడు అసిస్టెంట్, సిగ్గుపడుతూ.

“మీకే తెలియకపోతే యింకెవరికి తెలుస్తుంది? గాయపడిన రచయిత హృదయాన్ని కడిగి కట్టుకట్టేదెవరు? ఒక్కొక్క రచన ఒక్కొక్క నెత్తురు బొట్టును వెచ్చించే ఆ రచయితలకు రక్షదానం చేసేదెవరు? వాళ్ళకింత జీవన భృతినిచ్చి వాళ్ళతో నవలలూ, కథలూ కవిత్వమూ వ్రాయించే దెవరు? సంఘానికి వారుచేసే మేలును గుర్తించి వాళ్ళకి సెలవులూ, పెన్షన్లూ యిచ్చి, ఆర్థిక సహాయం చేసే దెవరు? వాళ్ళ బిడ్డల చదువు సంధ్యలకయ్యే ఖర్చులు భరించేదెవరు?”

రచయితలు గూడా సామాన్య మానవులేననీ, వారికి జీవితావసరాలుంటాయనీ గుర్తించే ఎకాడమి యింకొక టేదైనావున్నదా? వాళ్లు గాలిని భోంచేసి, శూన్యంలో బ్రతకలేరని తెలిసిన ఎకాడమి యింకొకటి లేదా?

“ఇదిగోండి మీ గడ్డి!” అంటూ ఎచ్చాడు కార్యదర్శిగారు యింతలో. నా ఆవేశంలో నేను మొదట గుర్తించలేదుగాని, తర్వాత తెలిసింది నాకు ఆ మహాశయుడి ముఖారవిందం. ఒలికించిన చిరునవ్వు కృత్రిమహాసం మాత్రమేనని. పచ్చిన అతిథి మారంకెవేస్తే తుపాకి తీసుకుని కాలెబ్ర్యూలంటూ ఆ ఎకాడమి నిబంధనలో లేకపోయింది కాని, వుంటే అంతవనీ చెసే శేవాడే నన్ను. కానేం జేస్తాడు పాపం! గడ్డి వడ్డించక తప్పలేదు!

నే నటూ యటూ చూచాను. ఎవరి గొడవలో వారున్నారు. శ్రీ గణేంద్ర నాగపాల్ గారు రసగుల్లా తినేసి, సమాధిలో కెళ్ళి పోయారు. ఆబూబ్ అదీబ్ గారు గురకలు కొడుతున్నారు. సుందర సింగుగారు యేదో దీర్ఘలోచనలో వున్నట్టు, గడ్డం బరుక్కుంటున్నారు. సంభాషణలో పార్ట్ నేందు కెవరూ సిద్ధంగా లేరని తెలిపోయింది తర్వాత నేనూ నాముందున్న గడ్డి కతకడం ప్రారంభించేశా. ఐనా, ఒక మామూలు గాడిద అంతకంటే ఎక్కువేం చెయ్యగలదు గనుక!

నేను రెండుమూడు బొక్కులు బొక్కానో లేదో, ఒక మహా శయుడు ఒంటినిండా చాలువ కప్పుకుని, చేతిలో తంబూరా పట్టుకుని, నవ్వుతూ నాముందు కొచ్చి నిలబడ్డాడు.

“తమరికి మంచి పాటలు వినడమంటే సరదా అని విన్నాను? అన్నాడు.

“పాటలు వినడమేం ఖర్మ నేనే బ్రహ్మాండంగా చాడేశెయ్యగలను, వింటరా?”

ఆయన నవ్వాడు “ఇప్పుడొద్దు లెండి. ముందు మీరొచ్చి మా సంగీతజ్ఞులు పాడే “గుణకలీ” విని మమ్మల్ని ధన్యుల్ని చెయ్యండి” అన్నాడు.

“ఆగం డాగండి ! మళ్ళీ యిలాంటి గడ్డి దొరుకుతుందో, దొరకదో, ఇది కాస్తా తిని...”

అది ‘కళ’ లకు సంబంధించిన మూడు ఎకాడెమికల సంయుక్త సమావేశం. అంచేత అందులో యెవరెవరు ఆ ‘గుణకలీ’ రాగాలాపన నానందిస్తున్నారో చెప్పడం కష్టమే.

పూలను మొగ్గలుగా మార్చిన సంగీతమహిమ

ఆ ‘గుణకలీ’ ఆలాపన ఒక గంటన్నరవరకూ అలా సాగుతూనే వుంది. ఈ లోపుగా నేను నా గడ్డితినడం ప్రారంభించాను. ఆ తన్మయత్వంలో నేను ‘గుణకలీ’ని తింటూ, గడ్డిని వినడంలేదుగదా అని సందేహంవేసింది. చాలమంది రచయితలు కుర్చీలమీద తలలు వ్రేళ్ళాడేసి కునకుతీయడం మొదలెట్టారు. అబ్దుల్ అబీద్ గారు ఆదిత్యాశంలో గురకలు కొడుతున్నారు. కళాకేంద్ర సభ్యులు కూర్చుని, ఆ ‘గుణకలీ’ని ఆలపించే ఉస్తాద్ కృష్ణదాస్ దేశ్‌పాండేగారి కార్టూన్ వేస్తున్నారు. కార్టూన్‌ని చూచి కార్టూన్ వేయడమంటే మాటలుకాదు; కాబట్టి అందులోనే కనిపించింది ఆ కళాకేంద్ర సభ్యుల గొప్పదనం. ఉస్తాద్ కృష్ణదాస్‌గారి కుటుంబం ఐదారు తరాలనుంచి ఆ ‘గుణకలీ’ ఆలాపనకు ప్రసిద్ధికెక్కిన కుటుంబం. ఈ ఐదారు తరాలనుంచీ వారా రాగాలాపన ఒక్కటే సాధనచేస్తూ వచ్చారట. బహుశా అంచేతనే నేమో, ఆ రాగాలాపనలో వారి కంత ప్రావీణ్యం సిద్ధించింది. ఆ గంటన్నర ఆలాపన వినేప్పటికీ పూవులకూడా నిద్రొచ్చినట్లనిపించింది. పూలు రేకులు ముడుచుకుని తిరిగి మొగ్గలైపోయినై ! క్లాసికల్ సంగీతంలోవున్న మహిమ అలాంటిది మరి !!

ఆలాపన పూర్తయింతర్వాత, పావుగంట విశ్రాంతి. ఆ విశ్రాంతి యివ్వకపోతే, అక్కడ సమావేశమైన సంగీతప్రియుల హృదయా లాగిపోతాయేమోనని భయం వేళింది. ఆ విశ్రాంతి నవకాశంగా తీసుకుని విన్నవారి కొక కప్పు ‘టీ’, వినిపించినవారి కింత ఆమజనీ (అక్సిజెన్) యిప్పించారు.

“యేవండీ, క్లాసికల్ సంగీతంలో కొన్నిరాగాలు రెండు మూడు గంటలు అలాపనచేశినా అంతం కావటగదా?” అనడిగా నేను నా ప్రక్కనే కూర్చున్న ఒక సంగీతజ్ఞుణి.

“వెధవ మూడుగంటలేనా?” అన్నా డాయన కోపంగా. మీరే చూస్తారుగా. ఈ డిక్టాంట్లైపోగానే, ఉస్తాద్ ఝబీ గంధర్వమాత్ర గారు ‘మియా మల్హర్’ ఆలపిస్తారు, వినండి. కనీసం ఐదారు గంటలకి తగ్గని ప్రోగ్రామది. అందులో యివాళ ఉస్తాద్ జీ! బాగా తయారై మరీ వచ్చారు.”

“ఐతే, అంతిమ క్రియ కన్ని సన్నాహాలూ సమకూర్చారా?” అనడిగా నేను.

“అంటే?”

“అంటే యేవండండీ శొంత! యేదోవాక లెక్క యిచ్చి నన్ను రెండు లక్షలసార్లు చెయ్యమంటే, నేనింత ఆరోగ్యంగానూ వుంటానని శమ్మకం దేవెంటి? పిచ్చాణ్ణయిపోతేనేవో; లే చెవరిజుట్టు పట్టుకు రూడిస్తానో, ఎవరిగొంతు నులివేస్తానో, యెవరి కెరుక?”

ఆ సంగీతజ్ఞుడు, ఓపిగా సర్దుకూర్చుని, క్లాసికల్ సంగీతంలో వున్న రహస్యం విప్పిచెప్పాడు; “క్లాసికల్ సంగీతం అలాంటి ఆవేశాల్ని ప్రకోపింపజేయదు. మహాఐతే, పాటగాడు స్పృహతస్విపడిపోతాడు; అంతే, అంతకంటే యెక్కువ ప్రమాదం యేమీ జరుగదు. విన్నవా శ్వేవరైనా యింటికి వెళ్ళింతర్వాత ఆత్మహత్య చేసుకుంటారో లేదో, యిదమిద్దమని చెప్పడానికి మాకింకా నిదర్శనాలు దొరకలేదు.”

“యేదోనండీ, ఆ ఆలిండియారేడియో క్లాసికల్ సంగీతం ప్రసారం చెయ్యడం ప్రారంభించిం దగ్గర్నుంచీ, దేశంలో పిచ్చివాళ్ళ సంఖ్య, ఆత్మహత్యల సంఖ్య యెక్కువైపోయిందని వింటున్నాం.”

ఇంతవరకూ కిక్కురు మసకుండా మా సంభాషణ వింటూన్న మరో పెద్దమనిషి “యేవండీ, మీకు క్లాసికల్ భారతీయ సంగీతం వంటే పగేమైనా వుందా?” అనడిగాడు.

“నా పగవాశ్వేవరో చెప్పంటారు మీకు. నాకు క్లాసికల్ సంగీతంవంటే చాలా యిష్టం; చెవికోసుకుంటాను. కాని మీరు ప్రసా

రించే యీ సంగీతంలో నాకు గీతం వూరి కన్పించడంలేదు. సంగీతం వూరికన్పించడంలేదు, గణితం తప్ప!" అన్నానేను.

ఆ మరో పెద్దమనిషి క్షోభం వచ్చింది, "మీకు తెలియదండీ, మన భారతీయ సంగీతం ప్రపంచంలో కల్లా ప్రాచీనమైంది. గత మూడు నాలుగువేలయేళ్ళనుంచీ మన సంగీత స్వరం ఒక్కటి మారలేదు. మీకు తెలుసా!" అన్నాడు ఛాలెంజీ చేస్తున్నట్టు.

"అయ్యా, ఐనా యిందులో గర్వించదగ్గ గొప్పదనం యేమి వుంది? మా పంశసంగీతం సృష్ట్యాదినుంచి యీనాటివరకూ అసలు మారనేలేదు. కాదనే వాళ్ళవరైనావుంటే ముందుకు రమ్మనండి. మీకు నమ్మకంలేదంటే, యిప్పుడే నా సంగీతం ఆలపించేయ్యడానికి సంసిద్ధంగావున్నా" అన్నా నేను.

మొదటి సంగీతజ్ఞుడు నా పంక నిమిరి నిమిరి చూచాడు.

నాకు ఆవేశం కలిగింది "ఎప్పుడూ యేమీ మారకపోవడం... ఎవరినుంచీ యేమీ నేర్చుకోకపోవడం... వీటిలో గొప్పవీరిలేదండీ, పరివర్తనం లేనిదే ప్రగతెక్కణ్ణుంచి పుట్టుకొస్తుంది. అదీగాక, భారతీయ సంగీతం బయటి ప్రభావాల్ని స్వీకరించలేదసడం శుద్ధ అసత్యం. భారతీయ సంగీతం మన సరిహద్దుల్ని దాటి వెళ్లింది; మన సరిహద్దులు దాటి అరబ్బీ సంగీతమూ, పాశ్చాత్య సంగీతమూ మన దేశంలోకి అడుగు పెట్టినై. మన సంగీతం ఆ సంగీతాలతో సమ్మేళనమూ పొందింది. ఆ సమ్మేళనం వల్ల మరింత అహోదకరం గానూ మారింది. మీరీ నాడా ప్రభావాలన్నిటినీ యేరి విసరి పాఠ్యాలని ఎందు కనుకుంటున్నారో నా కర్థం కావడంలేదు. మీ కింత పగెందుకొ, నా కంటుపట్టడం లేదు."

"స్వదేశీ సంస్కృతిలో ఏదేశీ సంస్కృతి నెందుకూ కలపడం. కలగా ఫులగం చెయ్యడం దేనికి?"

"మీరు ఫులగం తిన్నారా యెప్పుడైనా? ఆ సంగ తలా అట్టి పెట్టండి. నిజమే. ప్రతిదేశ సంస్కృతిలోనూ ఆ దేశం వ్యక్తిత్వం వ్యక్తమౌతుంది. కాదనను. కాని ఏదేశ సంస్కృతిలో ఏభాగం మన దేశ సంస్కృతిలో సంతానం కాగలదంటారు? సంకల్పమైనదానిని మళ్ళీ

యేరిపారేయ్యడం దేనికి? మనకంటే అభివృద్ధిపొందిన విదేశాల విజ్ఞానశాఖల పదాలు మన భాషలోచేరి మన భాషా పాటవాన్ని పెంపొందిస్తూంటే, ఒక శుభోదయాసలేచి ఆ మాటల సన్నిధిని యేరి దూరంగా పారేస్తే నష్టపోయే దేశం? మనమూ, మన భాషనూ! అలాగే సంగీతమూనూ, క్లాసికల్ సంగీతం వద్దనికాదు నే ననేది. మన జానపద సంగీతాన్నీ సినిమా సంగీతాన్నీ ముట్టరాని సంగీతంగా బావించవద్దనే నా మనవి. సినిమాసంగీతంలో అరిబ్బ, పాశ్చాత్య సంగీతాలు కొత్త రూపులు సంతరించుకుంటున్నాయి. యీ కొత్త బుల సాటంలో కొన్ని లోటు లుండవచ్చు. ఆ లోటుల్ని సూచించొద్దనడం లేదు నేను. ఆ కొత్తరూపాన్ని ఉపేక్షించొద్దనే నే కోరేది. మన జానపద సంగీతమూ, సినిమా సంగీతమూ మనదేశంలో అందరినోటా ప్రతిధ్వనించుతూన్నాయి. అంతేకాదు, అరిబ్బ దేశాల్లోనూ, యూరోపు లోనూ ఆదరణ పొందుతూన్నాయి. ఐనా మన సంగీత ఎకాడెమీ చేపులు మూసుకుని, కూపస్థమండూకంలా ఆ సంగీతాన్ని వుపేక్షిస్తున్నది. అదలావుంచండి. సరే, మీరు క్లాసికల్ సంగీతాన్ని ప్రచారం చెయ్యాలనిగదా అనుకుంటున్నారు? ఐతే మరి గొప్ప గొప్ప వుస్తాదుల్ని పిలిపించి, టెక్నెట్టు పెట్టి ఒక్కో టెక్నెట్టు ఖరీదు వందరూపాయలు పెడతారెందుకు? టెక్నెట్ ఖరీదు పెరిగినకొద్దీ అభిరుచులవిలువ పెరుగుతుందనా మీ వుద్దేశం?

“ఈ వుస్తాదులంతా మన జాతీయైశ్వర్యం అని గదా మీ అభిప్రాయం. ఐతే, ఈ మన జాతీయైశ్వర్యాన్ని జాతి ప్రజల కందరికీ, బహిరంగ వేదికల మీదుంచి, పంచండి. ఏ సప్రూహ్లాస్ లోనోవుంచి వింతమృగప్రదర్శనంలా తయారుచేయకండి. మనదేశ సంగీతఎకాడెమీ అంటే దేశంలోని ప్రజలందరికీ ఉపయోగకరంగా వుండాలి. లేకుంటే జాతీయ బొక్కసంలోంచి ఒక్క నయాపైసా గూడా మీరు తీసుకునేందుకు వీలుండగూడదు.”

ఉద్రేకం మూలానో, కోపం మూలానో చెప్పలేనుగాని, నాతోక లేచి, నిటారుగా నిలబడింది. అటు ఉస్తాద్ రఘుబలీ గంధర్వ మాత్రగారు, “యీ గాడిద యీ సభలోవుంటే నేను నా ‘మియా

మల్లార్ ఆలాపన వినిపించను" అని పట్టుపట్టి కూర్చున్నారట. ఇక లాభం లేదనుకుని కళాకేంద్ర సభ్యులు శ్రీ యమ్.యమ్. చంద్రదేగారు నాదగ్గరకొచ్చి, యెంతో వినయంగా, "అయ్యా, మీరు మా చిత్ర ప్రదర్శనశాలను చూడనేలేదు. ఈ శాలకు ప్రారంభోత్సవం మొన్ననే జరిపాం. మీ రా ప్రదర్శనచూచి మీ అమూల్యాభిప్రాయాల నిచ్చి మమ్మల్ని ధన్యుల్ని చెయ్యాలి" అంటూ అర్థించారు.

చిత్ర ప్రదర్శనశాల

చంద్రదేగారు సామాన్యులు కాదు. ఐదేళ్ళు పారిస్ లో వుండి భారతీయ చిత్రకళ నధ్యయనంచేసి వచ్చారు. 'ముమ్మమ్మమ్మ! అన్న వారి చిత్రానికి యీ ప్రదర్శనలో ద్వితీయ బహుమానం లభించింది. అన్నింటి కంటే ముం దాచిత్రాన్నే చూపారు వారు నాకు. అది చాలా పెద్దపటం. చూడగానే ముందు కొట్టొచ్చినట్టు ఒక నగ్నస్త్రీ వీపు కని పించింది. ఆ స్త్రీ మెడలిప్పి, పాదంలో దిగిన ముల్లు బయటికితీయా లని ప్రయత్నిస్తోంది.

"అయ్యా, యీ స్త్రీ నిలా నగ్నంగా చూపవలసిన అగత్యం యేమొచ్చింది. ఒక్క స్నానాలగదిలో తప్ప, మరెక్కడ యీ ముల్లు దీగిందనుకున్నా, అవిడ సవస్త్రగానే వుండేదేమో" అన్నా నేను, ఆ చిత్రం చూచి.

"మీ కీ భావం అర్థంకాలేదు" అన్నారు శ్రీ చంద్రదే. "చూచేం దుకు యీ ముల్లు యీస్త్రీకి గుచ్చుకుంటూన్నట్టుంది కాని, నిజం వది కాదు!" అన్నాడు.

"మరి?"

"ఈ స్త్రీయే ఆ ముల్లుకు గుచ్చుకుంటోంది." అని ఎంతో ఓపిగ్గా విశదపరిచా డాయన.

"ఓహూ! ఆ ముల్లు ఆ స్త్రీకి గుచ్చుకోలేదన్నమాట; అవిడే ఆ ముల్లుకు గుచ్చుకున్న దన్నమాట! అహా! ఏమిభావం! చూశాగా, నాలాంటి మామూలు గాడిదల కీల పూర్వభావా లెలా అర్థమౌతాయి చెప్పండి" అన్నా నేను విన్నబోయిన వడినంపెట్టి.

“ఏం స్వర్వాలేదు. మిగతా చిత్రాలుగూడా చూడండి!” అన్నారు శ్రీ చంద్రుడు, సానుభూతిచూపుతూ. “ఒక్కసారన్నీ అర్థం కావాలన్నా కష్టమే. నెమ్మది నెమ్మదిగా అవే అర్థమవుతాయి. చూశారూ, ఇది కాల্পనిక కళ కొక అద్భుతమైన పురాహరణ. దీని మిస్టర్ గర్బిక్ గ్రామేగారు పంపారు” అంటూ మరో చిత్రం దగ్గరకు తీసి కెళ్ళాడాయన.

ఆ చిత్రంనిండా త్రికోణాలూ, చతుర్భుజాలూనూ, మధ్య మధ్య అక్కడక్కడా శ్రీ ఆకృతి లీలామాత్రంగా కనిపించింది. చేతులకు బదులు వాయిలిన్; మెడ వుండవలసిన చోట వీణతీగెలూ వున్నాయి. మొండెం వుండవలసినచోట తంబూరా పొట్టవుంది.

“ఇదేంచిత్రం?” అనడిగా నేను.

“ఇదాండి? యిది రోషనారా బేగం చిత్రం!”

“ఈ చిత్రకారుడి పేరేవిటన్నారు? యిక్కడే వున్నారా ఆయన?”

“గర్బిక్ గ్రామే. పాకిస్తాన్ పారిపోయారు.”

“పారి పోయారా? యెందుకు?”

“ఈ చిత్రంచూచిన ఒకాయన, యిది తన భార్య చిత్రమేననీ, యిది గీతినవాణ్ణి కాల్చిపారేస్తాననీ పిస్తాల్లు జేబులో పెట్టుకు తిరగడం మొదలెట్టాడు.”

సరే, పోనీండి. మంచిదే జరిగింది. లేకుంటే ఆనవసరంగా హత్య జరిగిపోయేది—చిత్రకారుడిది గాని, చిత్రానిదిగాని...”

అంటూ మళ్ళీ ఒకసారి చిత్రాన్ని పైనుంచీ క్రిందివరకూ పరీక్షగా పరికించాను. నేను చూచిన రోషనారా బేగంకీ, యీ చిత్రానికీ పోలి కెక్కడా కన్పించలేదు. ఆ మహా గాయని యెక్కడ, యీ చిత్రం యెక్కడ! పరీక్షగా చూస్తుంటే, ఆ చిత్రం మెడలోంచి ఒక సమ్మెట వేళ్ళాడుతూన్నట్లు కనిపించింది.

“ఇదేవిటండోయ్ యీ సమ్మెటేవిటిక్కడ?” అనడిగాను.

“ఓ, అదా! రోషనారా పాడిన ప్రతిరాగమూ యీ సమ్మెటలా హృదయానికి నూటిగా తీవ్రంగా తగిలి స్పందింపజేస్తుందని భావం.”

“అహాహా! యేమి కల్పన, యేమి ఉపమ!” అని తర్వాత అతి మెల్లగా, “ఐతే, యీ గర్భిణీగ్రామేగా రీ చిత్రకళ నెక్కడ నేర్చుకున్నారు?” అని అడిగేశాను వుండబట్టలేక.

“పారిస్ లో యెనిమిదేళ్లు ఇరానీ చిత్రకళ నేర్చుకున్నారు.”

“సరే, సరే, ముందుకు పదండి. ఇంకా చాలా చిత్రాలున్నట్లున్నై.”

ఇద్దరం ముందుకు నడిచాం. ప్రక్క నొక కిటికీవుంది. ఆ కిటికీ లోంచి ఉస్తాద్ రఘిబలీగారి రాగాలాపన అతి స్పష్టంగా వినిపిస్తోంది : “ఘన ఘన, గరజ గరజ గరజ్, ఘనఘన గరజ్”.

ఆ కిటికీకి రెండడుగులవతల ఒక పెద్దపటంవుంటుంది. అందులో మూడుచేపలున్నై. ఆ మూడింటిలో అన్నింటికంటే పెద్దచేప నిటారుగా నిలబడుంది. రెండోచేప, ఆమొదటి చేప పొట్టలోకి దూరుతూన్నట్టుంది. మూడో చేప ఆ రెండోచేప పొట్టలోనే వుంది. పటంక్రింద—

“బ్రహ్మాండం — చిత్రకారుడు బగలోల్” అనివుంది.

“ఈ బగలోల్ ఎవరండీ?” అనడిగా నేను.

“వీరు బొంబేలోకల్లా ప్రసిద్ధ చిత్రకారులు. వీ రెప్పుడూ చేపల చిత్రాలే వేస్తుంటారు.”

“ఏ? యెందుకని!”

“ఈయన ప్రేయసిని తిమింగలం తినేసింది. ఇ కానాటినుంచి చేపల చిత్రాలే వేస్తున్నారు వీరు.”

“మరి యీ చిత్రంలో ఆ ప్రేయసెక్కడా కన్పించడం లేదే.”

“ఇంకా స్త జాగ్రత్తగా చూడండి. ఆ మత్స్య గర్భంలోనేవుంది ఆ ప్రేయసి. ప్రతీ చిత్రంలోనూ చేపల కనుల్లోనో, పాలుసులోనో యెక్కడో ఒకచోట ఆ ప్రేయసి తప్పకుండా వుంటుంది. వారి చిత్ర కళలోవున్న విశేషమే అది” అన్నాడు శ్రీ చంద్ర.

నేను మరింత పరీక్షగా చూశాను. నా కెక్కడా కన్పించలే దా ప్రేయసి. “లేదండీ, యీ చిత్రంలో వేయడం మరచిపోయాడేమో, ఆయన” అనాను చివరికి విసిగిపోయి.

“అలా యెప్పుడూ మరిచిపోరే” అంటూ చేతిలోవున్న దుర్బిణీ అద్దం కంటికి తగిలించి చూశాడు| శ్రీ చంద్రుడు. చివరికి, నిరాశతో, “ఔనండీ, లేదు బహుశా జీర్ణమై పోయిందేవో. చాలా సుకుమారమైన ప్రేయసి ఆవిడ, పాపం, యెంతకాలమని పుంటుందీ చేపల పొట్టలో. పాపం, అరిగి పోయింది; జీర్ణమైపోయింది!” అంటూ దుర్బిణీ అద్దం తీసి, జేబులో పెట్టుకుని, జేబులోంచి జేబురుమాలుతీసి, కనుకొలకుల్లో గూడుకట్టురోబోతున్న ఒక్క కన్నీటి బొట్టును శుడిచి వేసుకున్నాడు.

“ఈ చిత్రానిక్కూడా బహుమానం పబ్బిసట్లుందే;” అంటూ ఆ చిత్రానికి తగిలించిన కార్డుతీసి చూశాను. నా కాశ్చర్యంవేళింది. “ఇదేవింటండీ, మా అష్టవక్ర గ్రామంలో నాలుగోక్లాసు పిల్లలుగూడా యింతకంటే బాగావేస్తారే చేపల బొమ్మలు. అందులో ఈ చిత్రంలో ఆ ప్రేయసి బొమ్మైనాలేదు. ఇంకా యీ బహుమానం యెందుకిచ్చినట్టు?” అని అడగేశాను.

“ఏమోనండీ” అంటూ నుదుటమీద చేయివేసుకున్నారు శ్రీ చంద్రుడు. “అసలు జరిగిందేవింటే, యీ ప్రదర్శన పరిశీలన కొచ్చిన న్యాయనిర్ణేతలు, యీ చిత్రం వద్దర కొచ్చేటప్పటికి భోజనాల టైమై పోయింది. వారికేమో, పాపం, అకలి తీవ్రంగా వేళింది. చూస్తే ఎదురుగా యీ చిత్రం పుంది.”

“యింకే, ముందు చేపల కూర దాక పెట్టినట్లయింది!” అన్నా నేను.

“ఆ. సరిగ్గా. తే బంటిండీ. పెంటనే, ఆ అకలికి తాళలేక అయిదుపంటల రూపాయలు బహుకరించేశారు. సరే, అయ్యిందేదో అయ్యింది. ఒక్కోసారి పెద్ద పెద్దవాళ్ళూ పొరపాట్లు చేస్తూంటారు చూడండి!” అంటూ ముందుకు దారితీశారు శ్రీ చంద్రుడు.

నేను ముందుకడుగేద్దామని అనుకుంటూనే వున్నాను; ఇంతలో “యింకెక్కడి కెంతా?” అంటూ ఆనందం, కోపం, సంతృప్తి మేళవించిన స్వరం నా చెవుల్లో పడింది; ఒక పెద్ద పలుపుతాడు నా మెడలో పడింది. రోషంతో ఎనక్కి తిరిగి చూస్తే, సుమారి రూప నిలబడుంది!

“ఏమైపోయావో నని పూరంతా గాలించాను. చాల్లే యిక యింటికి నడు!” అంటూ పలుపుపట్టుకు లాగింది.

ఇంతలో రెండోవైపునుంచి యింకో పలుపొచ్చిపడింది నా మెడలోకి. “అటుక్కడి కెళ్తావ్; యిటు రా!” అంటూ ఆ పలుపు గుంజింది. ఎవరా అని అటు తిరిగి చూస్తే కమల నిలబడుంది; పలుపు చేతో పట్టుకుని.

ఇటు రూపవతి! అటు కమల! ఎవరివేపుకు వాళ్లు గుంజు తున్నారు పలుపులు.

“నీపలు పొదిలేశెయ్! ఇది నా గాడిద!!” అంది కమల రూపవతితో.

“పోవే సిగ్గులేనిదాన! యిది నాది!!” అంది రూప.

ఇంకేముంది? ఆవిడ “రండా!” అంటే, యీవిడ “ముండా” అంది. ఆ గుంజుడు కాగలేక నేను రుంజుకున్నా. ఆ ఆధునిక చిత్ర కళా ప్రదర్శన శాలంతా నానాబీభత్సమూ ఐపోయింది. ఆ తొక్కి డిలో పటాలూడి కిందపడిపోయినై. కొన్నిపటాలు చిరిగిపోయినై. చిరిగి పోయిన చేపల పొట్టులోకి రోషనారా బేగం వచ్చి పడింది. ఆవిడ మెడలో వ్రేళ్ళాడే సమ్మెట నా నెత్తిమీద పడింది. నాకేమీ పాలుపోక నా రాగాలాపన లంకించుకున్నాను. ఇంతలో పోలీసుల మందొచ్చిపడింది. వాళ్ళ వెనకే మన సుఖలాల్ గా రొచ్చిపడ్డారు రొప్పుకుంటూ. అదృష్టవశాత్తూ, అప్పటికే, రూపా కమలా నన్నొదిలి ఒకళ్ళజుట్టూ ఒకళ్లుపట్టుకుని క్రింద పొర్లాడుతున్నారు. ఒకళ్ళ ప్రియుళ్ళ నొకళ్ళు పేర్లెత్తి మరీ తిట్టుకుంటున్నారు ఒక్కొక్కళ్ళకీ కనీసం వొక రెండు డజన్లమందైనా ప్రియులున్నారని తెలిసింది ఆ తిట్ల పుణ్యమా అంటూ. సేర్జీ రాగానే, ముందు నా పలుపు పట్టుకుని, నా కటూ యిటూ యిద్దరు పోలీసుల్ని కాపలా పెట్టారు. మిగతా పోలీసుల్ని సాయం తీసుకుని రణరంగాన్ని సమీపించారు. అప్పటికి కమల రూపని కిందపడేసి, రొమ్ము మీదెక్కి కూర్చుంది. పోలీసులు అతి కష్టం మీద వాళ్ళిద్దర్నీ విడదీశారు. కమల వెక్కెక్కి యేడవడం మొదలెట్టింది. అవిజ్ఞాన బ్యూక్ కారులో కెక్కించి పంపించేశారు సేర్జీ.

“కావాలంటే, అప్పుడప్పుడూ నాతో షికారుకి రావచ్చని గూడా చెప్పాగా, బంగారం!” అంటూ బులిపిస్తూ వగ్గరకొచ్చింది రూపవతి.

“ఏం లాభం? నా వీపుమీద కీనుకదతారు గదా!”

“ఛ. జీనూ కట్టను; సింగినాదవూ, కట్టను. ఇద్దరవూ, కలిసి హాయిగా షికారుకెళ్ళొచ్చు” అంది మరింత చెరువకొచ్చి. “నీ పలుపు స్వయంగా నేనే పట్టుకుంటాను, నొకర్నిగూడా రానివ్వను.”

“భార్యలంతా అంటే. భర్త మెడకేసిన తాడు వాళ్ళే. పట్టుకుంటారు!”

రూపవతి నా మెడమీదచేతులేసింది. “సంవత్సరానికి రెండుసార్లు నువ్వు హాయిగా నా డ్రాయింగ్ రూమ్ లోకి రావచ్చు. ఇద్దరం కలిశి హాయిగా ఒకే బల్ల మీద సోంచేద్దాం ఆ రెండు సార్లునూ.”

“రెండు సార్లంటే, యెప్పుడప్పుడు?”

“నీ పుట్టిన రోజు నా డొకసారి... అన్నట్టు నువ్వు పుట్టినరోజు.”

“మాకు పుట్టినరోజులంటూ వుండొమ్మా మహారాణీ!” అన్నా నేను విసుగ్గా. “పుట్టిన రోజులు గొప్పవాళ్ళు చేసుకుంటారు; గాడిదలు కాదు! అదట్లావుంచు. ఒకసారి నా పుట్టిన రోజునా? రెండో సారెప్పుడూ మరి?”

“ఇంకెప్పుడు? మన వివాహ వార్షికోత్సవం నాడు!” అంటూ సినీమా తారలా సిగ్గు నభినయించింది రూపవతి. అబినయించి, నా దెవిమీదొక ముద్దుపెట్టింది. ముద్దుపెట్టి నాముందొక కాగితం పెట్టింది.

“యిదేవిటి?” అనడిగా నేను.

“కాంట్రాక్ట్.”

“కాంట్రాక్ట్? పెళ్ళిక్కుడా కాంట్రాక్ట్?”

“పిచ్చోడా! పెళ్ళి కాంట్రాక్టుకాదు. నాన్నగారి వ్యాపారంలో భాగానికి కాంట్రాక్టు.”

“వ్యాపారం యేవిటి?”

“ఆ వ్యాపారమే బంగారం!” అంటూ బుగ్గలో నా మెడ నిమిరింది రూపవతి. “కమల నీమెడకు పలుకేసి లాక్సుపోబోయిందే; ఆ

వ్యాపారమే! చూడు, నా మేలిమి బంగారానివికదూ; సంతకం చేసే సెయ్ మరి తొందరగా...

‘కాస్తాబుగ్గల్లో నిమిరడం మానేద్దురూ, నాకు చక్కిలిగింతగా వుంది’ అన్నా నేను.

ఒక రెప్పపాటుకాలం రూపవతి కన్నుల్లో కోపం తాండవించింది గాని మరుక్షణంలోనే మాయమైపోయింది. మళ్ళీ నా మెడ కౌగలించు కుని, ‘చెయ్యండి సంతకం. నన్నుచూచీ, నా కోసంవైనా చెయ్యండి! చెయ్యరూ? మీరు చాలా మంచివారు!! బాబుగా, బంగారంగా, చేద్దురూ!!’ అంటూ బ్రతిమాలింది ముద్దు ముద్దుగా.

నే నన్నాను! ‘నీ కోసం నే నేమైనా చేసేస్తాను. నిన్ను నా వీపు మీదెక్కించుకుని, కావాలంటే అష్టవక్ర గ్రామం వరకూ మోసు కెళ్తాను. నువ్వు కొత్తగా యిల్లుకట్టించుకుంటానంటే, కావలసిన యిటుకలన్నీ ఒంటరిగా నేనే మోశేస్తాను. నీ కిటికీ కింద నిలబడి తెల్లవారూ పాటలు పాడమన్నా పాడతాను. కాని యీ కాగితం మీద సంతకం మాత్రం చెయ్యలేను.’

‘యే? ఎందుకని?’

నేను కారణం చెప్పుదామని అనుకుంటూనే వున్నాను, సేల్ మన సుఖ్లాల్ గొప్పకుంటూ రోజుకుంటూ వచ్చిపడ్డారు గదిలోకి, ‘యింకే? వుందే తల్లీ, సర్వనాశనంవైపోయిందే అమ్మా... అన్నీ చౌకై పోయినయ్యే. బియ్యం మణుక్కి రెండణాలు తగ్గింది. గుడ్డలు గజానికడా తగ్గినై. సిమెంట్ మీద కంట్రోలు తీసేశారు. పానుకి నాలుగణాలొక్కసారి పడిపోయింది. అన్నీ చౌకై పోయినై’ అంటూ, రెండుచేతుల్తోనూ తల పట్టుకుని, ‘యేవై? పోతావేమ్మా!’ అంటూ యేడుపు లంకించుకున్నారు.

నాకేం అర్థంకాలేదు. ‘అదేవిటండి బియ్యపూ, బట్టా, సిమెంటూ చౌకైతే సంతోషించక యేడుస్తారెందుకు?’ అనడిగా.

‘ఎందు కేడుస్తున్నానా? నా సర్వస్వం నాశనమైంది గనక!’ అంటూ తలవదిలి, రెండు చేతుల్తోనూ రొమ్ము బాదుకున్నాడు. ‘లక్షలకి లక్షలు నష్టం. దమ్మిడిధర తగ్గితేచాలు, నేను దివాళాయే!’

“గాభరాపడకండి నాన్నగారూ!” అంటూ రూపవతి తండ్రిని ఓబార్చి, నావైపుకు తిరిగింది. “చూడండి. మీరు దీనిమీద సంతకం చేశెయ్యండి. ఈ పాతికకోట్లతోనూ మా నష్టం పూడుతుంది. మా నాన్నగారి మననూ కుదటబడుతుంది” అంది.

నేను గుడ్లు మిటకరించా.

“అట్లా చూస్తావే, తొందరగా చెయ్యమంటే” అంటూ గదురు చుంది.

నేను ఉలిక్కిపడ్డా. “సంతకానిదేం భాగ్యం యిప్పుడే చేసేస్తా. కాని ఆ పాతికకోట్లూ యెక్కడున్నై?”

“అదేమిటి నువ్వనాడనలా ప్రధానమంత్రిగారు పాతికకోట్లూ.”

“మీ రానాడు నన్ను పూర్తిగా చెప్పనిచ్చిందెక్కడ? అదంతా ప్రాజెక్టు...?”

“ప్రాజెక్టు? అయ్యో! నేనేం చెయ్యనురా దేవుడా. ఇటు దివాలా! అటాపాతికకోట్లూ పోయే!” అంటూ నెత్తీ నోరూ కొట్టు రున్నాడు సేర్జీ. “ఇందుకా నిన్ను యింట్లోపెట్టుకుని నీపొట్ట పూజ చేసింది. ఇల్లరికపుటలుణ్ణి చేసుకుందావనుకున్నానే నిన్ను. ఇందుకా! మ్యునిసిపాలిటీతో సన్మానం చేయించానే. పత్రికల్లో ఫోటోలు వేయించానే, ఊరేగింపులు జరిపానే, పూలమాలలు వేయించానే, బొంబాయినుంచి విమానంమీద మేలురకం గడ్డి తెప్పించి మేపానే. ఇదంతా చేసింది యిందుకా? యీ మాట వినడానికా!?”

“పాతిక కోట్లూలేవా?” అంటూ వురిమింది రూపవతి “ఐతే నువ్వు మా యింట్లో యెందుకున్నావ్?” అంటూ చూపుల్లో నిప్పులు వేరిగింది.

చెప్పొద్దూ, నాకూ కోపం వచ్చింది. “మాటలు ఖాళీగా రానీ. నేను నీకు కాబోయే మొగుణ్ణి!”

“ఛీ, వెధవ! గాడిద!!”

“కాదు, కాదు, నేను నీ బంగారాన్ని.”

“ఛీ ఛండాలుడా!” అంటూ రూపవతి జెత్తయై తింది. సేర్జీ కర్ర పట్టుకొచ్చాడు. నొకర్లు, చాకర్లు అంతా చేతి కేదందితే అది పట్టుకు పరుగెత్తుకొచ్చారు.

నే నటూ, యిటూ అన్నివైపులూ చూచాను. నాలుగువైపులా దిట్టమైనగోడలు. కింద నాపరాతి నేల. పైన అడుగుమందాన. సిమ్మెంటు కప్పు. కిటికీ అన్నమాట లేదు.

ఇం కేముందీ?

తా జా వా ర్త

మాటలు నేర్చిన గాడిదకి నిస్సరాత్రి ఘోరంగా గాయాలు తగిలినై. నాలుగైదు బొమికలు యిరిగిపోయిన పంటున్నారు. ఒక కాలు గూడా యిరిగిందట. కొట్టిన హారెవరో తెలియదు. వీధిలో పడుంటే చూచి పోలీసులు హాస్పిటల్ కి చేర్చారు. పరీక్షచేశిన డాక్టర్లు పరిస్థితి ప్రమాదకరంగా వుందంటున్నారు. బ్రదికే ఆశ కన్పించడంలేదు. చికిత్సమాత్రం జరుగుతూనే వుంది. పాఠకులంతా ఆగాడిది ఆయురారోగ్యాలు పెంపొందాలని ప్రార్థించాలని మనవి. బ్రదికి బాగు పడితే, వునర్దర్శనం చేసుకోగలదు.

[స మా ప్తం]

181

L 132

Check List

Book Number	NPRO18138		Date	27/03/28
Front Cover	yes	Back Cover	yes	
Blank Pages	CT, 131			
Missing Pages				
	1, 2 TO 125, 126			
Prepared By	Chayy	Cutting By	Chayy	
Scanned By	Mounika	Pages	131	
Quality Checking	hema			